CALENDARI
CATALÁ

PERA L' ANY 1898

BIBLIOTECA CATALANA

COLECCIONAT Y PUBLICAT PER

JOAN B^TA BATLLE

L' ARXÍU

CARRER DE LA TAPINERÍA NÚM.° 48

BARCELONA

R. 398, 598

La Catalana.—Imp. de J. Puigventós.—Dormitori St. Francesch, 5.

Bon día y bon any que Deu nos dó.

M' ha demanat l' editor d' aquest *Calendari Catalá*, que li 'n faça la presentació al públich, en comptes del macarrónich *Judici del any* que sol anar á la primera plana dels Almanachs y *pare-nóstrichs*, com diu lo nostre poble.

Ves, jo l' anyorava un *Calendari Catalá* de forma literaria com lo que publicá tants anys l' infatigable Briz y que després ab lo nom d' *Anuari* editá algún any en Francesch Matheu. Me dolía que á la nostra renascuda literatura li mancás aquesta publicació anual, avuy tan comuna y estesa, y ab la qual en los principis del nostre renaxement se hi feya molta y bona propaganda. Jo sempre lí tindré devoció, perque me recordo de l' alegría íntima, de la satisfacció de noy ab que vegí, á mos florits vint anys, insertada per en Briz en lo seu Calendari una poesía meva, de les primerenques, un romancet ab pel muxí, senzilla, ingénua, filla natural del crepúscol ponentí de aquell romanticisme á qui se poden perdonar totes les extravagancies de les noyes pálides y dels poetes ab los cabells á coll-y-bé, tant sols per haver infantat, sense pensarsho tal volta, lo renaxement actual plé de vida y de veritat. En Briz á tothom hi convidava, y, tothom responía; y en la

colecció dels Calendaris s' hi troban los assaigs dels qui més tart foren mestres, al costat dels fruyts madurs dels qui portavan per dret propi la estimada bandera en la qual resplandexen los tres sagrats noms de *Patria, Fides, Amor*. Com les publicacions en catalá eran aleshores escasses, lo volúm dels Jochs Florals y lo Calendari den Bríz eran esperats ab dalera per los catalanistes, y sempre llegits ab fruició, veyent que l' esplet d' any en any no minvava, sinó que anava crexent, y aumentant com un bé de Deu; y aquell llibret de cubertes grogues que lo neurótich solitari de la placeta dels Cegos de la Boquería ab tant amor compilava, era com lo paradigma anual que demostrava la puja constant del Catalanisme.

Un Calendari, fet com s' ha de fer, té més importancia de la que sembla, y perçó los nostres germans del Mitg-jorn de França, han sostingut desde un principi sense interrupció lo seu *Armaná Provençau*, que lo fan entrar en la sala del aristócrata, com es llegit ab gust y comentat ab franques rialles en los *masets* de la terra den Mistral. L' article científich al costat de la anécdota picaresca; la llegenda popular ben presentada donantse lo braç ab la poesía fresca d' un novell; la crónica anual del moviment regionalista feta á conciencia pera que facilment puga consultarse després quan convinga, lo necrologi del any com un tribut de familia á la memoria dels qui sen van, tot açó y molt més que mos lectors facilment endevinarán, forma un conjunt variat é interessant que se fulleja rápidament quan se compra per Nadal, y després entre any se llegeix y se repassa á estones.

Açó es lo que ha volgut fer lo actiu propietari de la llibrería *L' Arxiu*, publicant aquest Calendari, ben provehit de bones firmes, com veuréu, y ben assahonat de esperit catalanista en totes ses págines, fentse per tant merexedor de la atenció y favor del públich que sabrá perfectament distingir entre l' Almanach volander que se llegeix y se llença, y lo Calendari formal que s' assaboreix y se guarda. Axís sía.

JAUME COLLELL, PVRE.

JANER

1 Dis. ✠ La Circumcisió del Senyor, y sant Concordi, m.; se v. á Besalú.
2 Diu. Sant Blidulf, ab., fill de Tarragona.
3 Dill. Sant Daniel, m.; se v. á Barcelona, y sta. Genoveva, v.
4 Dim. Sant Tito, b. y c. y santa Dafrosa, m.
5 Dim. Sants Telesforo, p. y m. y Flamidiá, m.; se v. á Conflent.
6 Dij. ✠ La Adoració dels Sants Reys; se v. á Barcelona.
7 Div. Sant Ramon de Penyafort, c., fill de Barcelona.
8 Dis. Sant Apolinar, b. y sant Eladi, m.
9 Diu. Sant Marcelí, b. y santes Marciana y Basilissa, v. y m.
10 Dill. Sant Pere Urcéolo, Dux de Venecia; se v. á Cuxá.
11 Dim. Sant Higini, p. y santa Honorata, v.
12 Dim. Sant Nazari, c.; se v. á Cuxá, y sant Victoriá, c.
13 Dij. Sant Lleonci, b., santa Glafira, v. y st. Gumersindo, m.
14 Div. Sant Ephis, m., fill de Cáller; se v. á Pisa.
15 Dis. Sant Pau, primer hermitá y sant Maure, abat.
16 Diu. Lo Dolç Nom de Jesús y sant Honorat, b. de Arlés; se v. á Barcelona.
17 Dill. Sant Anton Abat, y sant Sulpici, b y c.; se v. á Conflent.
18 Dim. La Cátedra de sant Pere en Roma, y sta. Prisca, v. y m.
19 Dim. Sant Canut, rey y m., y santes Pía y Germana, mrs.
20 Dij. Sant Sebastiá, m., fill de Narbona; se v. á Barcelona.
21 Div. Sants Fruytós, b., Auguri y Eulogi, diaques m., fills de Tarragona, y santa Agnés, v. y m.; se v. á Manresa.
22 Dis. Sants Vicens, m., patró de Valencia, Vicens, Oronci y Víctor, ab sa mare Aquilina y son marit; se v. á Girona.
23 Diu. La Sagrada Familia, y st. Joan Almoyner, c.; se v. á Vich
24 Dill. Sant Plácit, m.; se v. á Cambrils, y lo B. Nicolau Factor, c., fill de Valencia.
25 Dim. La Conversió de sant Pau, ap. y la del B. Ramon Lull.
26 Dim. Santa Paula, viuda y sant Policarpo, b. y m.
27 Dij. Sant Mer, ab.; se v. á Banyolas, y sant Teodosi, b. de Barcelona.
28 Div. Sant Tirs, m.; se v. á Banyoles, y sant Carlemany, se celebra á Provença.
29 Dis. Sant Francisco de Sales, b. y sant Valero, b.
30 Diu. Santa Martina, v. y m., y santa Marcela, viuda.
31 Dill. Sant Pere Nolasch, c.; se v. á Barcelona, y lo B. Bernat de Travesseres, m.; se v. en la Seu de Urgell.

FEBRER

1 Dim. Sant Ignasi, b , sant Cecili, b. y m. y santa Brígida, v.
2 Dim. ✠ La Mare de Deu de la Candelera, patrona de Valls, y sant Feliciá, m.; se v. á Mataró.
3 Dij. Sant Blay, b. y m. se v. á Barcelona, y sant Oscar, b.
4 Div. Sant Andreu Corsino, b. y Sant Rembert, b.
5 Dis. Santa Calamanda, v. y m., filla de Calaf, y santa Agata, v. y m.; se v. á Barcelona.
6 Diu. *de Septogesma*. Lo Sant Misteri de Cervera, sant Amant, b ; se v. á Perpinyá, santa Dorotea, v. y m.; se v. á Capellades, y sta Dorotea, v. se v. á Barcelona.
7 Dill. Sant Romualt, ab., se v. á Cuxá, y sant Ricart, rey.
8 Dim. Sant Joan de Mata, f., se v. á Falcó.
9 Dim. Santa Apolonia, v. y m.; se v. á Barcelona, y sant Nebridi b. de Tarrassa.
10 Dij. Santa Escolástica, v., patrona de Vich., sant Guillem, Duch de Aquitania, y santa Sotera, m. de Palamós.
11 Div. Los set Sirvents de María, f.; se v. á Barcelona.
12 Dis. Santa Eularia, v. y m., filla y patrona de Barcelona, y sos campanys sant Feliu y Julia, mrs.
13 Diu. *Sexagesma*. St. Benigne, mr. y sta. Catarina de Rizzis, v.
14 Dill. Sant Valentí, b. y m.; se v. á Navarcles; sant Valentí, Pvre. y m.; se v. á Ribas. y sant Vidal, Zenón, y Felícula, m.; se v. á Serrateix.
15 Dim. Sant Faustí, Pvre. y santa Jovita, m.
16 Dim: Sant Honessim y sant Honest, b. de Tolosa.
17 Dij. Sant Policroni, b. y sant Rómulo, m.
18 Div. Sant Simeó, b. y m. y la Bta. Cristiana, v. y m.
19 Dis. La Mare de Deu de Campanar; se v. á Valencia, y sant Conrat, c.
20 Diu. de *Cinquogesma*. Lo B. Maurici Proeta, fill de Torroella de Montgrí, se v. á Castelló de Ampurias.
21 Dill. La Miraculosa Llum de Manresa. Santa Irene, v., filla de Argelaguer, y sant Ascani, arq. y fill de Tarragona.
22 Dim. La Cátedra de sant Pere en Antioquía.
23 Dim. *de Cendra*. Sant Pere Damiá, b. y Sta. Margarida de Cortona. *Abst. de carn.*
24 Dij. Sant Maciá ó Matías, ap., sta. Primitiva y sant Modest.
25 Div. Sant Cessari, b. y sant Avertano, c.; *abst. de carn.*
26 Dis. La Mare de Deu de Guadalupe de Mégich.
27 Diu *I de Quoresma*. Sant Nestor, b. y sant Baldomer, c.
28 Dill. Sant Macari y Companys mártyrs, y sant Romá, ab.

MARÇ

1 Dim. Sant Rossendo, b. y l' Angel de la Guarda de Tortosa.
2 Dim. Sant Simplici, p. y c., fill de Barcelona y sant Absaló, m.
3 Dij. Sant Medí, pagés; se v. al Vallés, y sants Hermenter y Celdoni, m.: se v. á Cardona.
4 Div. Sant Agatodor, b. de Tarragona, y sant Eteri, b. de Barcelona. *Abst. de carn.*
5 Dis. Sant Gerássim, anacoreta, sant Fócas y Comps. mrs.
6 Diu. II de *Quoresma*. Sant Oleguer, b. de Barcelona y arq. de Tarragona.
7 Dill Sta. Perpétua, v. y m.; se v. al Vallés, y St. Tomás de Aquí.
8 Dim. Sant Teófil, m.; se v. á Sagaró y sant Joan de Deu, f.
9 Dim. Sant Paciá, b. y fill de Barcelona, y santa Francisca, vda.
10 Dij. Sant Melitó y 39 Companys mártyrs.
11 Div. Sant Constantí, c. y santa Aurea, v. *Abst. de carn.*
12 Dis. Sant Gregori, p. y sant Mamiliá y companys mrs.
13 Diu III de *Quoresma*. Sant Urbá, m.; se v. á Barcelona.
14 Dill. Santa Florentina, v. y santa Matilde, reyna.
15 Dim. Sta. Madrona, v. y m., patrona de Barcelona. St. Ramón Serra, ab. de Fitero, f. y lo sant Dupte de Iborra.
16 Dim. Sant Heribert, arq., y sant Juliá, m.
17 Dij. Sant Patrici, b. y apóstol de Irlanda.
18 Div. Sant Feliu, diaca; se v. á Girona, y lo B. Salvador de Horta, fill de Santa Coloma de Farnés. *Abst. de carn.*
19 Dis. ✠ Sant Joseph, espós de la Mare de Deu, Patró de la Esglesia.
20 Diu. IV de *Quor.* St. Benet, m. en Cerdenya; se v. á Martorell.
21 Dill. Sant Benet, ab. y f., y sants Filemon y Domnino, m.
22 Dim. Sant Pau, b. de Narbona; se v. á Anglesola.
23 Dim. Sts. Domici, Esparqui, Pelagia, Aquila y Teodora, fills de Tarragona, y lo B. Joseph Oriol, fill de Barcelona.
24 Dij. Sant Agapito, b. y m., y sants Rómulo y Timolau, mrs.
25 Div. ✠ La Anunciació de la Mare de Deu y sant Dimas, lo bon lladre. *Abst. de carn.*
26 Dis. Sants Cástulo y Teodosi, m., y santa Máxima, m.
27 Diu. de *Passió*. Sant Fileto, santa Leda, sos fills Macedoni y Teoprepida, Amfiloqui y Cronidas, m de Barcelona, y sant Fortunat, noy m.; se v. á Abrera.
28 Dill. Sant Sixto III, p. y c., y sant Timoteu, m.
29 Dim. Sant Eustasi, ab. y sant Cirilo, diaca.
30 Dim. Sant Joan Climach, ab. y sant Pastor, b.
31 Dij. Santa Balbina y sant Amadeu, Duch.

ABRIL

1 Div. Les Dolors de la Mare de Deu. Santa Teodora; se v. á Gracia, y la Invenció de sant Llucià y Marciá á Vich. *Abst. de carn.*

2 Dis. Sant Francisco de Paula, patró de Barcelona, y santa María Egipciaca.

3 Diu. de *Rams.* Sant Benet de Palerm, c. y sant Ricart, b.

4 Dill. Sant Víctor, b. de Barcelona, y sant Zocimo, anacoreta.

5 Dim. Sant Vicens Ferrer, c. fill y patró de Valencia, santa Emilia, v. y m. y santa Irene, v.

6 Dim. Sant Celestí, p. y sant Cels, b.; *abst. de carn avuy y los 3 dies següents.*

7 Dijous Sant. Sant Epifani, b. y m., y sant Ciriach, m.

8 Divendres Sant. Sant Joan de Organyá, fill de Bellcayre, y abat de Bellpuig de les Avellanes.

9 Dissapte Sant. Santa María Cleofé y santa Cassilda, v.

10 Diu. *Pasqua de Resurrecció.* Sta. Celeriana, v. y m., filla de Vich.

11 Dill. Sant Lleó Magno, p. y santa Florencia, m.

12 Dim. Sants Verona y Zenon, m., fills de Tarragona.

13 Dim. Sant Hermenegildo, m. en Tarragona, y sant Justí, m.; se v. á sant Quintí de Mediona.

14 Dij. Sant Feliciá, m.; se v. á Barcelona, y sant Telm, c.

15 Div. Santes Bassilissa y Anastassia, mrs.

16 Dis. Sant Toribi, b. y sant Llambert, pagés de Zaragoza.

17 Diu. de *Pasquetes.* Sant Anicet, p. y m. y sant Robert, abat.

18 Dill. Sant Eleuteri, b. y santa Antía, m.

19 Dim. Sant Vicens de Coblliure, m. y sant Crecenci, c.

20 Dim. Sants Víctor, Zotico, Zeno, Acindi, Siveri, Cristófol, Theo y lo nen Antoni, mártyrs de Olot.

21 Dij. Sant Anselm, b. y dr. y sant Silvi, m.

22 Div. Sant Sotero y sant Cayo, p. y m. y sant Apeles.

23 Dis. Sant Jordi, m., patró de Catalunya, y sant Jordi, b. y c. de Cerdenya.

24 Diu. La Divina Pastora, y sant Daniel, m. en Girona.

25 Dill. Sant March, evangelista, y santa Franca, v.

26 Dim. Sants Cleto y Marcelí, p. y m.

27 Dim. Sant Pere Armengol, fill de Guardia de Prats.

28 Dij. Sant Prudenci, b. y c. y sant Vidal, m.

29 Div. La invenció del cos de sant Cugat, m. en lo Vallés, y sant Pere Mártyr.

30 Dis. Sant Eutropi, b. y m. de Cerdenya, santa Catarina de Sena, y sant Pelegrí, c.

MAIG

1 Diu. La Mare de Deu de Montserrat. Lo Patrocini de sant Joseph. Sant Segimón, rey; se v. en lo Montseny.
2 Dill. Sts. Ambrós y Simplici; se v. á st. Joan de les Abadesses.
3 Dim. Invenció de la santa Creu, y la Vera Creu; se v. á Besalú.
4 Dim. Santa Mónica, vda. y sant Floriá, m.
5 Dij. La Conversió de sant Agustí, y sant Pio V, c.
6 Div. Sant Joan Biclarense, b. de Girona.
7 Dis. Sant Just, m. de Catalunya, sant Sist, m., fill de Celrá. St. Pio y santa Faustina, mrs.; se v. á Barcelona.
8 Diu. La Aparició de sant Miquel Arcángel, y st. Eladi. b. y c.
9 Dill. Sant Gregori Nacianceno, b. y santa Nona sa mare.
10 Dim. Sant Antonino, arq. y santa Beatriu, v.
11 Dim. Sant Eudalt, m.; se v. á Ripoll; sant Anastasi, fill de Lleyda y 73 companys; se v. á Badalona. y santa Severina, m.; se v. á Sabadell, y sant Pons, m.
12 Dij. Sant Pancrás, m.; se v. á Barcelona.
13 Div. Les stes. Espines de la Corona de Crist; se v. á Tárrega.
14 Dis. La Mare de Deu de Alba; se v. á Tárrega, y santes Justa, Justina y Henedina. m. de Cerdenya.
15 Diu. Sant Simplici, b.; se v. á Cerdenya. Sant Isidor, m.; se v. á Martorell de la Selva, y sant Isidro llaurador.
16 Dill. Sants Just, Faustí y Tranquili, m.; se v. á Montserrat.
17 Dim. Sant Pasqual Bailón, c. y sant Torpetes y comp. mrs.
18 Dim. La Trasl. del Braç de santa Tecla, m.; se v. á Tarragona.
19 Dij. ✠ *La Assenció del Senyor*, y los B. Joan de Cetina y Pere de Duenyas; se v. á Vich.
20 Div. Sant Baldiri, m. de Nimes: se v. á Barcelona y Llobregat.
21 Dis. Sant Timoteu, m. y santa Aglae, v.
22 Diu. Santa Julia, m. de Córcega, y Santa Quiteria, v. y m.
23 Dill. Sant Desideri, m.; se v. á Mataró, y sant Vicens, m ; se v. á Barcelona.
24 Dim. Lo B. Pons de Planella, fill de Moyá, m.
25 Dim. Sant Gregori, p. y santa Magdalena de Pazzis, v.
26 Dij. Sant Felip Neri, c. y sant Agustí, ap. d' Inglaterra.
27 Div. Sant Joan, p. y m. y lo V. Beda, Pvre.
28 Dis Sant Just, b. d' Urgell y sant Just, c., fill de Vich, y sts. Emiliá, y comp. m. de Cerdenya. *Dejuni y abst. de carn.*
29 Diu. ✠ *Pasqua de Pentecostés*. St Máxim, b. y sta. Teodosia, m.
30 Dill. Sants Gabino, Crispulo y Cresentiá, m. de Cerdenya.
31 Dim. La Mare de Deu del Amor Hermós, sant Pons, b. y 300 comps. m. y lo B. Bertrán Nicolau, c., fill de Barcelona.

JUNY

1 Dim. Sant Inyigo, ab. y sant Simeó, monjo. *Dejuni*
2 Dij. Sant Erasme, b. y m. y sants Pere y Marcelí, mrs
3 Div. Santa Clotilde, reyna, y lo B. Joan Grau.
4 Dis. Sant Francisco Caracciolo, f. y santa Sadurnina, v. y m. *Dejuni.*
5 Diu. *La Santissima Trinitat.* St. Bonifaci, ap. d' Alemanya. m.
6 Dill. Sta. Cándia, vda.; se v. á Gualbes, y Sant Norbert, b. y f.
7 Dim. Sant Sabiniá, m. y santa Genivera, v. y m.
8 Dim. Los sants Germá, Just, Paulí y Scisi, m., fills de La Pera; se v. á Girona.
9 Dij. ✠ S. S. *Corpus Christi.* Sants Prim y Feliciá, mrs.
10 Div. Sta. Oliva, v. y m.; se v. á Olesa, y Sta. Margarida, reyna.
11 Dis. Sant Bernabé, ap. y Sants Feliu y Fortunat, mrs.
12 Diu. St. Onofre, hermitá, St. Prim y Sta. Felicia, mrs. de Agen.
13 Dill. Sant Antoni de Padua, c., sant Evidi, m. y sant Patró, c.; se v. á Besalú.
14 Dim. Sant Basili, b. y sant Elisseu, prof.
15 Dim. Sants Modest, Vito y Crescencia, mrs.
16 Dij. Sants Quirse y Julita, fill y mare, mrs. y Sta. Llutgarda, v.
17 Div. *Lo Sagrat Cor de Jesús.* Santa Teresa, reyna de Portugal.
18 Dis. Sants Teódulo, Lleonci, Joseph y María, mrs. de sant Cugat del Vallés y Sta. Marina, v. se v. á Barcelona.
19 Diu. Sant Guillem, c.; se v. á Llivia y Sts. Gervasi y Protasi, m.
20 Dill. Sant Silveri, p. y m. y santa Idaberga, v.
21 Dim. Sant Palladi, arq. y c.; se v. á Camprodón y sant Lluís de Gonçaga, c.
22 Dim. Sant Paulí de Nola, b. y c. y santa Consorcia, v.
23 Dij. Sant Simó Stilita, y sant Joan y Feliu, Pvres. mrs.
24 Div. La Nativitat de sant Joan Bta., patró dels bisbats de Vich y Lleyda y de varis pobles de Catalunya; se v. á Barcelona y Perpinyá.
25 Dis. Sant Guillém, ab., sant Adalbert, c. y santa Febronia, v. y mártyr.
26 Diu. Sants Joan y Pau, mrs.; se v. á Barcelona, y sant Salvi, b. y m.; molt venerat á Catalunya.
27 Dill. Sant Ladislau, rey, y sant Benvingut, c.
28 Dim. Sants Lleó y Pau, papes, y sant Plutarch. m. *Dejuni y abst. de carn.*
29 Dim. ✠ Sant Pere y sant Pau, apóstols.
30 Dij. Lo Martyri del B. Ramón Lull, y sant Marsal, b. de Limoges; se venera al Montseny.

JULIOL

1 Div. Santa Elionor de Provença, y sants Galo y Aarón, b.
2 Dis. La Visitació de la Mare de Deu, y sts. Proces y Martiniá, m.
3 Diu. La Prec. Sanch de Jcrist. y Sta. Romana, v.; se v. á Barc.ª
4 Dill. B. Gaspar de Bono, fill de Valencia y St. Laureá, b.
5 Dim. Sant Miquel dels Sants, c. fill de Vich.
6 Dim. Sant Isaías, prof. y sant Goar. c.
7 Dij. Sant Ot, b. fill de la Seu d' Urgell.
8 Div. Santa Isabel de Portugal, filla de Barcelona. B. Pere Cendra, c. y les Santes Reliquies de la Seu de Tortosa.
9 Dis. Lo B. Pere Centurió, c., fill de Barcelona, y sant Zenón, m.; se v. á Arenys de Mar.
10 Diu. La segona Traslació del cos de santa Eularia, v. y m.; y la Dedicació de la Catedral de Tarragona.
11 Dill. Sant Pío, p. y m. y Sts. Januari y Abundi, Pvres.
12 Dim. Lo Sant Crist del Hospital de Vich, St. Joan Gualbert, ab.
13 Dim. La Trasl. dels Sts. Cossos dels mrs. Sts. Gaudenci, Benedicte, Teodor, Felicitas, Clemencia y Columna, á Valls.
14 Dij. Sant Bonaventura, card., Sant Enrich, emp.; se v. á Puigcerdá, y sant Just, m.; se venera á Tárrega.
15 Div. St. Camilo de Lelis, y st. Antfogo, metge, m. de Cerdenya.
16 Dis. Lo Triomf de Santa Creu y la Mare de Deu del Carme.
17 Diu. Sant Hou, m. de Celrá. Sant Coralt, m. de Catalunya y sant Aleix, c.
18 Dill. St. Frederich, b. y m. y sta. Sinforosa ab sos set fills mrs.
19 Dim. Sant Pere de la Cadireta. fill de Moyá y la entrega de les claus de la ciutat de Barcelona á la Puríssima.
20 Dim. St. Geroni Emiliá, y stes. Margarida y Lliberada, v. y m.
21 Dij. Santa Práxedes, v., patrona de Palma de Mallorca.
22 Div. Santa María Magdalena, penitenta.
23 Dis. Sant Llibori, b. y santa Erundina, v. *Dejuni.*
24 Diu. Santes Cristina, Niceta y Aquilina, vgs y mrs.
25 Dill. ✠ Sant Jaume, ap. de Catalunya y sant Cugat, m. ap. de Barcelona; se v. en la matexa ciutat.
26 Dim. Santa Agna, mare de la Mare de Deu.
27 Dim. Santes Juliana y Semproniana, v. y m., filles de Mataró.
28 Dij. B. Lluis Exarch, c., fill de Barcelona y la Bta. Caterina Tomás, filla de Valldemosa, Mallorca.
29 Div. Santa Marta, v.; molt venerada á Provença.
30 Dis. Sts. Abdón y Senen, m., se v. á Arlés y Barcelona.
31 Div. Sant Ignasi de Loyola. patró de Manresa. Sants Fortunat y Victoria, m.; se v. en la matexa ciutat.

AGOST

1 Dill. Sant Pere *Ad vincula*, sant Lluis, Pvre., fill de Barcelona y Sant Feliu africá, m.: se v. á Girona.
2 Dim. La Mare de Deu dels Angels, y sant Alfons M. Ligori, b.
3 Dim. La Invenció del cos de Sant Esteve, protomártyr.
4 Dij. Sant Domingo de Guzmán, fr.
5 Div. La Mare de Deu de les Neus, patrona de Vilanova y Geltrú, y Santa Afra, m.; se venera á Girona.
6 Dis. La Transfiguració de Jesús. Sts. Just y Pastor y sant Urbici., b. y m.; se v. á Serrateix.
7 Diu. La Traslació de sant Sever, b. y m. y sant Gayetá, fund.
8 Dill. Sant Ciriach y comps. mrs.
9 Dim. Sants Firmo y Romá, mrs.; se v. á Vich.
10 Dim. Sant Llorenç, diaca y m. y santa Agatónica, m.
11 Dij. Sant Marcelí, p. y sant Hilari; se v. á Arlés.
12 Div. Sant Dionís y santes Hilaria, Digna, Eupomia y Eutropia, mrs. de Girona, y santa Clara, fund.
13 Dis. Sant Cassiá, b. y sant Hipólit, mr. *Dejuni y abst. de carn.*
14 Diu. Sant Aeci, b. de Barcelona y sant Eusebi.
15 Dill. ✠ L' Assumpta, y santa Colagia, v., filla de Barcelona.
16 Dim. Sant Roch, c., fill de Montpeller, patró de Barcelona, y lo B. Joan de santa Marta, fill de Prades.
17 Dim. Sant Lliberat. ab. y m. Sant Pau y santa Juliana, mrs.
18 Dij. St. Mamet; se v. á Corró, y st. Agapito, m.; se v. á Vich.
19 Div. Sant Magí, m., fill de Tarragona, y st. Mariano, hermitá.
20 Dis. Sants Luxori, Cesello y Camerino, mrs. de Cerdenya.
21 Diu. Sant Joaquim, pare de la Mare de Deu y sants Bono y Maximiá, m., fills de Blanes.
22 Dill. Sant Bernat d' Alzira, y ses germanes Gracia y María.
23 Dim. Sant Felip Benici, c. y sant Restitut, m.
24 Dim. Sant Bartomeu, ap. y sant Patrici, ab.
25 Dij. Sant Lluis, b. de Tolosa, y sant Genis d' Arlés, c.
26 Div. Sant Ireneu, m.; se v. á Sampedor y sants Constanci y Vicens, m.; se v. á Olot.
27 Dis. Sant Joseph de Calasanz. fund., patró de la Seu d' Urgell, y sant Lley, b. c. de Lleyda, se v. en lo Vallés.
28 Diu. Sant Agustí, b. y doctor, y sant Hermet.
29 Dill. La Degollació de sant Joan Bta. Santa Sabina, vda. y m.; se v. á Olot. Santa Claudia, v. y m.; en Falset.
30 Dim. La Traslació dels cossos sants en Manresa. Sant Feliu, Pvre. m.; se v. á Vilafranca del Panadés, y santa Rosa de Lima, v.; se v. á Llafranch.
31 Dim. Sant Ramón Nonat, c., fill de Portell. Sts Prósper, Vicens y Victori, mrs ; se v. á Reus.

SETEMBRE

1 Dij. Sant Gil, ab.; se v. á Nuria, y sant Llop, arq.; molt v. per Catalunya.
2 Div. Sant Antolí, m., y sant Esteve, rey.
3 Dis. Sant Nonito, bisbe de Girona.
4 Diu. La Mare de Deu de la Cinta, en Tortosa, y la Mare de Deu de la Consolació.
5 Dill. Sant Llorenç Justiniá, b. y santa Obdulia, v.
6 Dim. Sant Faust, m., y sant Vicens, patró de Besalú.
7 Dim. Lo B. Mateu de Agrigento, c., fill de pares catalans.
8 Dij. Lo Naxement de la Mare de Deu, y lo B. Domingo Castellet, fill d' Esparreguera
9 Div. Sant Pere Claver, c., fill de Verdú.
10 Dis. Lo B. Jacinto Orfanell, m , fill de pares vigatans.
11 Diu. Lo Dolç Nom de María. Sant Emiliá, b., fill de Llivia, y lo Sant Misteri de sant Joan de les Abadesses.
12 Dill. Lo B. Miró, c. de Tagamanent y sts. Lleonci y Teódulo, m.
13 Dim. Sant Amat, ab., fill de Tarragona.
14 Dim. Exaltació de la Santa Creu y Sant General, m.
15 Dij. Sant Vicens y santa Clara, m.; se v. á Llissá de Vall.
16 Div. Sant Corneli, p. y sant Cebriá, m.
17 Dis. Sant Llambert, b. y m.; se v. á Lledó, y la Impressió de les llagues de sant Francesch.
18 Diu. Les Dolors de la Mare de Deu, y Sant Ferriol, m.; se v. á Besalú.
19 Dill. Sant Genaro, b. y santa Constancia, m.
20 Dim. Sant Eustaqui y Companys, mártyrs.
21 Dim. Sant Mateu, ap. y evangelista. *Dejuni.*
22 Dij. Sant Maurici y companys mrs.; se v. á Manresa.
23 Div. Santa Tecla, protomártyr, Patrona de Tarragona. *Dejuni.*
24 Dis. La Mare de Deu de la Mercé, Patrona de Barcelona, y lo B. Dalmau Monner, c. fill de santa Coloma de Farnés.
25 Diu. Santa María de Cervelló, f., filla de Barcelona.
26 Dill. Santa Urcissina, v. y m. Sant Faust, fill d' Alguayre. y Santa Justina, v. y m.; se v. á Sant Quintí.
27 Dim. Sant Cosme y sant Damiá, metges, mrs.
28 Dim. Sant Wenceslau, m. y lo B. Simó de Roxas.
29 Dij. La Dedicació de sant Miquel Arcángel.
30 Div. Sant Geroni, Doctor, y santa Sofía, vda.

OCTUBRE

1 Dis. L' Angel Custodi, y sant Remigi, b.
2 Diu. L' Angel de la Guarda de Barcelona y lo B. Berenguer de Peralta; se v. á Lleyda.
3 Dill. St. Cándido, m. y lo B. Joan Macías, fill de Canet de Mar.
4 Dim. St. Francesch, f. y St. Tirs y 5 comp. m.; se v. á Barc.ª
5 Dim. Sant Froylá, b. y sant Plácit, m.
6 Dij. Los Sts. Mártyrs de la Llegió Tebea, se v. á Barcelona, Sts. Prim y Feliciá, m.; se v. á Besalú. St. Juliá, m; se v. á Olot y Santa Faustina, m.; se v. á Tarrassa.
7 Div. Sant March, p. y sant August, c.
8 Dis. Santa Reparada, v. y m.; se v. á Bagur.
9 Diu. La Mare de Deu del Remey y sant Dionís, b.
10 Dill. St. Sabí, c., fill de Barcelona, St. Gereó y 318 mártyrs. se v. á Barcelona. y St. Lluís Bertrán, fill de Valencia;
11 Dim. Sant Plácit, m.; se v. á Guissona, y sant Genís, soldat.
12 Dim. La Mare de Deu del Pilar, y sant Remí, arq. de Cerdenya; se v. á Sant Feliu de Llobregat.
13 Dij. Sant Eduart, rey, y sant Grau, ab.
14 Div. Sant Calixte, p. y m. y santa Fortunada, v. y m.
15 Dis. Santa Teresa de Jesús, v. y f., emparentada ab families catalanes.
16 Diu. Sant Galderich, pagés; se v. al Rosselló y á Barcelona.
17 Dill. Santa Eduvigis, Duquesa de Polonia.
18 Dim. Sant Lluch, ev. y santa Trifona, emperadora.
19 Dim. Santa Fredesvinda, v. y sant Varo, soldat, m.
20 Dij. Sant Joan Canci, c. y sant Aureli. m.
21 Div. Stes. Ursula, Florentina, Florina, m.; se v. á Barcelona, y santa Clara, v.; se v. á Santes Creus.
22 Dis. Sant Bacari, b. de Vich, c.
23 Diu. Sant Pere Pascual, fill de Valencia, la primera Traslació del Cos de santa Eularia, Sts. Víctor, Pacífich, Justa y Clara, m.; se v. á Manlleu. y St. Teodor, noy m.; se v. á Sarriá.
24 Dill. Sant Bernat Calvó. b de Vich, fill de Reus, y sant Martiriá, b. patró de Banyoles.
25 Dim. Sants Crispí y Crispiniá, mrs.
26 Dim. Sants Lluciá y Marciá, mrs., fills de Vich.
27 Dij. Sant Florenci, m. y Santa Sabina, m.; se v. á Ager.
28 Div. Sants Simó, y Judas Tadeu, apóstols.
29 Dis. Sant Narcís, b. y fill de Girona, m.
30 Diu. Sants Claudi, Luperci y Victori, mrs.
31 Dill. Sant Quintí, m. y la Dedicació de la Seu de Lleyda.

NOVEMBRE

1 Dim. ✠ *Diada de Tots los Sants.*
2 Dim. La Commemoració dels fidels difunts.
3 Dij. Sant Armengol, fill y b. de Urgell. Los innombrables mártyrs de Zaragoza.
4 Div. Sant Carles Borromeu, arq. y c. y santa Modesta, v.
5 Dis. Sant Zacarías, profeta, y santa Isabel, pares de sant Joan Baptista.
6 Diu. Sant Sever, b. fill de Barcelona, m. y 4 Sacerdots mrs.
7 Dill. Sant Florenci, b., santa Carina, m., sant Ernest, ab. y sant Fortiá, m.; se v. á Torelló.
8 Dim. Los quatre Sants Mártyrs Coronats.
9 Dim. La Dedicació de la Basílica del Salvador á Roma, y lo Sant Crist de Balaguer.
10 Dij. Sant Andreu Avelí, c. y santa Trifosa, m.
11 Div. Lo B. Jofre de Blanes, c.; se v. á Barcelona, y St. Martí, b.
12 Dis. Sant Benet, m.; se v. á Barcelona, y sant Martí, p. y m.
13 Diu. Patrocini de la Mare de Deu, y st. Estanislau de Kostka.
14 Dill. Sant Serapi, m.; se v. á Barcelona, y sant Ruf, b. de Tortosa.
15 Dim. Sant Leopold, emperador, y sant Feliu, b. y m.
16 Dim. Sants Rufí, Elpidi y companys mrs.
17 Dij. Sant Iscle y Santa Victoria, germans m.; se v. á Breda y santa Gertrudis.
18 Div. La Dedicació de la Seu de Barcelona, y st. Bárulas, noy m.
19 Dis. Santa Isabel, reyna de Hungría, y sant Olimpi, b. y c. de Barcelona.
20 Diu. Sant Feliu de Valois, f, y sant Octavi, m.
21 Dill. Lo B. Romeu de Llivia, y la presentació de la Mare de Deu.
22 Dim. Santa Cecilia, v, y m.
23 Dim. Sant Climent, p. y m. y santa Lucrecia, v. y m.
24 Dij. Santes Flora y María, v. y m. y St. Joan de la Creu.
25 Div. Santa Catarina, v. y m. y sant Moysés
26 Dis. Los Desposoris de la Mare de Deu, y St. Conrat, b.
27 Diu. I de *Advent.* Sants Facundo y Primitiu.
28 Dill. Sant Gregori, p. y sant Papiniá y Mansuet, b. y m.
29 Dim. Sant Sadurní, b. y m., apóstol de Catalunya.
30 Dim. Sant Andreu, apóstol, y sant Venato, m. de Cerdenya; se v. á sant Sadurní de Noya.

DESEMBRE

1 Dij. Sant Eloy, b. y c , y santa Natalia, m.
2 Div. Santa Bibiana, m, y santa Elisa, monja. *Dejuni.*
3 Dis. Sant Claudi, m ; se v. á Vich, y sant Francisco Xavier. *Dejuni.*
4 Diu. II de *Advent.* Santa Bárbara, v. y m.
5 Dill. Sant Dalmau, b. y m.; se v. á Sant Dalmay, y sants Críspulo, Juliá, Grato, Félix y Patavia, mrs. de Tarragona.
6 Dim. Sant Nicolau de Bari, arq. y c. y santa Dionisia, m.
7 Dim. Sant Ambrós, b. y doctor, sant Martí, ab. y B. Pere Cerdá, c , fill de Coblliure.
8 Dij. ✠ La Purissima Concepció, patrona de Barcelona.
9 Div. Santa Gorgonia, v. y santa Llogaya , v. y m. *Dejuni.*
10 Dis. La Mare de Deu de Loreto, santa Eularia de Mérida y santa Julia m.; se v. á Elna. Sant Trobat y 359 companys mrs. en Girona. *Dejuni.*
11 Diu. III de *Advent.* Sant Damás, p., fill de Argelaguer.
12 Dill. Sants Sinesi y Donat, mrs.
13 Dim. Santa Llucia, v. y m.
14 Dim. Sant Nicasi, y sant Pompeyo, b. *Dejuni.*
15 Dij. Sant Eusebi, b. y m., y sant Urbe.
16 Div. Santa Albina, v. y m. y santa Adelayda, emperadora. *Dejuni.*
17 Dis. Sant Francisco de Sena, c., y st. Llátzer, b. y m. *Dejuni.*
18 Diu. IV de *Advent.* La Mare de Deu de la Esperança.
19 Dill. Sant Adjutori, ab. de Narbona.
20 Dim. Sants Eugeni y Macari, c.
21 Dim. Sant Tomás, ap. y sant Severiá, b.
22 Dij. Sant Flaviá, m.; se v. á Verdú, y sant Zenón, soldat.
23 Div. Santa Victoria, v. y m y Sant Sérvulo. c. *Dejuni.*
24 Dis. Sant Delfí. b. y santa Tarsila. v. *Dejuni y abst. de carn.*
25 Diu. Lo Naxement de Nostre Senyor Jesucrist. Lo bolqueret del Diví Jesús en Lleyda, santa Amancia, se v. á Agullana, y sant Faust, m.; se v. á Barcelona.
26 Dill. Sant Esteve, protomártyr, sant Geronci, m. y sant Pere de Torelló.
27 Dim. Sant Joan, apóstol y evangelista.
28 Dim. Los Sants Ignocents, mrs ; se v. en diferents punts de Catalunya.
29 Dij. Sant Tomás de Cantorbery, arq. y m.
30 Div. La Traslació de sant Jaume apóstol.
31 Dis. Sant Silvestre, p. y santa Coloma, v. y m.; se v. en santa Coloma de Queralt.

MOVIMENT CATALANISTA

Interessantíssims acontexements pera la causa de les revindicacions catalanes, han esdevingut en aquest ditxós any de 1897 que acaba de transcórrer; nosaltres nos proposám recordarlos desde aquestes planes, mas no tots, que sería tasca massa llarga pera lo nostre obgecte, sí solament aquells que á mes de poderse considerar com á capdals, tenen un ben marcat color polítich, de la nostra política catalana.

Una solemnitat plena de calor, de vida, nos ve ab la entrada del any, com si lo mes de Janer volgués portar ab son trist mantell d' hivern, alenades de primavera y d' enfortidores esperances. La joventut ilustrada de Catalunya está de festa y ab ella ho está la patria entera. Deu anys cumpliren lo día 15 de Janer que havía vingut á la vida lo apreciabilíssim *Centre Escolar Catalanista* y es per aquest motíu que reunits lo día 17 en la «Fonda Internacional,» celebran tan significatíu acontexement, no sols los qui al ensemps que treballen per la llivertat de Catalunya, van á lluhir lo seu talent y la seva aplicació en la Universitat y Escoles especials, sinó també los qui los han precedit y que, terminats sos estudis se troban avuy escampats per ses respectives poblacions nadiues y fins los qui han sigut y son mestres d' uns y altres. ¡Hermosos exemples son los que está donant lo *Centre Escolar Catalanista!* Deu anys de existencia, y no pas passiva y anémica, pera una societat composta exclusivament de jóvens, s' atrevirá ningú á dir que es cosa verament escepcional?

En los primers dies del mes de Febrer, dues societats inauguran les tasques del any. La primera d' elles, es lo *Centre Excursionista de Catalunya*, ab quina ocasió lo President D. Lluís Mariá Vidal llegeix un discurs sobres la «Montanya catalana» que además de ser un valiós estudi

científich del terrer catalá, está sadollat tot ell de conceptes altament patriótichs.

L' endemá d' aquesta festa, ó sia lo dia 6, n' hi hagué una pel mateix estil en l' *Associació Popular Regionalista*, donant á conéxer En Lluís Marsans, President de tan valenta corporació, un interessant treball referent á la organisació de les forces catalanistes.

Y quatre dies després, en la importantíssima societat *Ateneu Barcelonés*, mercés á la sanitosa saba que feya un any li donava vida pera respondre á sa elevada missió, se hi començan una tanda de conferencies en nostre idioma, moltes de les que devían tenir per obgecte diverses qüestions íntimament relacionades ab la idea política catalana.

De la simpática ciutat immortalisada per l' esperit d' independencia que en jornades tristes varen demostrar tenir sos fills, nos arriba la nova d' haversbi celebrat lo día 13 una agradosa festa. Era pera commemorar l' aniversari de la fundació del *Centre Catalanista de Gerona y sa Comarca*, del que y sense que ningú ho pogués preveure encara, se n' havía d' esperar á no tardar gayre son important concurs pera un acte de trascendencia estraordinaria en los anals del Catalanisme.

Son precedents d' aquest acte, una munió d' acontexements, la major part de massa importancia pera que no sía de doldre hi tingám de passar gayre bé de correguda á fi de no allargar.

Catalunya, que bé massa sab quant aborrible es tota mena d' opresió, ab lo carácter espansiu y ab la amplitut de mires que caracterisa als seus bons fills, va fixarse en l' espectacle tristíssim, peró encoratjador á la vegada, que oferían les terres de la Grecia, davant del despotisme y de les amenaces brutals del imperi turch, alentat per potencies anomenades cristianes. Admirá la actitut que se disposavan á pendre la Illa de Creta, y Grecia sa mare, y en penyora d' aquesta admiració, la «Unió Catalanista», representant de tot lo Catalanisme organisat, va redactar un Missatge dc felicitació y afecte al qui se presentava com á protector y deslliurador d' un poble esclau, lo Rey dels

Helens, En Jordi I. Aytal Missatge, fet á mans del Cónsol de Grecia á Barcelona, D. Pere Muzzópulo, se vegé avalorat per 46 firmes, les dels Presidents y Directors de quaranta sis corporacions y periódichs de la terra. L' acte de la entrega, efectuada á les 10 del vespre del día 6 de Març, constituí una manifestació solemnissima y de perdurable recort. Mentres l' *Orfeó Catalá* y *Catalunya Nova* dirigits respectivament per sos directors Millet y Morera alternavan cantant cançons patriótiques y populars davant la casa del Cónsol, una Comissió composta de distingidíssimes persones passava á saludarlo, essent presentada per lo sabi helenista y catedrátich de la nostra Universitat, D. Antoni Rubió y Lluch. Acte seguit, després de pronunciar lo President de la *Unió Catalanista*, D. Antoni Suñol, un breu discurs expressant los sentiments de Catalunya, entregá lo Missatge al senyor Cónsol. D. Pere Muzzópulo contestá ab afalagadors términs de llohança envers lo poble catalá, donant en nom del Rey y de tots los Helens oprimits les mes grans mercés per l' acte que se celebrava y afegint que se consideraría molt honrat en trametre lo Missatge que se li havía entregat á son August Sobirá y Senyor.

Una joya més acabava de dexar la estimada Patria nostra en lo tresor de sa historia y una vegada més havían de demostrar sos enemichs de sempre, lo que cent cops demostrat tenían. S' inicià desde aquest día gloriosíssim una era de persecució, vinguda com tantes altres dels representants d' un poble ab qui nos lligarem ab pactes germanívols.

Fites d' aquesta era son los següents fets: Prohibició de que se cantessen cançons populars y patriótiques lo día de la entrega del Missatge al Cónsol de Grecia. — Prohibició en lo mateix día de que lo penó del *Orfeó Catalá*, passés pel mitg de les Rambles.—Denuncia del diari *La Renaixensa*, recayguda en dos treballs, contra quals autors se declará auto de processament ab llivertat provisional, mijançant fiança de mil pessetes cada hú; día 13.—Suspensió de una reunió pública organisada per lo *Centre Catalá*, de Sabadell; día 13.—Suspensió de *La Renaixensa* (á les tres de

matinada,) y del quinzenari *Lo Regionalista*; día 14.—Registre policíach en lo *Centre Escolar Catalanista*, (á mitja nit,) després d' esser cridat diferentes vegades lo President al despaig del Governador; día 15.—Negativa de permetre la publicació d' un diari en catalá ab lo títol de *Lo Renaxement de Catalunya;* día 15.—Prohibició de repartir per les Rambles y carrers de la ciutat y de poblacions vehines programes, manifests, y fulles de propaganda catalanista, (publicats ab tots los requisits legals,) entre los que s' hi comptava un sensacional manifest «Al Poble Catalá,» ab data 16 de Març, repartit per jóvens estudiants y del que la *Unió Catalanista*, n' havía fet passar per la estampa cent mil exemplars y alguns centenars més ab la redacció en castellá. —Prohibició de que la *Unió Catalanista* retornés una visita als federals; día 20.—Negativa, á les 10 del vespre, de permetre la publicació d' un diari titolat «Lo Renaxement,» després de haverse autorisat oralment, hores abans; día 21. —Prohibició de que en lo Centre Federal se rebés, la visita de la *Unió Catalanista*, estant autorisada aquesta pera feria; día 22.—Prohibició pel Delegat del Governador de enrahonar en catalá en una sessió extraordinaria del Ajuntament de Cambrils.—Obstacles á permetre una reunió pública á Gelida.—Denuncia de la Doctrina Catalanista, publicada ab tots los requisits legals l' any 1894; día 26.— Suspensió d' una reunió pública á Vilafranca del Panadés; día 28.—Negativa de permetre la publicació del quinzenari *La Patria* á Sant Andreu de Colomar.—Processament del President del *Centre Catalá*, de Sabadell, y multa contra lo propi Centre.—Negativa de permetre l' aparició del periódich *L' Autonomista*.—Prohibició d' una reunió pública á Vilanova y Geltrú.

Tals son concisament enumerats los principals efectes de la ponentada madrilenya que se desfé ridículament amenaçadora contra Catalunya.

Diu l' adagi popular: *de ponent ni vent ni gent*, peró aquesta vegada lo que vingué ab pretensions exterminadores, tingué la virtut de produhir los més xamosos fruyts. ¿Quí no va embadalirse á la vista d' aquell himne d' amor que

sortit de diferents indrets de Catalunya, s' anava axecam á la Patria durant molts díes,—del 15 al 22 de Març,—més potent á cada hora, ostentant lo jovent per carrers y llochs de reunió la estimada barretina, y tothom, vells y jóvens, y gayes senyoretes, diferents formes de senyeres catalanes, escuts y llaços ab les nostres quatre barres? ¿Quí no va sentir omplenarse son cor de joya en mitg d' aquells esclats de patriotisme, quan acudían les multituts en determinats díes al teatre, á conferencies públiques y á sessions extraordinaries donades en algunes societats de la ciutat y de fora d' ella? ¿Quí no recorda ab pregón agrahiment la defensa de la prempsa catalana perseguida feta per la Diputació provincial (día 8 de Març,) y la salutació que van á donar (día 16) als representants del Catalanisme los federals de Catalunya? ¿Quí al ensemps que sent la més gran repugnancia per los insults que la major part de diaris madrilenys dirigiren als patriotes catalans, no experimenta un dolç consol al veures afalagat per les principals publicacions de Europa, y per lo Sobirá y Ministre de Negocis Extrangers de Grecia, en comunicacions dirigides per mediació del Cónsol al President de la *Unió Catalanista*?

Verament durant una pila de díes á Espanya y fora de Espanya se tingué la vista fixa en los quí produhían un moviment tan viril á Catalunya: «seres inconcientes ó malvados; mezquino puñado de criminales;» «gente bullanguera y perdida y cuatro mentecatos que no saben lo que piden ni lo que quieren,» que aquest es lo concepte que dels patriotes catalans varen formarse al *cerebro de España*, al dignarse fixar per un moment en les seves aspiracions. No foren conduhits los catalanistes á les presons de Montjuich com demanavan los directors (!) de la opinió pública y responent al sant entussiasme que regnava en tot Catalunya, lo Consell de Representants de la *Unió Catalanista*, reunit lo día 4 d' Abril, acordá celebrar un acte de vindicació, qual magnitut correspongués á les excepcionals circustancies que s' atrevassavan; convocá al efecte als delegats de la *Unió* á una Assamblea extraordinaria, que devía efectuarse precisament fora de la Provincia de Barcelona per

les dificultats que s' haurían esdevingut ab l' estat en dita provincia, de suspensió de les garanties constitucionals, baix qual amparo s' havía pogut trepitjar mes impunement la dignitat de Catalunya. S' escullí la ciutat de Girona y se designá lo día 25 pera aquest trascendental acte.

Ningú podía preveure la grandiositat que tingué la Assamblea. A les deu del matí del esmentat día, lo grandiós «Teatro Principal» de Girona, cedit al efecte per lo Ajuntament, presentava un aspecte enlluhernador; milers de personas omplenavan los tres pisos, de manera que no s' hi pogué enquibir tothom qui volgué; lo pati era ocupat per 320 delegats procedents alguns dels mes llunyans recons de Catalunya, qui acudiren á la crida de la Junta Permanent de la *Unió*. Un esclat d' aplausos y aclamacions acompanyá á sos individuus al lloch escullit; obrí l' acte lo President D. Antoni Suñol, saludant ab afectuosos términs á la ciutat de Girona; se procedí á la elecció de la Junta que devía presidir les sessions de la Assamblea y un cop complertes altres disposicions reglamentaries, lo senyor Suñol, en nom de la Junta elegida, remerciá als senyors delegats, fent al mateix temps una brillantíssima defensa dels ideals catalanistes. Tot seguit varen donarse á conéxer unes «Declaracions del Catalanisme en les presents circunstancies», qual aprovació era lo que constituía l' objecte de l' Assamblea. Per lo que se vegé que l' entussiasme dominava en alt grau: á la tarda se preparava un acte superior á tota ponderació.

Eran les tres, quan oberta de nou la sessió ab més concurrencia si possible hagués sigut que al dematí, y presentades per diferents delegats algunes proposicions, lo secretari primer D. Lluís Marsans, va donar compte d' un gran nombre d' adhesions y felicitacions rebudes, essentne llegides sols unes quantes per falta de temps. Se procedí després á la lectura d' una Memoria explicant los motius de l' Assamblea, y oberta discusió sobres les «Declaracions» y no haventse demanat cap torn en contra, foren defensades per los qui havían sigut presidents de la *Unió* en altres anys, D. Lluís Domenech y Montaner, D. Joan J. Perma-

nyer y Ayats, D. Angel Guimerá y D. Joaquim Riera y Bertran; igualment varen fer ús de la paraula, lo President del *Centre Catalanista* de Girona, D. Joaquim Botet y Sisó, y D. Narcís Verdaguer y Callís, vicepresident de la Assamblea. Es impossible donar idea del entussiasme que varen produhir tots aquests discursos; los aplausos eran axordadors, unánims y espontanis: les aclamacions interrompent als oradors se succehían la una á l' altra. Catalunya tan vexada y oprimida, tan sovint oblidada per sos propis fills, rebía en aquelles hores una reparació... Axí tothom ho ha cregut, axí ho consignará eternament la historia...

Les declaracions ó conclusions, que eran una confirmació del programa catalanista, estrafet per la ignorancia y la mala fé dels enemichs de la veritat, varen ser aprovades per unanimitat absoluta acordantse posteriorment passarne 15.000 per la estampa, ab los noms dels delegats assistents á la Assamblea, professions y oficis y poblacions que representavan.

Lo memorable dia 25 d' Abril va donar lloch encara á dos actes mes en los que hí regná un entussiasme indescriptible. Es un d' ells lo sopar ab que lo *Centre Catalanista de Gerona y sa comarca* va obsequiar als delegats forasters, y l' altre es lo que tingué lloch en lo «Teatro Principal», al representarshi lo valent y encoratjador monólech *Mestre Olaguer* del mestre Guimerá. Era á mitja nit quan rebía la patria esclavisada les darreres aclamacions per allavores de sos bons fills y quan se disposavan á pendre un tren extraordinari expressament disposat en la vía del Litoral, una bona part dels delegats concurrents á la quinta Assamblea celebrada per la Unió Catalanista.

Mentres aquexos acontexements extraordinaris que hem relatat, venían á donar poderosíssima força al Catalanisme, se tenían molt en compte les obligacions de sa vida ordinaria, y al efecte encara que retrassades, s' havían efectuat ab més solemnitat que may la inauguració de les tasques del any de la *Lliga de Catalunya*, (día 13 de Març) donant á conéxer son President, D. Ricart Permanyer, un estudi fet á tota conciencia del Catalanisme en ses rela-

cions ab la vida social; reorganisada l' *Associació Regionalista* de Sant Andreu de Colomar havía verificat una sessió pública lo día 20, en la que lo delegat de l' autoritat tingué treballs pera contenir lo que creya excessos dels oradors y del nombrosíssim públich; havía tingut lloch, lo día 8 d' Abril la sessió inaugural del any académich del *Centre Escolar Catalanista* versant lo discurs del President D. Francisco A. Ripoll sobre los diferents medis de propaganda y los que eran mes apropiats al jovent y s' havía verificat lo propi lo día 20 en l' *Academia de Llegislació y Jurisprudencia*, ab qual motiu D. Joan Permanyer y Ayats, president de la matexa, llegí un treball referent á les injusticies del actual sistema tributari, á les que hi oposá solucions d' absoluta conformitat ab les que son part integrant del Programa Catalanista.

Arrán del acte sensacional, celebrat á Girona vingué lo mes de Maig y ab son primer diumenge que ha sigut enguany lo día 2, la festa dels *Jochs Florals*, la nostra festa nacional, puix que tot Catalunya pren part en ella y ompla lo cor dels catalans una pila de dies. Es aplaudit lo discurs del President D. Francisco de S. Maspons y Labrós, son admirades moltes de les poesíes que en la Sala de Llotja se llegexen, axí com lo discurs del Mantenedor don Miquel S. Oliver y aquests aplausos y aquestes estones agradoses que se passan festejant á la mare patria, se repetexen en lo tradicional ápat á can Justin lo mateix día de la festa, en les sessions donades en honor als poetes premiats per l' *Associació Popular Regionalista*, lo mateix día 2; per la *Lliga de Catalunya* en lo Saló de Cent de la Casa que deuría ser del poble, lo día 3; per lo *Centre Excursionista de Catalunya*, lo día 4 y en la carinyosa despedida celebrada lo día 7 en lo «Lyon d' or» al Mantenedor foraster, lo entussiasta campió dels ideals regeneradors á la illa mallorquina.

En dues societats de Barcelona, potser les més importants, haventse de procedir en aquest mes de Maig segons disposicions reglamentaries á la elecció de ses respectives Juntes Directives, s' hi presentaren en abdues candidatu-

res patrocinades por los elements catalanistes en oposició á les que apoyavan tots los qui en diferents sentits y prenent los més oposats colors polítichs, se bellugan á Barcelona en lo mercat de la política centralista. Les eleccions del *Ateneu Barcelonés* tenen alguns dies de durada per les varies seccions de que está compost y lo resultat fou tan absolutament satisfactori, que doná la Presidencia al meritíssim apóstol de la causa catalana D. Joan J. Permanyer.

En l' *Academia de Llegislació y Jurisprudencia* anaren les coses d' altra manera lo día en que se tingué de renovar la Junta Directiva, que era lo 26. Aquesta Corporació, per, son particular modo d' ésser, es una de les que més en condicions se troba d' aplegar á elements burocrátichs y neguitosos pera surar en les aygues brutes de la política á la madrilenya y per axó es que foren 90 los qui varen votar per cumplir únicament ab son dever, y 154 los qui varen donar son vot á cambi de lo que pot deduhirse, llegint lo que á continuació segueix.

Aquest grupo de 154 estava compost per persones afiliades á totes les colles polítiques, comptantshi 3 senadors, 5 diputats á Corts, 6 diputats provincials, l' Alcalde, y 11 regidors de Barcelona y... es clar, una considerable munió de gent á qui lo poble manté, empleats de tota mena ó que tenían ganes de serho. Los qui axís varen unirse en abigarrada conxorxa, varen ser dirigits en la votació pel qui es, ó millor potser hauríam de dir, pel qui fins ara ha sigut (¡gracies á Deu!) la més viventa encarnació del brutal caciquisme en la provincia de Barcelona.

No son los mesos d' estíu los més apropósit para la vida activa, peró ab tot s' hi realisaren alguns acontexements de verdadera trascendencia política. A darrers de Juny, lo día 27, varen quedar definitivament aprovades unes importants reformes introduhides en los Estatuts de la *Unió Catalanista*. Temps feya que les havían demanades varies societats unides, y si successos extraordinaris varen destorbar l' estudi y aprovació de les aludides reformes, també foren motíu de que hi hagués mes necessitat encara d' elles. Son obgecte no es altre que donar legal entrada á la *Unió*

á moltíssims elements que en los darrers anys s' han posat en condicions de treballar per Catalunya dintre la suprema entitat social del Catalanisme.

De plé ja en la temporada calorosa, s' observa com van fructificant fortament en lo camp de la política verament catalana, les llevors temps ha sembrades. En un extrém del Alt Vallés, se prepara pera sortir á la vida l' *Associació Regionalista del Congost*, domiciliada á La Garriga; ab deteniment, peró ab entussiasme, tractan d' agruparse los catalanistes de La Costa de Llevant; á Berga ja concertats, presentan á l' aprovació, lo Reglament perqué s' ha de regir lo *Foment Regionalista* y los bons catalans de Banyoles constituexen la *Lliga Regional de Banyoles y sa comarca* qual Junta Directiva queda elegida als 26 de Setembre.

Y no deuríam pas acabar encara, peró la falta d' espay nos hi obliga. Res hem dit, en quant als periódichs consagrats á la propaganda dels ideals catalanistes, de les importants reformes de que molts d' ells han sigut obgecte, y no podém passar per alt la experimentada per lo setmanari de Sabadell *Lo Catalanista* convertit en diari lo 17 de Setembre, la sortida pel mes de Maig de la revista mensual *La Comarca de Lleyda* portaveu de l' *Associació Regionalista* d' aquella ciutat y l' anunciada aparició del setmanari *L' Almogaver*, á Figueres; tampoch podém dexar de fer esment de les conferencies y sessions exclusivament de propaganda que han sovintejat en alguns centres catalanistes com los de Vilafranca, Manresa, Mollet, Sabadell y altres; també sería imperdonable que en aquesta revista política no se recordessen los certámens literaris celebrats en diferentes poblacions y les excursions verificades per les nostres notabilíssimes societats corals, que sempre donan motíu á esclats d' entussiasme patriótich; axí com mereix un mot l' acte efectuat á Sant Feliu de Codines en un dels díes de la Festa Major, ab motíu de la obertura de dos carrers (en los que s' hi posaren les plaques de marbre ab los noms en catalá,) ja que va donar ocasió á que davant de concurrencia nombrosíssima se pronunciessen

discursos d' una significació extraordinaria; y per fí, no podém menys de fer remembrança del día 11 de Setembre, fetxa terrible que fou commemorada ab fulles extraordinaries d' alguns periódichs, ab sessions públiques ó ab celebració d' honres fúnebres pels qui al 1714 moriren en defensa de la llivertat de Catalunya.

¡Oh! ¡Com nos esperança de recobrarla aquesta llivertat lo moviment que s' está operant y que per lo que se refereix al any 1897 hem procurat fer espurnejar en aquestes planes! No ha mort l' esperit de patria, ¿qué podrán totes les violencies y totes les males arts en contra d' ell desplegades? Dos fets darrerament ocorreguts ho diuen ab més eloquencia que totes les consideracions que poguessen ferse: immensa munió de patriotes se reunexen lo día 29 de Octubre y al 14 de Novembre en l' «Hotel Restaurant de Inglaterra» y en l' «Hotel Condal» pera festejar respectivament á la Direcció y Redacció del periódich *La Renaixensa* y *Lo Regionalista* per sa tornada á Barcelona després que despóticament perseguits, havía hagut de publicarse lo primer á Reus com á Suplement del diari *Lo Somatent* (des lo 25 de Març, al 17 d' Abril) y al Vendrell ab son verdader nom (des lo 18 d'Abril al 27 d' Octubre) y lo segón á Girona (des lo día 1 d' Abril al 14 de Març.) Y ¿perqué sense miraments al dret de propietat havían sigut obgecte de mides tan arbitraries? Per no res més, que per defensar una ben entesa autonomía de les colonies que encara son espanyoles, autonomía que ara mateix, al cap de pochs mesos, se disposan á implantar los governants y ab la que se veuen obligats á conformarshi tots los qui tenen la desgracia de no poder pensar ab son propi cervell. Lo Catalanisme, predicant doctrines redemptores, ha sigut crucificat en algun de sos més preuats elements, peró á la fí s' ha obert pas, ha guanyat les inteligencies y los cors no emmalaltits y en lo possible, s' han reparat les grosses injusticies en contra d'ell comeses.

Aquest quadro de justes reparacions queda completat ab lo fet d' haverse sobressehit les causes formades en dies d' ardenta persecució contra determinats patrio-

tes, podent axí considerarse finits en bona part, los efectes de les maquinacions que se forjaren, un rebuig del periodisme explotador de la ignorancia y un vividor de la política madrilenya, conseller de qui té donat compte á Deu de sa conducta, ajudades tal vegada per les que en dies mes llunyans passaren per la esbojarrada imaginació d' un dels més llegítims fills de *D. Quijote*, fugint escandalitzat de sentir predicar la lley de Deu, que resa també pera les patries oprimides, á dalt de les montanyes venerandes ab que lo Creador volgué enjoyar á la terra catalana.

J. Maspons y Camarasa.

LA INVENCIÓ DE SANTA EULARIA

I

Santa María del Mar,
tu que estás de peus en l' aygua,
com un llaut que n' ha exit
aquest matí á punta d' alba,
¿es olor de violers,
de violers ó d' alfábrega
la quels ayres de llevant
duhen avuy de ta platja?
Barcelona la sentí,
de la Flor s' enamorava.
No es olor de violers,
de violers ni d' alfábrega,
sinó olor de lliri blanch
la del cos de santa Eularia:
per ella conexeréu
hon la Verge es enterrada.

II

La cercan d' ací y d' allá
dins y fora la basílica:
la troban sota una creu,
sota una creu adormida,
ab una corona al front
y á la dreta una palmissa

quel temps ha tornada d' or
com un ceptre de regina.

Desvetllauvos, si dormiu,
es Barcelona qui us crida
á reynar sobre son cor,
en l' Acrópolis antiga,
en trono d' or y d' argent
hon Daciá lo seu tenía.
Del grandiós peristil
sols ne quedan en sa ruina
tres columnes colossals.
tres bordons de aquella lira,
que ja sols cantan per Vos,
noble Mártyr Faventina.
Lligada en elles un jorn,
l' açotament vos plovía
que fou batisme de sanch
per la ciutat que us diu filla.

III

Ja vos pren per una má
y en processó se us ne porta
del Táber al cap de munt
dins la Seu maravellosa,
axecada ab los carreus
del que fou temple de Jove.
De Santa Creu porta 'l nom,
mas la de Crist es la vostra,
y en bell sepulcre jayéu
de son altar en la soca.

Lo que fou Lliri del Camp
ja es enemitg de Barcelona:
á olorarlo tots veniu,
que es del cel la rica aroma:
de gerro li fá la Seu,
son ábside de corona.

JACINTO VERDAGUER, PVRE.

(Del poemet inédit *Santa Eularia*)

NECROLOGÍA

La Mort incansable, en sa terrible tasca, ha esborrat, durant l'any, de la llista dels vivents una bona pila de persones qui feyan honor á la terra catalana, per sos mérits, per sos talents ó per ses virtuts. Entre elles recordám á les seguents:

D. Francisco Santacana, acreditat apotecari de la vila de Martorell, antiquari entussiasta qui á costa de no pochs sacrificis lográ reunir en sa casa gran nombre de preciositats arqueológiques d' arquitectura, pintura, bibliografía, etc., ab lo que convertí aquella en un interessant museu.

Doctor Francisco Xavier Serra y Clausell, metge de la vila de Canet, qual honrosa professió desempenyá ab notoria inteligencia durant un llarch periodo d' anys, fentse estimar de tothom. Era un catalá de cor.

D. Enrich Buxaderes y Mercadal, barceloní, un dels catedrátichs més jóvens d' Espanya. Brillejava en lo professorat per sa ilustració vastíssima, clar criteri y depurat gust literari. Los catedrátichs y los alumnos del Institut provincial de Valencia, feren eloquent ostentació de lo molt que sentiren la pérdua de tan excelent company y mestre.

D. Antoni Casanova y Estorach, pintor, natural de Tortosa, quí desde molt minyó doná proves de singulars disposicions artístiques que més tart evidenciá en nostra Escola de Belles Arts, en lo pensionat de Roma y en la capital de França, hon s' establí després. S' obrí pás per tot arreu; prova eloquent de que molt valía, que comprovan gran nombre de quadros y aquareles que forman lo catálech de sa labor artística sempre constant, may interrompuda.

Lo P. Frederich Faura, sacerdot gesuita, fill d' Artés, tan apreciat per los hómens de més saber científich, mor als 23 de Janer, causant greu sentiment sa pérdua. Gran inteligencia, impulsada per un bon cor, posá sos conexements á contribució del bé de la humanitat, logrant ab sos descubriments l' estalvi d' un sens fi de víctimes y la salvació de quantiosíssims interessos; per lo que l' Observatori Meteorológich de Manila hon acabá sos díes, será sempre lo més honrós y digne monument que á la memoria de son fundador y primer director puga axecarse.

Lo Rdm. P. Frá Gayetá Sunyol, comissari apostólich del ordre de Minims de St. Francisco de Paula á Espanya, últim supervivent d' aquells humilíssims varons de dit institut que existían en 1835. Acabá sos díes als 4 de Febrer, després de llarga enfermetat, dexant lo bon recort de ses virtuts exemplars.

L' arquitecte **D. Elías Rogent,** tan reputat entre sos comprofessors, l' autor d' edificis de tanta importancia com la Universitat de Barcelona, lo Seminari de la matexa ciutat y lo de Tarragona; lo director d' arquitectura de la Exposició Universal del 1888; y lo restaurador del monestir de Ripoll y de la Reyal Capella del Palau, acabá sos díes als 75 anys d' edat, y als 21 de Febrer, en aquesta sa patria nadiua.

D. Lluís Castells. En un dels primers dies de Març vá rebres la nova de la mort d' aquest catalá qui en la República Argentina era considerat com lo rey de la Bolsa de aquella nació. Dotat d' un carácter emprenedor que no pogueren abatre les contrarietats, pot dirse que la Fortuna se cansá d' esserli contraria, y se declará constant afavoridora de ses empreses, per lo que conseguí reunir una molt considerable riquesa, que va permétreli establir en aquell pays institucions de gran importancia. 'La «Casa d' Espanya» y lo «Centre Catalá» provaren que no havía dexat de ésser bon patrici.

D. Ramón Torelló y Borrás. Als 7 de Març dexá de existir aquest fill de Sant Sadurní de Noya. Fou en sa joventut distingit mestre d' Ensenyança superior en la vila de Sallent. Conexedor expert de les qüestions aranzelaries, sa opinió en aquesta branca de la Economía política fou tinguda com d' una gran autoritat en los centres productors. La causa del treball nacional li deu no escassos serveys.

D. Eusebi Planas. Fou un dels nostres primers y més entesos dibuxants litógrafos, y lo primer ilustrador de obres publicades per entregues per les cases editorials barcelonines. Lo mateix crédit que conseguí son llapis desde sa joventut, s' ha mantingut en los últims anys de sa existencia, en los que per igual una obra ab lámines d' En Planas tenía assegurat l' éxit, y si algún editor alguna vegada volgué prescindir d' ell, bones trobá les conseqüencies. Cap altre artista obtingué un nom tan universalment conegut; ningú com ell fou tan acreditat á América.

D. Domingo Guardiola, antich procurador causídich d' aquesta Audiencia, qui havía en sa joventut conreuat la poesía y havía format part de la redacció d' algún periódich, mor als 7 de Març.

D. Joseph Soler y Miquel, l' ilustrat fill de les Borges del Camp, trobá terme á sa existencia als 20 de Març, pochs díes després d' haver manifestat son amor á la literatura regional, donant una conferencia sobre «Mistral y son últim poema» que dexá traduhit á nostra llengua.

Lo catedrátich, **Dr. Francisco de Sales Jaumar,** de la Facultat de Dret, d' aquesta Universitat literaria, qui entre les assignatures que explicá, demostrá sos conexements d' una manera particular en lo referent á la part de la ciencia jurídica que se denomina Dret natural, durant molts anys, mor als 27 de Març.

D. Lluís G. Soler y Plá, degá del Ilustre Colegi Notarial de Catalunya, quals mérits se concretan sols ab con-

signar que havía merescut ésser elevat á tan honorífich lloch per una classe tan respectable, pagá també son tribut á la Naturalesa lo 31 de Març.

D. Pere Secases, ilustrat notari de Vilafranca del Panadés, entussiasta catalanista, antich redactor del «Diari Catalá» y director de «Las Cuatre Barras,» y un dels qui més interés posaren en la celebració del primer Congrés Catalanista, mor al 13 d' Abril. Era fill de la Seu de Urgell.

D. Alfons Gelabert y Buxó, una de les personalitats més actives de la revifalla artística y literaria operada á Girona, d' una vintena d' anys á aquesta part. La Escola de dibuix, lo Museu Provincial d' antiguetats y la Comissió de Monuments d' aquella ciutat li deuen l' agrahiment de inoblidables serveys. Morí als 18 d' Abril.

Lo **Dr. Jaume Pi y Sunyer,** fill de Rosas, mor en la matexa població en lo mes d' Abril també. Catedrátich de la Facultat de Farmacia, y abans de Patología general en la de Medicina, abdues d' aquesta Universitat, per son saber s' havía fet seu lo respecte dels hómens de ciencia que l' havían colocat en lloch honorífich entre los conreuadors práctichs y teórichs de la ciencia médica.

Mor repentinament á Madrid lo reputat novelista y escriptor dramátich, **En Joseph Feliu y Codina,** lo día 2 de Maig. La escena catalana y la castellana també recordarán sempre al autor de verdaderes joyes de la dramática dels nostres díes.

D. Eduart Reventós y Torras, zelós catedrátich del Institut de segona ensenyança, antich redactor de «El Correo Catalán», catalanista de cor y home de sentiments nobilíssims. En ciencies, en literatura, arts y llinguística hauría pogut brillejar molt, si no hagués tingut lo defecte d' ésser verdaderament modest. Morí als 37 anys, lo 5 de Maig.

D. Joseph Fonseré, fill de Barcelona, com l' anterior, distingit mestre de obres, autor y director de varis edificis entre los quals hi ha lo plano del Parch, que li fou premiat en públich concurs y la major part de les construccions que comprén aquell lloch d' esbarjo dels barcelonins. S'esdevingué sa mort als 15 de Maig.

P. Estanislau March, gesuita, mort á Manila; prefecte de la Esglesia del Ateneu municipal d'aquella metrópoli, director de la Congregació de St. Lluís, qui ab extraordinari zel, durant vinticinch anys, havía exercit la apostólica missió d' evangelisar aquelles illes Filipines, acabá son peregrinatge per aquesta vida com moren los qui bé han servit al Senyor.

D. Marián Aguiló y Fuster, lo venerable patriarca del renaxement catalá y lo mestre de tots los qui estiman verdaderament, com correspón á bons fills, á la patria nadiua. Sa biografía no cab en tan curtes ratlles y sols es possible concretarla en aquests términens: Va náxer, va créxer y visqué 72 anys per amar á Deu com á bon cristiá y á la patria com á bon ciutadá.

Era tan entussiasta de tota la terra catalana que igual devoció li merexía la petita flor del camp, com la cançó popular; la llegenda tradicional com lo fet més capdal que la historia té consignat en ses planes; lo llibre menys insignificant, com lo monument de major importancia; en una paraula, totes les manifestacions de la vida de Catalunya, començant per sa llengua que ningú com ell estudiá y procurá conservar en tota sa puritat y riquesa. Als 6 de Juny reté son ánima á Deu.

D. Domingo Sert y Rius. Industrial qui sortit de les files de la classe treballadora, per sa laboriositat contínua, per sa inteligencia clarissima y per son sentit práctich conseguí axecarse á una superior posició social, que fou lo premi més adequat á son patriótich zel d' elevar les manufactures de sa casa al nivell de les similars que al extranger

merexían lo favor del públich, y d' aquella bondat de cor que feu que sempre considerás com á companys á aquells treballadors honrats qui sempre tingueren en ell un protector. Morí als 19 de Juny.

D. Gayetá Cornet y Mas. Als 72 anys d' edat y als 22 de Juny dexá d' existir aquest excelent fill de Barcelona, qual llarga activitat periodística consistí en ésser un fidel cronista, no sols dels successos que se desenrotllavan al día en aquesta ciutat, sinó dels que constituhían per tradició la vida particular y característica de sos habitants. Dexeble de la primitiva escola de Taquigrafía, després de Gineştá y Aribau no hi ha hagut ningú que com ell treballás tant en fixar la veritable escola taquigráfica-catalana.

D. Joseph M.ª Vergés. Mor á Perelada lo 25 de Juny. Aquest colaborador de «La Vanguardia» es autor dramátich. Lo chor «Arremoreu» del inoblidable Ventura li deu sa hermosa lletra y altres composicions també, lo qual es penyora de que les lletres catalanes no li eran indiferents.

Dr. Joseph de Letamendi. Mor aquest fill de Barcelona als 6 de Juliol. Inteligencia privilegiada pera ferse seus tots los conexements del saber humá, sentá plaça d' estudiant perpétuu des de molt jove, y estudiant acabá sa carrera per aquest mon, als 69 anys y 4 mesos d' haverhi vingut. Peró l' estudiant fou mestre en tot, puix tant entés era en Medicina com en Dret, Antropología, Llógica, Economía, Pedagogía, Historia, Agricultura, Pintura, Crítica, Música y en tot. La primera vegada que se presentá á donar una conferencia en l' Ateneu de Madrid, hi hagué diari qui va confessar que en aquell centre may s' havía sentit á un home de tants conexements.

P. Antoni Goberna, Sacerdot gesuita. En lo colegi del Sagrat Cor del carrer de Casp va morir aquest incansable missioner. Aquell centre de verdadera ensenyança y aquella esglesia deuen sa existencia á son zel infatigable y sos esforços.

La Companyía perdé ab ell un de sos obrers més actius en espargir la santa y civilisadora doctrina de Jesucrist, y Santa Coloma de Queralt, un de sos fills més distingits.

D. Frederich Serra y Ferrer, excelent mestre compositor, professor conciençut y mestre de la escola municipal de música, mor á Calella als 19 d' Agost, dexant com á penyora de sos talents en l' art, varies composicions, entre les quals n' hi ha algunes d' importancia.

Mossen Francesch Galí, Pvre., fill de Camprodón, doctor en Filosofía y Lletres, considerat com á expert humanista. No brillejá com devía perque les obligacions del magisteri que exercí durant tota la vida en acreditats centres d' ensenyança no varen permetre que donás á conéxer tot son valer. Un devocionari, un llibret pera una ópera y la historia de sa vila nadiua constituiren sa activitat literaria coneguda.

D. Feliu María Falguera, antich notari y catedrátich d' aquesta Universitat; zelós mantenedor de la dignitat professional y defensor entussiasta del Dret catalá, que considerava com á ésser lo més lliberal del mon, disfrutá de la més alta consideració entre sos colegues y fou respectat y atés en sos judicis com á verdadera autoritat. Morí al 31 d' Agost.

P. Hermenegild Jacas, primer prefecte del Colegi que la Companyía de Jesús té establert en lo carrer de Casp d' aquesta sa nadiua patria, fundador del Apostolat de la Oració entre nosaltres; eloqüent predicador, missioner zelocíssim y varó de gran bondat, morí á Manila á últims del mes d' Agost.

Sor Teresa de Jesús Fornet, filla d' Aytona; mor á Lliria aquesta heroína de la caritat, qual virtut exercí essentne la constant protectora dels pobres vellets desamparats, pera los quals fundá un institut, del qual, al morir, tingué la satisfacció de véuren establertes 104 cases.

D. Carles Bosch de la Trinxería. Als 15 de Octubre, en sa casa payral de la Junquera, mor aquest patriarca dels excursionistes pirenenchs, autor de varies obres que lo colocaren en lloch molt distingit entre los conreuadors de la llengua catalana.

D. Primitiu Pardás, antich y reputat organista de santa María del Mar d' aquesta sa ciutat nadiua, reputat professor y autor de varies obres musicals que lo constituiren un de nostres més distingits mestres.

D. Jaume Portolá y Portales, antich notari de la vila de Viella, mor á últims del mes d' Octubre; era lo més vell de Catalunya y tal volta d' Espanya. Començá á exercir sa professió de depositari de la fé pública en 1830 y la exercí en aquella matexa casa que la exerciren de pares á fills tres generacions de antecessors seus. Era fidel conservador de les tradicions del notariat catalá y un bell exemple d' honradés é integritat.

Ilm. Frá Leandre Arrué, frare agustí reformat, bisbe de Jaro (Vissayas) mor á principis del mes de Novembre. Ocupá aquella seu episcopal des de l' any 1885, en que per sa ilustració y virtuts cristianes, fou elegit pera rellevar al difunt Rdm. Sr. Cuartero, qui havía sigut lo primer pastor d' aquella diócessis.

D. Marsal de la Trinxería. Lo día 13 de Novembre finá á Girona aquest incansable campió de la industria tapera catalana. Poques produccions d' aquest pays han tingut com lo del suro, un advocat tan sempre disposat á sostenir les lluytes que les irritants disposicions d' un centralisme que no s' hi mira gayre en destruir les fonts de riquesa que lo treball puga proporcionar, puix sempre estava amanit pera amparar á sa patrocinada.

Que Deu Nostre Senyor en sa misericordia haja acullit l' ánima de tots aquests excelents compatricis que nos han precehit en lo curs de la vida, y en la gloria eterna pogám véurens.

RAMÓN N. COMAS.

A MON DEU

¿Que 'm resta ja que fer sobre la terra,
Senyor, sinó cercarvos
y no parar pel plá ni per la serra
fins á lograr trobarvos?

Al veuré pobra hermita ó rich santuari
jo hi cercaré la entrada
y no m' aturaré fins al sagrari
hon Vos teniu estada.

De lo cor meu de bat á bat les portes
vos obriré totduna,
y veuréu un verger de branques mortes,
de florida ninguna.

Prou n' hi han baxades de sements divines
y de suaus rosades;
per mon descuyt les plantes peregrines
totes s' han corgelades.

Y ara que tot ho veig trist per defora,
que la llum se m' apaga,
que tot lo que floría se desflora,
que 'l blau del cel s' amaga,

voldría en mi matexa replegarme
com qui retorna á casa,
mas no hi trob un redós per xaplugarme,
tot, lo fibló ho arrasa.

No hi ha trispol, ni parament, ni sótils,
sols veig la roca nua,
ahon florexen y granan entre bótils
carts de maleyta pua.

Aquell trocet de vinya que 'm donareu
de regadiu tot' ella,
perque floris tot l' any Vos la sembrareu
volguentla sempre bella...

Avuy seca, malmesa, corsecada,
sols pel foch serviria,
á donarli veniu nova podada
veniu, Videta mía.

Com hortolá us vegé la Magdalena,
corréu ab la vostra eyna,
cambiar en rich verger un herm d' arena,
sols Deu pot fer tal feyna.

Senyor, ahon vostra planta hajáu posada
jo hi posaré mos llavis,
tornaré á veure 'l sol y la estelada
si oblidáu mos agravis.

De dintre lo meu cor les branques mortes
de nou treurán florida,
llavores si que tancaré les portes
per may més fer sortida.

VICTORIA PENYA D' AMER.

MOVIMENT ARTÍSTICH

INVENTARI DEL ANY 1897.

Acabám d' escriure aquest subtítol y casi l' esborraríam perque l' encárrech que nos ha fet l' editor del «Calendari» nos arriba tan tart, y á la impensada, trobantnos completament desprevinguts, que nos obliga á demanar desseguida la venia del lector per totes les errades y omisions que hi façám; puix tenim los prestatges de la memoria tan mal endreçats, (sobre tot quan pensám que lo que s' hi apunta no té de servirnos gayre per res) que nos veurém apurats pera cumplir la comanda que havém acceptada.

Per un altre any, si Deu vol, pendrém les nostres providencies; mas, per aquest, nos cal comptar ab la bona voluntat dels qui nos llegexen, pera sortir ayrosos del mal pas.

La idea de consignar lo moviment artístich del any y dexar apuntades les produccions més notables y significatives de les arts plástiques á Catalunya, nos alaga; tant més per quant, qui se n' entere, si no porta cap prejudici ó antipatía ó ressentiment contra nosaltres, veurá que es la regió d' Espanya que se demostra més activa y sensible á tota evolució, novetat, característica, tendencia ó iniciativa vinguda dels grupos extrangers que marxan á la vanguardia, buscant la sanció y aplauso del públich pera la seva manera.

Seguint aquest camí, resulta que la nostra producció té poch carácter, poca fesomía local (salvo comptades escepcions) pera senyalarles com á obra d' art catalá; y sinó fos que lo medi ahon se desenrotlla, los temes y assumptos son de casa, podría consignarse que lo nostre art, per ara, es enterament cosmopolita.

No vinga, donchs, ningú á estudiar la obra dels nostres artistes com á manifestació vital de una escola, ni com á producte gernuí de la terra. Posats entre dues corrents; la que se diu tradicional, académica, romántica, en fí, *espanyola* y la forastera, independent, expansiva y modernista se decidexen (la majoría,) á seguir la darrera. Una vegada més fan bona aquella frase de que les simpatíes no se compran. Ells, sía per afició, sía per devoció, sía per convicció, sía perque ho portan á la massa de la sanch, tafanejan y atenen á tot lo que passa á l' altra banda del Pirineu, sense cuydarse gayre de lo que passa mes enllá del Ebre.

Donada aquesta nota, que creyém justa y que será de avenç, d' estancament ó de retrocés segons los gustos de qui la judique, passám al Inventari.

PINTURA, ESCULPTURA, Y ARQUITECTURA

En lo *Saló Parés* se han succehit, com de costúm, les exposicions setmanals que ab tant interés visita lo públich de Barcelona. Per la novetat cridá, á primers d' any, molta gent

la que s' hi feu d' obres degudes exclusivament á senyores y senyoretes; les qui feren un galán paper, causa de sorpresa per molts y d' aplauso pera tothom.

Vingué després la XIV exposició, extraordinaria, organisada per lo propietari de aquell local; que deu senyalarse per lo molt concorreguda d' autors y per haver estat la més ben sortida, més equilibrada, rica de calitat y pobra de fullaraca que hi hem vist.

Seguí, pel mes de Març, la tercera Exposició del Circol Artístich de St. Lluch que obtingué gran éxit, tant per la bondat é importancia dels quadros exposats per en Baixeras, en Galvvey, en Llimona (Joan,) en Vancells, en Riquer, en Mestres, y altres consocis, com per la esculptura d' en Llimona (Joseph), titolada «La Comunió» que es la obra que ha fet més sensació dintre del any y «La benedicció dels Rams» d' en Berga fill, alt relleu de molta empenta.

Ab les obres que se arreplegaren després de la mort d' en Joseph Llovera, lo celebrat pintor fill de Reus, s' omplí altra vegada (per l' Abril) aquella Sala... y lo públich va engrescarse y va comprar... y la crítica va mostrarse respectuosa.

A fi del mateix mes los pintors Urgell, Graner, Brull y Galvvey s' associaren pera exposarhi 158 obres, entre quadros y estudis, dignes dels quatre mestres que les firmavan. Després van continuar les exposicions sense cosa extraordinaria fins ara, que en Laureá Barrau nos ha ensenyat lo que ha fet á Olot, resultant lo més superior de tot lo notable que ha traduhit dels tipos, escenes y vistes d' aquella sugestionadora campinya.

Clourán la serie del any, á can Parés, una altra exposició de obres d' en Joseph Llovera y la segona de obres firmades exclusivament per senyores y senyoretes, que, pensám, confirmarán la impressió que nos feren les primeres.

Inaugurat de fresch lo café ó cervesería dita «Els Quatre Gats» se feu, en la sala mes principal, una exposició de pintura modernista, que servi pera posar molt de relleu la personalitat d' en Ramon Casas y fer conéxer aquell local, que té quelcom de museu, pintoresch y casulá.

Fora d' aquesta producció d' iniciativa particular hem vist, per cert molt nutrida, la exposició oficial de progectes de cartell d' anunci pera la vinenta Exposició General de Belles Arts é Industries artístiques. Lo públich la celebrá, fentse cárrech dels bons elements de que pot disposar pera tota mena de publicitats y anuncis y, encara que lo fallo del jurat no coincidí massa ab les seves apreciacions, demostrá preferencia per los Cartells d' en Llimona (Joan) d' en Feliu de Lemus, d' en Riquer, d' en Gual, d' en Baixeras, d' en Mirabent y d' en A. Utrillo.

Seguint lo curs de la producció artística protegida per les autoritats y corporacions dirém, que en les sales del Palau de nostra Diputació provincial s' han penjat varis quadros dels adquirits en nostres Exposicions y dos retratos del Rey D. Alfons XIII pintats per en J. M.ª Marqués y en M. Cusí (lo d' aquest més justament alabat que lo del altre;) que á Casa de la Ciutat han entrat á la galería de catalans ilustres los retratos d' en Frederich Soler (Pitarra,) per en Más y Fontdevila, y lo del P. Boil, per en Frederich Trías; que en lo Centre Excursionista s' ha descobert lo retrato del gran Mestre y Patriarca de les lletres catalanes don Marián Aguiló, per en Tomás Moragas; que al Ateneu Barcelonés s' hi ha posat lo del tan plorat Joseph Ixart, per en Lluís Graner, (es lo retrato mes sugestiu de tots,) y que á Tarragona s' ha inaugurat una galería de retratos de tarragonins ilustres ab un del mateix Yxart, obra d' en S. Russinyol.

Finalment, los monjos de Montserrat, fent un gran esforç pecuniari, han fet decorar espléndidament (sense que axó vulga dir ab acert, ni ab bon gust) la nau, presbiteri y altar de la Catedral de nostra Montanya. Entre los elements que componen la decoració hi ha varis plafons pintats per en Vancells, en Riquer, en Baixeras, en Llimona y en Graner, essent algún d' ells ben ensopegat, y una serie d' estatues d' en Agapito Vallmitjana, en Pagés y Serratosa, en Llimona (Joseph) y algún altre que no son (llevat dels quatre profetes firmats per en Llimona,) de molt lo que se mereix aquell Santuari.

Los pintors escenógrafos, enguany, no han tingut gayres ocasions pera lluhirse; ab tot en Soler y Rovirosa y en Maurici Vilumara van aprofitar los estrenos de les óperes «Sansón y Dálila,» de Saint Saens, y «Don Carlo» de Verdi, al Liceu, y «Nostra Senyora de París,» del mestre catalá Giró, á Novetats pera compondre y pintar algunes decoracions d' aquelles que acreditan una firma.

Als arquitectes ben segur que no 'ls falta feyna, puix les cases crexen com bolets, mas en general continuan rutinaris y lo seu treball resulta adotzenat. No més en Puig y Cadafalch ha construit una casa en lo carrer de Montesión que los inteligents admiran y aplaudexen perque, dintre del seu ayre y de les seves riqueses gótiques, s' hi sent una olor ben catalana. No més en Lluís Domenech ha acusat sa personalitat, desde lo conjunt de la fábrica al darrer detall, en lo taller tipográfich d' en Thomas y C.ª, al carrer de Valencia. No més en Berenguer ha fet una construcció original en los cellers de Garraf, propietat de D. Eusebi Güell. No més en Vilaseca ha trassat ab llapis propi, alguns incidents principals de la casa de la Gran Via cantonada á la Rambla de Catalunya. Tot lo demés no ha passat d' omplir carrers y encastellar pedres. Ara, en camí de fabricació, atrauen poderosament la atenció les obres del grandiós temple de la Sagrada Familia que dirigeix en Gaudí; y en més petita escala les de la esglesia parroquial de Cervelló, que fan los Srs. Gallissá y Font y Gumá; y les restauracions de la Capella de les Santes Espines, á Sampedor, y del Monestir de Pedralbes que ha fet en Martorell, y del castell roquer de Recasens, propietat del Sr. Comte de Peralada, encomanada, creyém, á en August Font, qui també s' entretè á posar mitges soles á la flamant y desgraciada fatxada de la nostra Seu.

Aquesta es la llista de les manifestacions mes granades que han integrat lo moviment artístich, diguemne interior de Catalunya.

Fora de les nostres fronteres naturals, nostres pintors y esculptors, més ó menys agrupats, han enviat á les Exposicions Nacional de Madrid, y Universal de Bruseles y als

Salons de Munich y de París, fenthi sempre un paper molt lluhit y obtenint dels respectius Jurats varies de les més altes recompenses; essent les més glorioses, la primera medalla guanyada á Madrid per en Miquel Blay, ab lo grupo esculptórich «Vers l' ideal,» y la medalla d' Or ab que se distingí á Bruseles un *Cap al tart* del mestre Modest Urgell.

Además cal consignar aquí la victoria obtinguda per nostres paysans Srs. Romeu y Carbonell (arquitecte y esculptor,) en lo concurs internacional celebrat á Santo Domingo á fí de premiar lo millor progecte de monument sepulcral que deurá guardar les despulles de Cristófol Colóm dintre la Catedral d' aquella ciutat. A més del premi de 5000 franchs, nostres artistes tenen la concessió de la obra que, l' any vinent, esperám aplaudir abans d' embarcarla cap al seu destí.

Moltes felicitacions ha rebut també en Santiago Russinyol per la honrosa y escepcional distinció ab que los francesos han donat acullíment á una de les seves teles «Jardins de Granada» en lo Museu de Pintura moderna del Luxembourg.

Com á final, encara que dintre un'altre orde, devém apuntar lo discurs llegit en l' Academia Provincial de Belles Arts per lo Dr. Torras y Bages sobres un tema tan oportú com es «L' art en los temps democrátichs;» la conferencia del mateix doctor en lo Circol Artístich de Sant Lluch sobres del «Verb Artístich» (comentari de Sant Tomás;) la conferencia donada al Ateneu Barcelonés per en Puig y Cadafalch, respecte al «Carácter que diferencia les arquitectures castellana y catalana antigues» y... les converses, comentaris y protestes que motivá la *derrota oficial fraguada* á Madrid contra nostre celebrat pintor en Mas y Fontdevila; qui tingué la debilitat de anarhi á lluytar, de bona fé, en unes oposicions que resultaren una farsa y una enganyifla.

Al anar á posar punt á aquest inventari, ó lo que sía, del moviment artístich del any 1897, nos recordám, ab pena, que cal restar alguna cosa de les partides destinades á sumar. Nos referím á la pérdua del dibuxant en Eusebi Planas, que havía estat molt popular entre nosaltres; y á la

del arquitecte D. Elías Rogent, mestre degá de la nostra Escola qui, á més de provar lo seu talent en les obres que ha dexat, l' ha provat, guiant, aconsellant y donant ales á la colla de jóvens que avuy donan fama y esplendor á la arquitectura catalana (R. I. P.)

¡Lo Bon Deu permeta que l' any vinent no tingám de rebaxar del total inventariat cap partida dictada per la Mort!

JOAQUÍM CABOT Y ROVIRA.

30 Novembre 1897.

DEL "LLIBRET DE CONSELLS"

DE D. MARIAN AGUILÓ.

Tot-hom cerca un benestar,
tot-hom lo pot conseguí;
mas sovint s' erra 'l camí
per hon s' ha d' aná á trobar.

Tot-hom cerca la fortuna,
mas ben pochs del cor la pau,
¿de que vos servirá l' una
si l' altra no la trobau?

Cercau viure ab alegría,
que es font de pau y salut;
mas font que sols se congría
dins paratge de virtut.

Les virtuts ne son escales
perque en vida al cel aném,
mas la Fé y l' amor son ales
per que en vida ja hi volém.

Los cors més richs son ben pobres
si 'ls hi manca la Fé viva,
reyna que per comitiva
deu portar les bones obres.

Com devalla cada día
la rosada per les flors,
así Deu sa gracia envía
per refermar nostres cors.

Lo mérit de la criatura
n' es ferse sempre millor,
per tornar l' ánima pura
en mans de son Criador.

† Marian Aguiló y Fuster.

NOTA

Lo dia 7 del prop passat Juny soterraren á mon benvolgut Pare (q. á. c. s.) Finides les tristes cerimonies de son enterro, girás lo capellá (nebot seu) quil presidía, als amichs fiels que l' acompanyavan y regraciantlos de cor per son piadós afecte, los feu avinentes, més que la anomenada literaria del difunt, ses qualitats relligioses quel feyen, mijançant Deu, acreedor á més alta y duradora gloria.

Calentes encara ses estimades cendres, me demana lo bon amich qui dirigeix la publicació d' eix Calendari Catalá, alguna nota ó escrit seu que mantingués com viva sa memoria, entre los qui ell tant volía, y tot cercant per cumplir eix agradós encárrech y ensemps preparar lo primer volúm de ses poesíes que ab la ajuda de Deu no trigará molt á sortir, he trobat unes estrofes pertanyents al «Llibret de Consells,» que crech inédites y no del tot impropies d' un Calendari ahon s' acostumava á posar les regles de ben viure resumides en Prónostichs que tancan, més d' una vegada, filosófiques ensenyances per la vida.

L' esperit que feu náxer exes estrofes, está plenament de acort á mon veure, ab les paraules d' aquell sacerdot, y mon intent al posar unes ratlles després de la poesía, es tant sols, demanar als qui d'ell se recorden en la vida literaria, ho façan també en sos «Pare nostres» prova de bona amistat que mon Pare catalá relligiosíssim los agrahirá com á la millor penyora de llur afecte.

A. Aguiló.

Ni missa ni donar civada, destorben llarga jornada.

Lo primer que trenca la flor sen porta la olor.

Una filla bona filla, dues filles prou filles, tres filles massa filles, quatre filles y una mare, cinch dimonis contra un pare.

CANÇÓ DEL REY DE TULE

(TRADUCCIÓ)

Hi hagué en Tule una vegada
un rey, constant en lo amor,
á qui, al morir, sa estimada
va regalar un vas d' or.

Sempre ab ell lo rey bevía,
que era son vas favorit,
y al beure en ell corría
dolç plant d' amor per son pit.

Y quan prop la mort estava
lo rey ses viles comptá;
totes á sos fills les dava
manco 'l vas que se 'l quedá.

Y als varons de la corona
juntá en expléndit convit
en un saló que al mar dona
de son palau més garrit.

Allí ab ells la última gota
beguda del dolç licor,
llençá al mar, que dorm dessota
del castell, la copa d' or.

Pas los cristalls li donaren;
perdres tras ells la vegé:
llavors sos ulls s' entelaren,
de aquell jorn may més begué.

JOAQUIM RUBIÓ Y ORS.

REVISTA LITERARIA DE 1897

Al acceptar l' encárrech d' escriure per aquest *Almanach* una revista literaria del any que está á les acaballes, no me he volgut comprometre á inventariar totes les obres catalanes literaries propiament dites y les dramátiques, sinó que, dexant de banda aquestes darreres pera quí ab *meglior pletro* vulga acometre la empresa, me limitaré á parlar de les primeres, y encara solament d' aquelles que més ressonancia han tingut en la nostra literatura. Tampoch tinch la pretenció de fer un judici crítich de cada obra, donchs aquest fet constituhiría en mi una imperdonable reincidencia, y ni l' espay de que disposo ni la peremtorietat del temps fixat, m' ho permeterían. Axís puch dir que per més antecedents consulten entre altres *fonts* la colecció de la *La Renaixensa* del any que s' acaba.

Començám aquest lleugeríssim treball doblegant lo cap respectuosament davant dels dos morts ilustres d' enguany. En Marián Aguiló y en Carles Bosch de la Trinxería. L' Aguiló viurá en l' esperit de tot bon catalá mentres n' hi hage en aquesta terra que no s' avergonyescan d' haverhi nascut. Ningú com ell s' hi ha identificat tant ab Catalunya la santa, la inmortal, la única patria del nostre cos y del nostre esperit; ningú com ell ha tingut una visió tan clara del geni catalá en ses manifestacions espirituals á través dels segles, ni ningú com ell ab tanta fé y ab videncia de profeta s' ha consagrat al servey de la mare patria; pot dirse que lo geni de la terra va ferse carn en la persona del Aguiló y que sa figura engrandida com més temps vaja passant, comptat ab les batejades patriótiques del nostre cor, passará á ser llegendaria en aquesta terra benehida y será invocada en los dies de prova, de dol y d' alegría, que la Providencia nos reserva als qui hem abraçat ab un sincer *renoncément* de tot lo demés, la bandera de les revindicacions de Catalunya.

Després d' ell va desaparéxer en Bosch de la Trinxería, lo narrador de costums y paisatges pirenenchs, dexantnos en rica herencia sos llibres de simpática lectura, en los que nos evoca la montanya catalana...

Mes parlém dels qui quedan seguint les petjades d'aquests exemplars literats y patricis. Poetes y prosistes nos han dat galanes mostres de que no minva encara, gracies á Deu, la deu abundanta del nostre renaxement. Al cap de tots los poetes figura aquest any l' ilustre autor del *Pi de Formentor* Mossen Miquel Costa y Llobera. Sos tres nous poemets que ha publicat enguany ab l' encertat títol de *L' agre de la terra*, nos han despertat en tots los amants de les lletres catalanes aquella sincera admiració que sentím per lo modest poeta-sacerdot qui ha sigut calificat ab justicia sobrera per qui pot y sab ferho, com un dels més grans lírichs de la present generació. Massa nos recava lo silenci en que s' havía tancat un autor de tantes esperances y realitats y per axó la nostra alegría fou gran al véurel reaparéxer ab tota la empenta poderosa de sa fantasía, per més de que lo cambi de tema de sos assumptos ó sía lo baratar sa volada lírica per la narració, no dexa de sorpéndrens. Desde les escenes senzilles dels camperols mallorquins fins al épich *récit* de les crueltats del rey en Pere, sa nova lira produheix totes les notes, vibrants y pures, mas no falta qui anyora aquelles altres d' una puresa encara més excelsa, les del citat *Pi*, de *Joventut*, de *L' Harpa*, de *Demunt l' altura*, del *Temporal*, del *Epitafi* y altres poesíes que axecan lo nom del poeta mallorquí entre los primers de la nostra terra.

D' altres autors com en Guanyabens ab ses *Alades*, en Massó y Torrents ab sa *Fada*, lo nou poeta Mossen Taulet ab sa primera part del poema *Los Cataláunichs*, un autor jove en Burgas, ab unes *Intimes vulgars* y alguns nous poetes valencians ab ses coleccions primerenques nos demostran ben clar que la poesía no es morta per més de que canten ses absoltes la gent de negocis... Mas ella triomfa d' aquests enemichs, y una vegada al any s' adorna á son gust dintre lo temple mateix de Mercuri y entre flors, ta-

pissos y banderes catalanes regracía satisfeta á sos adoradors... Lo tomo dels *Jochs Florals* d' enguany nos dona una sólida fermança de que la festa poética es encara viva y vigorosa.

Los prosistes han produhit molt y bó. Llevat d' en Narcís Oller (qui ha publicat la hermosa colecció *Figura y paisatge*) autor de fama indiscutible, tots los demés son jóvens y casi nous en lo camp de les lletres. Com á nou tenim encara, sobre tot per ses tendencies, á en Santiago Russinyol, autor de les *Oracions* en lo que s' hi veu esmersat molt art de refinament que per axó no ha fet oblidar lo sentiment expontani d' alguns quadrets d' *Anant pel mon*. Autors nous, de grans esperances son en Alexandre de Riquer y l' Enrich de Fuentes, los dos de fesomía ben diferenta en son estil encara que los unesca la nota comuna d' afició á la literatura íntima; mas en Riquer en *Quan jo era noy* prefereix explicar sos recorts d' infantesa passada á montanya y en Fuentes *(Prosa)* compta més aviat ses intimitats de amor; mas en lo procediment se distingeix del primer en que té un llenguatge més gráfich y més lliure, ell veu les coses sense lo vel púdich que devegades encara les idealisa y fá més belles. Un altre prosista nou es en Francisco Maspons Anglasell qui en ses *Instantáneas* no 'ns ha donat encara tot lo bó que tenim dret á esperar de son talent. Per últim nos ha arribat de Mallorca una original obra literaria de Mossen Antoni Alcover *(Jordi des Recó)*. Ses *Rondayes mallorquines*, obra folklórica y literaria al mateix temps, están escrites molt garbosament, plenes á desdir de frases populars y paraules sols usades á Mallorca, per lo que no es estrany que en aquella Illa germana sian celebrades per la gent entesa y la profana.

Si juntám á aquestes produccions lo sens fí d' articles literaris escampats per la prempsa catalana, l' esforç desgraciadament poch ajudat de la malhaurada *Revista de Catalunya*, la ben pensada *Gramática Catalana* del senyor Ferrer y Carrió y algunes notables obres dramátiques dels millors autors, tindrém un inventari aproximat de lo més meritori que ha produhit aquest any la nostra literatura.

Com se veu no es un any perdut pel renaxement literari de Catalunya. Y ja s' anuncía un floret de llibres que fan esperar un esclat igual ó millor per l' any vinent.

E. Moliné y Brasés.

LO RAIG DE SOL Y LO PERESÓS

APÓLECH

Un raig de sol entrava
per la escletxeta d' un finestró
y amoroset besava
lo front d' un pobre treballador.

Ab pipelleig d' estrella
la brinza hermosa de sol naxent,
fregantlo á cau d' orella:
—Alçat, li deya, ben amatent.

Llévat, que ja es gran día
tothom trasteja dins la ciutat
y 'ls comparets á la masía
ja fá estoneta que han esmorzat.

—A mi tant se me 'n dona,
respón lo mandra tot ensopit,
la matinada es bona
pera passarla dintre del llit.—

Y 'l raig de sol obrintse
com un gran vano tot irisat,
esbandintse, esbandintse,
omple la cambra de claredat.

Y diu ab falaguera
veu que dexonda tot ser vivent:
—Ma llum es missatgera
de l' alegría, del moviment,

Del treball que es la vida
jo só pels hómens l' heralt joyós;
álçat d' una embrandida
que 'l telé espera tot silenciós.

Frissa la llençadora
que de no corre s' ha rovellat
y 'l seu tric-trac s' anyora
de no sentirlo tot lo veynat.—

Y en açó llambregava
ab més vivesa lo raig de sol
y 'l dropo s' hi tombava
tot estirantse sota 'l llençol.
. . . . . .
Més tart, quan la maynada
tota plorosa demana pá,
de sol una guinyada
mostrant la taula núa y pelada
diu ab tristesa: «fills no n' hi há»

JAUME COLLELL, PVRE.

***

Sempre vé l' adversitat
quan lo goig ompla la vida,
y es que sempre la Desgracia
dorm al costat de la ditxa,
y la desperta de sopte,
l' agitació de la brisa,
lo vol d' un aucell que passa,
lo refrech d' una caricia,
una rosa que 's desfulla,
l' ayre d' una cançó antiga,
la vibració d' un recort,
la sombra d' una mentida.
. . . . . .
quan la Ventura s' adorm
¡á despertarse, que triga...!

S. TRULLOL Y PLANA.

LA MÚSICA Á BARCELONA EN 1897

Ja fá algún temps que la música seria se desenrotlla á Barcelona ab vigorosa empenta. Qui se recorde d' una dotzena d' anys enrera y compare l' estat de la cultura musical de nostre poble allavores, ab los conexements gens vulgars y ab los refinaments de gust avuy demostrats per bona part del nostre públich, haurá de confessar que Barcelona ha avençat molt pel camí del art musical més de debó.

La inteligencia y lo gust musical del públich de la que s' anomenava la *filarmónica* Barcelona estavan reclosos en lo quint pis del Liceu les nits d' ópera y en lo teatre del Tívoli les matinades dels concerts Clavé: un públich que sabía ja de cor totes les óperes de la velluria y que anava al teatre no més que pera entussiasmarse ab lo tenor y la tiple ó pera reventarlos á la més petita nota desafinada, y altre públich que plé de bona fé y d' entussiasme seguía ab veneració commovedora les derreres despulles dels choros de en Clavé.

Avuy aquells públichs s' han convertit, per una banda, en lo públich dels Concerts Nicolau que no se recorda ja del tenor, que aplaudeix y aclama *totes* les nou sinfonies de Beethoven, y que sent fondament, ab un fervor que dexá maravellats als músichs extrangers, totes les grandeses del *Tristan*, del *Anell del Nibelung* y dels *Mestres Cantors* de Wagner; y, per altra banda, en lo públich del «Orfeó Catalá» que s' extasía davant la obra magna de la resurrecció de la Polifonía clássica dels Palestrina y dels Victoria proclamada per en Lluís Millet, y segueix ab crexent interés la glorificació de la música popular catalana portada á cap per lo mateix Millet, per en Morera, en Vives, l' Alió...

A Nicolau y á Millet se deu, donchs, en part principalíssima aquest gran avenç de la cultura musical de nostre públich. Ab son talent sólit y ab son gust exquisit, tant com ab sa perseverancia y ab sa may prou alabada abnega-

ció, han fet y fan un y altre per la música seria á Barcelona lo que no tothom los hi agraheix com es degut. No té res d' estrany, per consegüent, que, al tractar de la música més rellevant feta á Barcelona l' any 1897 s' haja de parlar de Nicolau y de Millet més que de ningú.

Ja venía del Novembre de 1896 aquella famosa Quinta Serie dels Concerts Nicolau, la de les festes matinals del Teatre de Novetats, que va allargarse fins al mes de Març de 1897. En los setze concerts d' aquesta serie van donarse ab éxit extraordinari totes les nou sinfonies de Beethoven, ab una audició de les *Primera*, *Segona*, *Quarta* y *Quinta*, dues de les *Tercera*, *Sexta* y *Séptima*, tres de la *Octava* y quatre de la *Novena*. Sembla que ab axó n' hauría tingut prou á tot arreu qualsevol altre pera descansar un quant temps, donchs l' infatigable Nicolau se presentava novament ab la seva benemérita orquesta en lo Teatre Lírich la matexa immediata Primavera, pera donar la Sexta Serie de sos concerts que foren cinch, comptant, en dos de ells, ab lo concurs de la pianista senyoreta Rigalt. Los recorts més vius d' aquesta serie son: lo de *La Batalla de Vitoria* de Beethoven per pura curiositat; lo de la *Sinfonía en Ré* de Cessar Franck per son gran valer artístich; y lo del *Final* de la *Novena Sinfonía* de Beethoven, ab la part de chors arreglada pera orquesta, per la gran explosió de entussiasme que en lo públich va promoure.

En la temporada de Tardor tornava Nicolau al Teatre Lírich pera donarnos la seva Séptima Serie de concerts que va ser desenrotllada en sis sessions. La clau mestra de les tres primeres va ser la *Novena Sinfonía* complerta; la de les tres últimes va ser la presentació del celebrat compositor y director alemany Richart Strauss. Los poemes sinfónichs *Don Juan* y *Mort y Transfiguració* d' aquest músich, lo mateix que los dos preludis de la seva ópera *Guntram* van agradar extraordinariament, sobre tot lo *Don Juan* que va valdre á Strauss un gran triomf y va demostrar, per altra banda, que quan la música més nova—diguemne més *modernista*—es música de debó, sólida y seria, lo públich s' agafa á ella tant de valent com á les sinfonies de Beetho-

ven ó á les grans peces de Wagner. Tant se val que siga de ara com de fá cent anys; lo mateix hi fá que tinga aquestes tendencies que aquelles altres; la questió es que estiga bé.

Lo diumenge de Passió va oferirnos Millet en lo Teatre Lírich una selectíssima festa d' art choral religiós. L' «Orfeó Catalá» va solidar en tal diada lo ja molt bon nom que abans havía adquirit. La missa *O quam gloriosum* de Victoria, chorals de Bach, peces de Mozart, Berlioz y Brudieu, y molts responsoris de Palestrina y de Victoria formavan lo programa. No s' ha de dir res més. La impresió que aquesta sessió musical va fer al públich es de les més series que aquí s' han experimentat.

Al venir l' estíu va fer l' «Orfeó Catalá» una excursió á Masnou, la vila de son director Lluís Millet, ahon doná una de ses festes musicals més memorables, y allí se vegeren tots glorificats per un poble agrahit y entussiasta. Una part de música popular catalana, altra de música religiosa del segle XVI, y la tercera de música moderna, desde Clavé fins á Céssar Franck, formavan lo programa de la festa, com á expressiva mostra dels tres grans amors del «Orfeó.» En aquesta festa de Masnou va ser estrenada ab molt éxit la cantata *La Bandera Catalana* del mestre García Robles.

Lo día de la festa tradicional de la Mare de Deu de Montserrat aná l' «Orfeó Catalá» á Sabadell á cantar en la esglesia de Sant Feliu la gran missa de Palestrina dita del Papa Marcelo. Totes les tres seccions del «Orfeó,» la de senyoretes, la d' hómens y la de noys, en nombre total de 150 cantants van aplegarse al chor de la esglesia. L' efecte produhit en lo temple de Deu per les celestials armonies de Palestrina es imponderable. No hi ha paraules pera expressar la intensitat de la emoció experimentada pels qui tinguerem la sort de serhi á n' aquesta festa de memoria perdurable.

Lo coronament de la hermosa campanya d' enguany del «Orfeó Catalá» ha sigut l' assistencia al Concurs Internacional d' Orfeons de Niça, del qual n' ha tornat, no sols ab la gloria de tres premis, un d' ells lo capdal, concedits per unanimitat, y ab un diploma honorífich per en Millet,

sinó ab la satisfacció de sentirse frenéticament aplaudit fora de casa, y d' haver fet conéxer y admirar als músichs extrangers los cants immortals del nostre Clavé.

Una de les notes musicals més interessants del any 1897 ha sigut l' estreno á Sitges, á mitjans de Febrer, de la ópera en un acte del mestre Morera titolada *La Fada*, no sols per tractarse d' una obra purament catalana, inspirada en nostres cants populars, sinó per la significació modernista de son autor, de qual talent artístich tothom n' espera grans coses. Los qui van assistir á n' aquella festa diuen que, en les condicions en que va haver de donarse, ningú va poder ferse ben bé cárrech de la válua de la ópera del mestre Morera. S' espérava un' altra audició en millors condicions á Barcelona, peró no s' ha donat, quedant tothom ab ganes d' aplaudirla, com ha aplaudit tothom los concerts donats per lo mateix Morera ab son chor «Catalunya Nova.»

Al Liceu s' ha estrenat aquest any una ópera de les que valen la pena de parlarne: la *Sansón* y *Dalila* de Saint Saens, obra de bona lley, d' un valer musical efectíu indiscutible. Lo públich la comprengué desseguida y l' aplaudí molt, com se mereix. Y, fora d' ella, res més s' ha fet aquest any al Liceu que valga la pena de recordarsen.

En lo Teatre Lírich han tocat aquest any alguns concertistes notables essent tots ells molt aplaudits: Sarasate qui va donarnos dues ó tres de ses sessions sempre memorables; lo nostre estimat Vidiella á qui deu Barcelona lo conéxer la derrera obra de Saint Saens, lo Gran Concert pera piano, de gran valer artístich; lo jove violinista Manent y lo pianista Malats.

En les sales de música respectives han donat també sos habituals concerts la «Associació Musical,» la Institució Catalana de Música» y la «Societat Filarmónica» ab gran satisfacció dels veritables aficionats á la música seria.

Y veus aquí tot lo més rellevant de que me recordo de la anyada musical de 1897.

E. Sunyol.

L' ADÉU DEL SOLDAT

Diuen que la lley ho mana,
diuen que la Patria ho vol,
perque hon vá 'l lleó espanyol
hi va la honra catalana.

Y haig de dexá aquesta terra...
y haig de partir allá lluny
ab l' arma homeyera al puny,
á engrexá 'ls corbs de la guerra!

Adéu, donchs, quants de ma vida
la infantesa heu alegrat;
me 'n vaig sens odi al combat,
me 'n vaig sens fé en qui m' hi crida.

Y es tan forta la recança
que sento al partir d' aquí,
que 'l que es de la Patria, en mí
no 'n vé mes que l' anyorança.

Mas, ¿qué dich si fins tal volta
se m' inculpe de traydó!...
¡sort que soch carn de canó,
á qui ningú se l' escolta!

Terra que m' has dat fins ara
bons esplets, goig y salut;
casal dels avis volgut;
fossar ahon jau mon pare.

Tu que en lo mon al posarme
m' omplías á bessá, 'l cor,
de aquell tendríssim amor
del que may tinch d' oblidarme.

Y tu, galana poncella
quin nom es pels llavis mel,
de ma venturança estel
que negre fat emmantella.

Amiguets que compartireu
ab mi, aplechs, jochs y cançons;
vosaltres, festius moxons
que tants cops me pertenireu.

Alberes en quina escorça
tants mots graví: Font de Tort...
Vallensana, d' hon la sort
m' arrenca avuy, á la força.

Adéu, y axís lo Cel vulla
no siga per sempre més,
me 'n vaig com si 'l cor llencés
en lo plor que mos ulls mulla.

Adéu, y si allí hon m' engegan,
lloch en lo que ningú entén
ma llengua, ni com jo sent,
ni per qui jo prego, pregan;

Si allí una bala traydora
en mes entranyes feris,
ó bé mes sanchs destruís
la febre del qui s' anyora.

Perdut en la pampa brava,
sepultat al Hospital,
ferit, presoner, malalt...
ma pobra existencia acaba;

En l' ansia de l' agonía
será mon únich conhort,
lo dolç, lo tendre recort
de la Terra en que naxía.

Dels qui per mi un *Pare nostre*
al rosari afegirán,
les llágrimes axugant
que senten lliscar pel rostre.

Y sab Deu si jo creyentho
axís, no mori tant sol,
servintme de amich consol
pensar que algú sent com sento.

Per ells la oració derrera
de mos llavis brollará;
mon cos podrá allí restá:
aquí mon ánima entera!

Aquí hon me cridan á l' hora
terra, cel, l' ayre y lo pá,
que havent nascut catalá,
catalá dech ésse y fora.

Y del agre de la terra
acanyat pel mancament,
moriré d' anyorament,
si no moro de la guerra.

Adéu, quants m' heu estimat!...
Adéu, terra catalana!...
¡Vetlléu per tots, Sobirana
Princesa de Montserrat!

FRANCESCH UBACH Y VINYETA.

Tant com tindrás ardits, tindrás amichs; acabats los ardits, adéu amichs.

Casa per ton geure, vinya per ton beure, y terra tota la que tu pugas veure.

A fat y á mal fat, ajúdathi la meytat.

LA CATEDRAL DE BARCELONA

¡Quantes voltes s' ha parlat d' aquexa espléndida joya de nostra comtal corona! Mas ab tot y quant s' ha dit, encara no n' hi ha prou pera alabar ses belleses ni pera fer compendre á nostre poble tot lo que exa Catedral significa dintre la historia patria. Catedral tenen Tarragona y Tortosa, Vich y Girona, Urgell y Lleyda; antigues y magnifiques les tenen algunes d' aquexes ciutats, mas cap d' elles podría apellidar sa Catedral «lo Temple de la Patria», com ab rahó pot apellidar Barcelona á la seua. Perque á nostre entendre la Catedral barcelonina es lo símbol y la personificació més justa que pot trobarse, d' aquell antich poble catalá que va bastirla, si anám á mirar no sols á la actual sinó á la anterior, románica, de la que ne restan encara mostres importantíssimes, com la coneguda portalada que dona sortida als claustres.

En efecte: nasqué la Catedral románica esplendorosa y augusta, lo día que quedá constituida nostra nacionalitat independent y perfecta, romput lo jou dels alarbs y lo protectorat dels franchs, no menys que abolit lo Dret gótich, que en aquells matexos díes se substituía ab lo maravellós códich de nostres *Usatges*, lo primer que vegé la Edat Mitja y fou copiat després per nacions poderoses. Lo día que Ramón Berenguer lo Vell pogué dirse Rey y pare de la nació catalana, la Catedral románica simbolisá son regnat, axecantse per les soles forces de son poble sens patronat ni ajuda de Reys toledans ni francesos.

Aná crexent nostra nació arribant á posar ses fronteres en Oriola y Mallorca; arrodoní sos dominis prenent forma definitiva; ses arts, ses lletres, ses industries sentiren l' alé vivificador del gran Rey, del *alt en Jaume;* la nació se vegé coronada de espléndida diadema ab sa matexa sanch conquerida, se sentí forta, gloriosa: fou menester que un monument perpetual recordás á sos fills tanta gloria, y llavors

lo poble catalá, estojant la Catedral románica dintre lo clos de la nova, mostrá á les nacions admirades quant havía crescut son poder y sa grandesa, y axecá la gegant mole de aqueix sumptuós edifici, que en la severitat de ses línies, en la sobrietat de ses gales y en la grandiositat y armonía del conjunt, fos personificació eloqüent del carácter sobri y armónich y, sens ésser fastuós, magnífich, del poble que lo axecá.

Mas ¡ay! les nacions com la mar, tenen ses minves y calmes: arribades al cim de la gloria, se hi sostenen un temps y començan després la baxada; lo poble catalá no s' eximí d' exa lley; axís es que un cop arribat á la plenitut de sa gloria ab les conquestes de Italia y la epopeya de Grecia, començá á declinar á la posta y á ennuvolarse sa gloria al devallar al sepulcre lo Rey últim de sa niçaga, de nom *lo Rey en Martí.*

Nostra Catedral retratá desseguida lo estat decaygut de nostra nació malhaurada; vegé pararse ses obres y desaparéxer lo ingeni que havía sostingut per los segles la magestat de la fábrica, y si bé, per un moment en temps del Patriarca Sapera, torná á brillar com la Patria, y pogué acabar lo traschor y algunes obres del claustre, á la mort del gran Patriarca, decaygut y postrat ja del tot lo esperit de Catalunya, quedá la Catedral, sens acabar son cimbori ni sa fatxada ni claustres, envolcallada ab mantell de negra y fonda tristesa per anys y més anys que fan segles.

Lo célebre bisbe d' Elna, després cardenal Margarit, conegut per lo *Geroní*, entonava en les últimes Corts celebrades en nostra Catedral, *in domo libraria*, la elegía de la Passió que era ensemps la elegía d' exa esglesia:

...—Aquest poble de Cathalunya stant devant la vostra Magestat trist e quasi plorós, spera oir de vos qué es aquesta tristor, e respondraus que no es sens causa, car dir que aquesta es aquella tan benaventurada gloriosa e fidelíssima nació de Cathalunya qui per lo passat era temuda per les terres y les mars. Aquella qui ab sa feel e valent spasa ha dilatat lo Imperi e Senyoría á la Casa de Aragó. Aquella conquistadora de les ylles Balears e Regnes de Maylorques

e de Valencia, llençats los enemichs de la fe cristiana. Aquella Cathalunya qui ha conquistades aquelles grans ylles de Italia, Sicilia e Sardenya. Aquella qui aquella vetustíssima e famosíssima Athenes dont es exida tota la elegancia, eloqüencia e doctrina dels Grechs; e aquella Neopatria, havía convertides en sa llenga cathalana. Aquella Cathalunya qui diversos Reys vehins de França e Spanya e altres ha rots, fugats, e perseguits e mesos á total estermini. Aquella Cathalunya qui sots Rey en Pere, llavors regnant, se es deffesa contra tots los princeps del món cristíans e moros, los quals tots li foren enemichs. Per los quals e altres singulars mérits que comptar sería superfluitat, aquell bon Rey en Martí en la Cort de Barchinona coroná la dita nació e li apropiá per les sues singulars fidelitats aquell dit del Salmiste:—*Gloriosa dicta sunt de te Cathalonia.* Ara, Senyor molt excellent, es totalment arruynada e perduda.»—

Si encara mancás alguna esterior semblança pera completar lo proposat paralelisme, bastaría esmentar com al renaxement del poble catalá respón la nostra Basílica renaxent també á sa manera, y reflectint ab fidelitat innegable en les obres noves lo carácter y fesomía de la nova Catalunya, tan diferent d' aquella que plorava lo Cardenal Margarit, com ho son dintre son respectíu ordre les grandioses obres antigues, gloria del segle catorze y les mesquines modernes, mirall de nostres temps trists.

Temple de la Patria nostra Seu, mentres la Patria tingué personalitat propia, gosá ab sos goigs y plorá ab ses penes, resplandí ab ses glories y s' enlletgí ab ses miseries: aquí venían nostres Reys, aquí nostres Concellers, aquí nostra Noblesa, aquí s' entonava lo *Te Deum* per les famoses victories que duyan als quatre vents lo nom de Catalunya; aquí lo poble plorava la mort de sos Comtes y Princeps, ja que may tingué que plorar grans derrotes. Mas quan la Patria catalana passá á ésser una regió més de la península ibérica, nostra Catedral passá á ésser un temple més de la gran Esglesia espanyola. Res de vida propia, res de independencia ni carácter: lo Centralisme ha acabat de

sofocarlo. Ara la Catedral es un gran temple als ulls del artista, mas no parla al cor dels fills de Calalunya com algún temps parlava. En sa tribuna reyal ja no hi surt un rey Martí; en son presbiteri ja no hi seuen Concellers; en sa trona poques vegades se hi sent la llengua de la terra que honraren St. Vicents y Benet XIII y lo Papa sisé Alexandre; per açó va cayent en lo oblit del poble, d' aquell poble qui abans la omplía y axecá ses arcades y columnes. ¿Qui lo veurá altre cop tornat á sa antigua vida?

Si la Catedral es lo símbol y la personificació de la Patria; si la historia de la una es la de l' altra, nostra Esglesia nacional no s' axecará fins que Catalunya recobre sa fesomía antigua, son antich carácter. Mentres Catalunya (oblidada de sa historia, entregada á mans de polítichs sens conciencia ni noblesa) no gire los ulls á son passat y abraçantse al arbre de ses tradicions, no invoque lo nom altíssim del Deu que l' axecá un día al pinacle de la gloria, no veurém á la nostra Catedral recobrar sa antigua y brillant grandesa, y haurém de rodar per ella humits los ulls y més encara lo cor per la tristesa, vivint sols dels recorts que guarda y representa aqueix monument insigne y eloqüent executoria de nostra antigua y famosa grandesa en arts, armes y lletres.

GAYETÁ SOLER, PVRE.

AMORS

DEDICADA Á LA SENYORETA BLANCA MANAUT Y UYÁ

I

En mitg de la horta de vall solíua
veuse una vila fresca y festíua
com les floretes del Pirineu,
y en mitg de sálzers, com niu d' alosa,
apar s' amaga masía hermosa,
hermosa y blanca com floch de neu.

Ja 'l sol no daura ab sa llum pura
lo màs, la vila y la planura...
que ab vel de núvols se va amagant.
No 's veu fogueres en la masía,
sols negres ombres, sols melangía
¡tot sent la vetlla de Sant Joan!

Com si 'l vinclés sort malastruga
l' hereu ses llágrimes sovint axuga
tristes, cohentes com son pesar;
son pare acota lo cap, pensívol,
la mare 's quexa ab tó plorívol,
l' avi somica prop de la llar.

Sols una nina apar festiva...
ab somrís tendre que 'ls cors cativa,
bella com l' ángel dels purs amors
surt de sa cambra, tan ben posada
que al qui la mira sembla una fada
que al trench de l' alba surt d' entre flors.

—¿Per qué exes llágrimes la nit derrera?—
diu ab veu pura, tan falaguera
com la canturia del rossinyol;
llavors s' acota, als pares besa,
al avi amoxa ab gran tendresa
vegent per ella tant desconsol.

—Demá enjoyada de llir y rosa
seré de Cristo la pura esposa,
que es de mon ánima 'l sol ideal;
¿donar vos reca la filla amada
per viure ab Cristo sempre esposada,
lluny del mefítich llot terrenal?..

Des de ma celda solíua y bella,
com lo dolç flayre d' una poncella
pujarán sempre mos prechs á Deu;

diré que us donga vida ditxosa...
¿l' espós no escolta 'l prech de la esposa?..
¿si sou ditxosos qué més voléu?..
. . . . . .

Des de aquella hora, la nina hermosa
que entre cors tristos es tan ditxosa,
pensa y sospira per son amat.
De cop lo bronzo sagrat nuncía
lo toch solemne d' *Ave María*
morent son eco en la immensitat.

II

Ab dits de plata la lluna esquinsa
la negra boyra que al cel s' endinsa
y son front mostra voltat de llum;
com may la plana 's mostra encisera
hon somriu bella la primavera
de flors vestida, alenant perfúm.

En la finestra de la masía
llavors la nina l' Amor somía...
¡que bell deu ésser lo somiar seu!
son front acota en test de roses
que apar per ella se son descloses,
ans que s' allunye, per dirli ¡Adéu!

Arpes de l' horta, merles y aloses,
no assagéu ara troves meloses
que esgruna, á l' alba, vostre bech d' or,
no despertesseu la hermosa nina
com querub bella, vestal divina
que á Jesús bada son verge cor.

Ses rosses trenes l' ayret falaga
que, com aucella, prop seu divaga
com per donarli lo derrer bes;
quan en ses galtes sent l' alenada
la nina axeca son cap torbada...
al entorn mira... mas no veu res.

Ovira en l' horta, prop seu, fogueres
que son per ella ¡ay! les derreres
que en nit tan bella los fadrins fan...
ja no engarlanda porta y finestra
ab rams de roses sa blanca destra,
com ans solía, per Sant Joan.

La nit es clara, suau, serena...
les nines cullen rams de verbena
per benehirla de bon matí;
propet ovira al jovent que balla
al só festívol de dolça gralla,
fentli companya lo tamborí.

Veu com puntejan les altres nines,
veu com voleyan les barretines
al entorn sempre dels foguerals;
visió fantástica li apar la dança
que ara se para, que ara avança
en mitg de sálzers y pomerals.

Aqueix bell quadro ¡com la contrista!
recorts voleyan davant sa vista
com papallones voltant la flor;
vergers y prades hon flors cullía,
la esglesia y poble hon missa ohía,
lo más que aymava ab tot son cor,

la blanca hermita de la *Devesa*
que tant ornava quan pabordesa
son cor, com arpa, batre ¡ay! fan.
Quan al más tornen per primavera
les orenetes d' ala lleugera
¡sols á la nina no hi trobarán!

Y muda llágrima sa galta arrosa
que arreu axuga ab má tremblosa,
derrer obsequi que paga al mon;

dintre sa cambra se fica apresa
y en lo silenci sospira y resa
y á sa pregaria Jesús respón...

En tant ressonan prop seu, en l' horta,
cants amorosos que 'l vent li porta
voltats de flayre que hi vessa un cor,
axís acaban:—Ma hermosa aymada,
quan en lo claustre sías tancada
pensa que dexas un aymador.—

III

Quan l' astre rey trespunta en la montanya,
y aureola de llum cenyeix al mon,
la veu grave y suau del sagrat bronzo
demana á n' als fidels oracions.

Y la brisa, sa dolça missatgera,
duu en ses ales lo só misteriós
y l' escampa per pobles y masíes
suptil, volant com ángel d' oració.

Lo gall la sent y canta en la masía,
li respón des l' arbreda 'l rossinyol,
papallons d' ales d' or y satinades
volatejan cercant quiscún sa flor.

Les nines y donzells que part de vespre
cantavan prop del más sos bells amors
tot fent l' ayrosa roda de sardana
ó guarnint ab floretes sos balcons,

s' endreçan, com esbart de caderneres
que 's desnían bon punt trespunta 'l jorn,
á benehir ses toyes en la esglesia
tots á l' hora, com feyan altres cops.

Dalt del convent tritllejan les campanes
com solen nunciar festa major,
y al serhi prop sols senten sagrat cántich
que ab les notes del orga se confón.

Les nines rumbejant blanca caputxa,
los donzells descubrint son jove front
trepitjan l' humit sol de l' ampla esglesia
lo prech als llavis, commoguts los cors.

Y dins de dins veuse guarnit de roses
vessant de llum, com may, l' altar major,
y 'l sacerdot, d' incens en mitg d' un núvol,
fervent endreça á Deu ses oracions.

Tocant al presbiteri hi ha una nina
que garlanda de llirs cenyeix son front;
son cos es vincladís com tendra palma
quan l' ayret del matí la mitg somou.

Ab sa toca de verge apar un somni,
un somni de querub que 's mostra al mon,
rabejantse en onades d' armonía,
voltat de llum y flayre de les flors.

Son vel es trasparent, com glassa fina,
que l' alé de sa boca mitg somou;
son vel es blanch com sa ánima n' es pura,
¡que es bella la virtut ací en lo mon!

Brillan sos ulls, blavenchs com d' esmeragda,
com brillan los estels en cel hermós,
ses galtes son com ram d' enceses roses
que en lo fons blanch destacan ses colors;

sos llavis com magrana mitg oberta,
com nimbo celestial ses trenes d' or,
y ses mans, com la neu blanques, sostenen
lo llibre confident de ses amors.

Son cor enamorat, com de coloma,
bat unísson al cor de son espós,
flayre 's torna l' amor sant que la abrusa
y exa flayre del cel es la oració.

De sos ulls dolces llágrimes rossolan
com gotes de rosada á trench de jorn...
es que 'l cor beneheix aquexa aliança,
es lo baptisme d' aquell pur amor.

Y mentre eterna fé la nina jura
y accepta á Jesucrist per son espós
apar que á l' orga 'ls angelets devallan
cantant epitalamis tots á chor:

Y l' ambent sadollat de dolça aroma
que en l' altar evaporan rams de flors,
apar que del cel baxa grat efluvi
que ubriaga les ánimes d' amor.

Y la verge s' endreça vers lo claustre
com cisne que ardit creua l' estanyol;
¡que deu ser pur aquell amor d' esposa
quan ni 's gira per veure més lo món!

Llavors un crit d' angunia indescriptible,
un crit que al esberlarse llença 'l cor,
un ay que exhala la meytat de l' ánima,
l' ampla volta del temple apar somou.

Es d' un donzell que cau plombat en terra
ab la dreta posada sobre 'l cor,
ert, tresuhat; les flors que ans rumbejava
cayguérenli marcides sobre 'l front.

AGUSTÍ PUYOL SAFONT, PVRE.

Seminari de la Seu d' Urgell, 21 Novembre de 1897.

DE QUAN BARCELONA INSTITUÍ FESTA

EN LA DIADA DE LA PURÍSSIMA CONCEPCIÓ

Lo dimars, día 13 de Desembre del any 1390, festivitat de la gloriosa verge Sta. Llucia, fou convocat lo Concell de Cent jurats de Barcelona per veu de pregó, que, en dita ciutat publicá Ferrer Vendrell, correu de la matexa. Solemnialment congregat en la casa del Concell, segons costúm antiquada, s' hi aplegaren los venerables Guillém de Vallseca, Guerau des Palauet, Francesch Terré y Arnau des Torrent concellers, (dexanthi d' assistir lo conceller Pere Ç' Estrada) y ab ells gran nombre dels hómens del concell. Era la primera vegada que aquests ciutadans darrerament elets en llurs cárrechs públichs, hi assistían. Per quina rahó davant de tot lo Concell, lo veguer Guillém de St. Climent, en nom del senyor Rey, los hi rebé lo juramment de rúbrica per l' exercici de llur cárrech, lo qual prestaren ab los términens seguents:

Juren los Çoncellers tenir secret Tot ço que dit et ordonat será entre ells e de Consellar be et leyalment al veguer e al batle a tot lur mellor enteniment a feeltat del Sr. Rey axi en mantenir justicia com en mantenir los priuilegis vses franqueses et gracies atorgades per lo Sr. Rey e per ses antecessors a la Ciutat de Barchinona.

Fet aquest jurament general, los Concellers juraren per los Sants Evangelis tenir, servar y fer cumplir, tots los capítols continguts en cert llibre nomenat *Consueta* lo qual començava *les ordinacions que deuen jurar los Consellers*, y hon era recopilat tot quant atanyía al bon regiment de la Ciutat.

Aprés se trocaren los papers. Considerantse investits de tota llur autoritat, los Concellers passaren á rebre lo juramment que degué prestárloshi lo Veguer, y que fonch fet ab les seguents paraules textuals:

Lonrat en Guillem de sent climent veguer de Barchinona

e de valles Jura als sancts quatre euangelis de deu en poder dels Consellers, que estara a consell dells e que tendra justicia per son poder a tots axi estranys com priuats no guardada amor o temor del senyor Rey e que obseruara libertats priuilegis vses costums franqueses et gracies atorgades per lo senyor Rey e per sos antecessors a la Ciutat de Barchinona e que no ajustara parlament general sino de Consell dels dits Consellers e special manament del senyor Rey, saul empero en totes coses senyoria e jurediccio del dit senyor Rey.

Igual jurament prestá als Concellers lo subveguer, Ferrer de Marimon.

Ferrer de Gualbes, batlle de Barcelona y lo sots-batlle Francesch Costa, juraren servar tot quant promés havían en lo jurament prestat al senyor Rey.

Francesch Marquet Sr. de la casa des Crós, y Periconet d' Usay, juraren servar tot lo contingut en certs capítols del predit llibre nomenat *Consueta*.

Pere de Citges, clavari de Barcelona jurá servar les ordinacions contingudes en los folis 7 y 8 de la dita *Consueta* referents á son cárrech, les quals començan: *Item lo clauari de la Ciutat cascun any apres que Consellers son elets deu fer sagrament e homenatge en poder de Consellers en presencia del Çoncell de C Jurats de tenir e seruar los capitols seguents. Primerament que ell durant la dita Çlauaria no regira ne tindra companya etc.* Acabat qual jurament y com á subgecte á la autoritat dels Concellers, los prestá homenatge de boca y mans, segons prescriuen Usatges de Barcelona y Constitucions de Catalunya.

Lo síndich de la Ciutat Pere Dalmau jurá servar tot quant en lo llibre de *Consueta* pertocava á son cárrech.

No 'ns detindrém á ressenyar la llarga elecció indirecta, que seguint los derrers privilegis de Barcelona, tingué lloch per provehir, en lo mateix concell, los cárrechs de mostaçaf y de rector de la casa del pés de la farina, pels quals resultaren elets, Joan de Conomines y Pere de Busquets respectivament.

Després de quins juraments y eleccions, la primera proposició que los Concellers al començar á exercir son cár-

rech, posaren á deliberació y aprovació del Concell de Cent, fou lo referent á la festa, que, en honor de la Puríssima Concepció de María, tractavan d' establir en nostra Ciutat com en los anys precedents hagués sempre estat día feyner.

L' acort porta la següent nota marginal escrita ab carácters que semblan del segle XV: *Inicium in barchinona festi concepcionis*. Está concebut ab les següents paraules:

Primerament sobre açó si plahia al Consell que daçi a auant fos feta festa de la Concepció de la verge madona sancta María lo dit Consell delibera que per Reuerencia de nostre senyor deu Jhesuxrist e de madona sancta María mare sua la qual mereix aquesta honor e molt major daçi a auant perpetualment sia feta festa e aquella honorablement axi com lo dia del digmenge sia colta per tota la Ciutat de Barchinona e que per los dits Consellers ne sia parlat á Mossen lo bisbe de Barchinona prouehint lo dit Mossen Bisbe que la dita ffesta sia indita denunciada e publicada á Tot hom generalment per les Trones a fi que sia per cascun feel xptiá perpetualment colta et obseruada.

Per consegüent, la festa de la Puríssima respongué á Barcelona al sentiment popular que se veu bategar dessota la concisió del predit acort. No es la autoritat eclesiástica la que excita als Concellers á honorar tan gran solemnitat de la Esglesia Católica. Es la autoritat popular la que per sí sola instituheix la festa vetllant perque sia de tothom servada com ho era la del diumenge y arbitrant la protecció, que no li podía faltar, de la autoritat eclesiástica.

Aquest sentiment y devoció, que ja existía en lo segle XIV, posteriorment se seguí posant de manifest en la Capital Catalana, en multiplicades ocasions, de tothom sapigudes y que no creyém del cás recapitular pera no sortirnos dels límits que tenim imposats.

Conste, donchs, que al present reivindicám per Barcelona lo llegítim orgull d' anar á la vanguardia de les poblacions católiques, en son íntim sentiment de reverenciar y honrar á la Verge Santíssima sots advocació tan admirable com es la de la sua Concepció Immaculada.

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI.

ALS MARTRES DEL BRUCH

Martres del Bruch, dexáu la vostra estada
Hon feys ja ha temps la funeral dormida,
Que vuy la patria catalana us crida
Per coronarvos en la vostra diada.

Axecauvos adés, los de Igualada,
De Piera y Mediona, gent ardida
Que aquí vareu donar la vostra vida
Per lo llorer de la immortal jornada.

Per la justicia del bon Deu lluytareu,
La llivertat de nostra terra y l' honra...
Y la gloria dels forts axí alcançareu.

Un' altra llivertat vuy nos deshonra
Sens fé, sens caritat, sens esperança...
Martres del Bruch, feym recularla á França!

MIQUEL V. AMER.

LA GUERRA

Feréstega barreja
d' ira, d' oyd y d' enveja,
que brollan del abím;
foguera malehida
que al esclatar la vida,
forjá lo primer crim.

D' aquella sagnanta hora
la lluyta assoladora,
com monstre malehit,
ab esglanyant feresa,
d' engolir jovenesa
no para dia y nit.

D' amors y de bonances,
fá penes y venjances
que esclatan á son pás;
de pobles fá batuda,
de llágrimes beguda,
¡de cors de mares, jaç!

Tempesta que 's dilata,
que arruna, immola y mata,
ja ab fona, ja ab coltell,
ja, més ensinestrada,
ab fletxa emmatzinada,
destral, llança ó fusell.

Y pel planeta vola
y destrueix y assola
com llamp foragitat;
y ab dolorida quexa,
¡ni un pam de terra dexa
sens ésse ab sanch marcat!

Y passan les centuries,
ciutats, valls y boscuries
transforma 'l pás del temps:
los barbres desparexen,
ciencies y arts florexen
y l' hom s' eleva ensemps.

Mas la sagnanta fera,
no para sa carrera;
sols nom y arma ha mudat;
ab docta sutilesa,
se diu desquit, grandesa,
conquesta ó llivertat.

Mas ab distint ropatge,
igual es lo carnatge,
idéntichs los horrors;
ses gestes més preuades,
son vérgens deshonrades
y camps rublerts de morts.

Sos fets, sos llors, ses glories,
derrotes y victories,
se compran á igual preu;
ab llars desamparades,
ab mares desolades,
¡ab sanch brollant arreu!...
. . . . . .
. . . . . .

¡Oh miserable terra!
mentres la fera guerra
alene á ton recés,
¡mentida es ta bellesa,
falornia ta grandesa,
y escarni ton progrés!

DOLORS MONSERDÁ DE MACIÁ.

UN SONET ME MANA FER VIOLANT...

I

Ja que ho vol, li dich que en vers
jo no hi sé fer res de bó,
y li jur, ja fet lo ters,
que mon front no val per çó.
Es lo vers un mal de cap
per lo cap que es cap de un curt,
sent no res per lo qui 'n sab
que ell tot sol, ja fet, li surt.
Lo qui es nat pel vers, es font
que ses dots pot dar á broll;
lo qui no, no li val pont,
no hi ha pás, tot es un toll.
Si un li surt un poch més xich
lo qui vé ja es molt més gros,
y per ser un tant més rich
si á má vé, n' hi pot dá un troç.

II

Ja ha vist, donchs, per lo que hi há
més en alt, que jo no 'n sé,
mas ja que ho vol, ¿cóm se fá?
tentho mal si no 's fá bé.
Si l' ha vist, ja té de bó
de sos ulls la llum, mon vers,
y fins no té tant mal só,
mas li jur no soch per vers.

III

Ja que hi só, li dich que 'm fonch
si per cas no 'm fá bons ulls:
tinch lo cor que 'm bat; sos bulls
me fan sech, prim com un jonch:
Jo no sé, si vé la nit,
lo que es son, ni lo que es llit;
no tinch set, ni son, ni fam
y lo cor va fent pim pám;
mon cos, lo gran pich del sol
no sent, ni de res se dol,
y de la nit lo gran fret
en mi ja no hi té cap dret:
En fí, crech se me 'n va 'l cap,
¿que no m' ho pot dir, si ho sab?

IV

Jo, per ferli dir que sí,
que ja 'm vol y que es per mi,
má y cor li donch: si poch es,
ab lo temps ha de ser més.
Un *si fa* per *mi la* sort,
un nó sech, pot ser ma mort.

OLDMAN.

CAPELLA Y HORTES DE ST. BERTRAN

I

Popular fou y es encara en Barcelona, la barriada marítima de Sant Bertran que cau á Mitg-jorn de la ciutat, dejús Montjuich, á qual reparo floriren per llarguíssims temps les hortes conegudes ab dit nom, vuy suprimides y confoses ab les noves construccions que forman part del modern axamplament de nostra hermosa capital. Mas, si vulgar es lo nom de Sant Bertran, no tant la procedencia d' aytal denominació, ja que si bé encara á començos de la present centuria existí per aquells encontorns una hermita ó capella del susdit Sant, no consta qui la fundá ni per quin motiu, ni perqué s' esculli un titular tan poch conegut entre nosaltres, que ni solament figura en nostres Calendaris.

L' autor de *Barcelona antigua y moderna* diu que estava la capella al peu de la montanya y junt á les pedreres que cauen al mar, suposantla fundada en lo segle XIV, per constar que als 17 de Setembre de 1460, lo Consell assignà 50 lliures catalanes pera repararla; que de 1576 á 1618 la ocuparen los religiosos servites; que més endavant fou reconstruida á despeses de la Ciutat, en qual ocasió, y als 28 de Juny de 1680, celebrá en ella la primera missa, Mossen Pere Joan Alsina, vicari perpétuu de Sant Just, de qual parroquia dependía la susdita capella, y que últimament fou arrasada per los francesos en la guerra de la Independencia.

Recorrent l' Episcopologi barceloní s' hi troba en ordre quinzé, entre les fetxes 1086-1095 (Florez, Aymerich, etc.), un bisbe Bertran, qui cridat de França com cas excepcional, per la eminencia de ses virtuts, vingué á regir la nostra Esglesia ab una exemplaritat digna de sa notable reputació, Canonge de Sant Ruff, baix la regla del gran Agustí, floría en son monestir capdal de la Provença, prop d' Avinyó, ab considerable fama de santedat, fins que cridada la atenció del Capítol de Barcelona, vingué ací al morir son

devanser Umbert, de la familia dels Alemanys. Consta en especial del nou Bertran, que desitjós de implantar en nostra terra la regla agustiniana á la qual pertanyía, cridá alguns companyons escullits de la casa madriu de Sant Ruff y establí una fillola de la matexa en lo vehí poble de Sant Adriá de Besós, que era del Capítol en virtut de donació feta per lo bisbe Deudat, segons escriptura del any 1013, senyalada en la *España Sagrada*, tomo XXIX, plana 213.

Res nos hauría cridat la atenció envers tal assumpto, sinó fos una carta que poch temps ha reberem de un lletrat arqueólech de Tolosa, Mr. J. Lestrade, demanantnos si en nostres arxius existiría alguna noticia referent á Sant Bertran de Comenge, de qui ell trobá en un document francés, que degué fundar en nostre bisbat un colegi de clergues, lo qual subsistía encara en lo segle XVIII, puix en tal época, aquests escrigueren als canonges de Comenge demanántloshi noticies y referencies de llur Sant patró.

En quant al patronímich Bertran, venerat en nostra capella, procedent de la Real familia de Aquitanía y dexeble de Sant Germá (segons un *Goigs* que nos ha facilitat lo erudit investigador D. Ramon N. Comas,) fou ab lo temps ardiaca de la catedral de París, y bisbe de Mans, havent prestat extraordinaris serveys á son pays detenint ab sa persuasiva eloqüencia als bretons que lo assolavan; no menys treballá en minvar los excessos de la guerra entre Theodobert y Clotari, morint als 70 anys de edat. Invocávanlo especialment los mariners, segons s' esmenta en lo susdit *Goigs*.

No dexa de ésser rara circunstancia la intrusió de un prelat francés en nostra Esglesia, que se senyala en los Episcopologis del segle XI, com á procedent de St. Ruff de Provença, ab l' altra circunstancia de haver fundat un colegi especial, dependent de la Seu barcelonina; y com tal fundació degué desaparéxer de Sant Adriá molt abans del segle XVIII, perque altrement n' hauría restat alguna memoria, ¿no se fá verossímil que aquella fos mudada á nostra capella ó hermita de St. Bertrán del Port? Prescindint de aquesta verossimilitut, més propi apar que ell mateix fun-

dás aquesta última capella, la qual portava lo seu nom y lo conservá sempre fins á nostres díes, puix res implica que les fundás abdues, y axís resultaría que la tal hermita, no es del segle XIV (com presúm l' autor de *Barcelona antigua y moderna*, fixantse solament en que consta reparada en lo segle XV,) sinó de mes antich, ó sía del temps de son bisbat (1086–1095.

Dels antecedents explicats, no preteném pas deduhir que lo Sant bisbe Bertran de Comenge, obgecte de la consulta que sens feu, resulte ésser lo mateix Bertran nostre, si bé un y altre convenen en haver fundat una clausura de clergues francesos, recordada casi fins á nostres díes per la capella de son nom, nom tramés á les susdites hortes, ab que s' explicaría la singularitat de semblant denominació entre nosaltres.

II

Respecte á les esmentades hortes, *queus dirè?* De personal recort podríam observar á la actual generació, que durant llarch temps foren les delicies dels barcelonins y l' esbarjo més atractívol de nostra insigne capital. Sos alicients ne feyan un sanitós y animat passeig en totes les temporades del any; suau, plá y arraserat á dreta per les muralles, y á esquerra per les estribacions del Montjuich, desde ahon les tals hortes presentavan en conjunt, un bell cop de vista, ab llurs infinites capsades de verdures de tota lley y matisos, qual immensa caxa de pintures ó vastíssim tauler de scachs, entrecreuat de caminets y partit, mijançant un ample caminal de cap á cap, en dos livells, l' un rebaxantse envers la ciutat, y l' altre enlayrantse per graus costera amunt, fins al peu de la carretera del castell. Talment admirava lo primor ab que estavan cultivades aquelles plantacions, la excelencia de llurs productes, ja en verdures, ja en fruyts y delitoses flors de camp y de jardí; entre molts altres arbres, hi havía varietat de figueres, especialment reputades per llur fruyta. Ademés de una població indígena de hortolans, que gosavan de certa impor-

tancia units ab los de Sant Pau, fent cos y gremi á part en competencia ab los de Sant Pere, existía altra població de ciutadans que temporalment ocupava certes *torres* ó casetes de fusta (per les exigencies de la fortificació,) de aspecte lo més rialler, ab patis y galeríes, passatges de canyissos y emparrats. Antigues cinies y grans depósits de aygua servían per regadiu de aquells vergers. A dit aspecte urbá, se unía lo rural ab munió de pallisses y establíes, corts y corrals ahon brollavan nombroses pollades y virams, bestiar de treball y de cría, cabrits, coloms y garrinets, quals rústechs efluvis competian ab les suaus flayres de roses y clavells, aufábregues y violes que borejavan les margenades y camins. També s' hi veyan alguns edificis destinats al perfeccionament de útils y eynes de pagés, y millora y foment de cultíus.

No cal dir quant agradós resultava lo estatge d' aquell petit oasis, no sols pera los vehins, sinó pera los constants visitants que hi anavan á festivar diades ó successos de familia, ó simplement per verenes y gaubanses, ab tota aquella llivertat y franca expansió de la vida del camp; plahers, que no obstant llurs insentius y entussiasmes, may acabavan com es freqüent vuy día, en excessos no coneguts llavors del bonjanós poble barceloní.

¡Y pensar que tot açó ha desaparegut com per ensalm, sens dexar rastre; convertit en una freda y prosáica barriada especulativa de hon fugiren pera sempre les ninfes y dríades poétiques, encisadores de un lloch en lo qual tant y arreu gaudiren nostres avis, richs y pobres, nobles y plebeus; sacrificat lo interés públich al de alguns particulars, no duptant ofegar les santes aspiracions del cor, baix la iníqua pressió del tant per cent!

—

Sols per recordança del temps vell, consignám exes senzilles notes en lo present *Almanach;* á qual publicació, y á tots los companys colaboradors de ella, desitjám molts y prospers anys de vida.

JOSEPH PUIGGARÍ.

LO SANT CRIST DE IGUALADA

Finesa d' amor.

Al peu del Montserrat,
anys ha que entre vinyars seya de grat
la vila de Igualada;
del Montserrat al peu,
palau que en Catalunya alçá 'l bon Deu
pera sa Verge Mare.

La Reyna celestial
al véurela arrimada á son Casal
ses gracies li vessava,
y ab tan suau regor,
floría hermosa com roser de olor
que 'l poncellám esbada.

Desde son camaril
sentí, María, dolça com d' Abril
sa mistica fragancia,
y en un Divendres Sant
axí parlava al divinal Infant
que té damunt sa falda:

—¿Vos plauen, Fill preciós,
les aromes que exhala pera Vos
exa Vila galana?
Ja que us regala 'ls cors,
dáuli senyal de vostres fins amors
avuy que n' es diada.—

Jesús la ohí ab plaher.
En la Capella hermosa del Roser
que la Vila estojava,
finesa d' amor feu
á l' hora en que 'l clavaren á la Creu
al cim d' una montanya.

Lo Sant Crist venerat
que hi portaren per ésser adorat,
suhava sanch y aygua!
Se n' adoná la gent
y «¡miracle!» clamava «¡gran portent!»
postrantse entorn la Imatge.

La devoció cresqué,
la Vila venturosa agrahí bé
exa finesa santa;
lo Crist miraculós
desde llavors fou son joyell preciós,
sa prenda més aymada.

Tres cents anys han passat,
y avuy, per obsequiarlo, la Ciutat
encara més s' afanya,
puix saben tots sos fills
que 'l Sant Crist fou l' escut en llurs perills,
sa gloria en les batalles.

Mentres sa Fé viurá,
del cim del Montserrat li somriurá
l' Estel de nostra Patria;
y florirá feliç,
embaumant ab olors del Paradís
la terra catalana.

ANTONIA GILI GUELL.

Qui aguayta per lo forat, veu son malt fat.

Anell en lo dit, honra sens profit.

Qui á quaranta no se atura y á cinquanta no endevina, á sexanta desatina.

Diu lo Bisbe de Comenja, que qui no treballa no menja.

RODA LO MON Y TORNA AL BORN

La plaça del Born ab tot y la animació que encara avuy durant certes hores hi regna, no es més que una sombra de lo que fou en les épocques passades quan s' hi celebravan los torneigs y festes anyals; allí s' aplegava lo bó y millor de Barcelona, des lo Rey al menestral, pera veure *córrer llances* als campeons de més fama. Es impossible descriure minuciosament l' hermós quadro que presentaría ab tantes dames y damiseles vestides ab un luxo oriental, ab tants cavallers y nobles d' arrogant figura, ab los cadafalchs dels mantenedors, ab los cadafalchs y finestrals recoberts de domasos, ab tants elms, escuts y llances com relluhían en la *pista;* se necessitaría realment la paleta del més afamat pintor pera reproduhir un d' aquells quadros que allavors ab tanta frequencia presenciava la feliç Barcelona. D' aleshores data, sens dupte, la frase de *roda lo mon y torna al Born,* com pera indicar que en lloch se troba res comparable en importancia y bellesa com lo de aquella famosa plaça.

Peró no eran sols les citades festes les que li donavan nom; hi havía una costúm que, á mon parer fou la que més contribuhí á la formació de la esmentada frase. Veusela aquí:

Cada any, lo día 1 de Janer ó *Ninou,* los honorables Concellers acompanyats dels Cónsols de Llotja y de molts prohómens y persones distingides, com si diguessem lo bó y millor de Barcelona, s' aplegavan en la Plaça de Sant Jaume, davant la casa de la Senyora Vilagayana y cavalcavan per la Ciutat, anant á donar la *volta* pel Born *per veure lo vidre,* puix era costúm que los vidrers residents en lo Born, parassen ricament llurs obradors en lo día de primer d' any, gala extraordinaria d' aquell temps. Peró la cavalcada no se reduhía á voltar lo Born, sinó quasi tot Barcelona; en proves d' açó veges lo que ne diuen nostres

antichs dietaris: La nota corresponent al any 1452 diu solament que «*feren la volta del canyet e per la Ciutat.*» La del any 1565 diu «anant per la Calcetería, Boria, carrer de Moncada, Born, Pla den Lull, marina devant lotge entrant al cap del carrer Ample y al vol del carrer de les Trompetes, carnicería den Sors la proa del Pi, Cucurulla, plaça de Santa, Anna carrer Condal, riera de sanct Joan, carrer dels mercaders, Boria, Calceteria.»

La del any 1584 es més esplícita, diu axís:

«En aquest dia després dinar com es de pratica se ajustaren ses magnificencies á la plaça de Sant Jaume y feta la agraduatio en la qual agraduatio y fou lo Ille. y Rnt. senyor micer Hieronym Manejat Canceller de Cathalunya feren la volta com es de costum quis-cun any en semblant jornada, ço es que anaren per la Boria fins á la capella den Marcús y apres prengueren per lo carrer de Moncada y isqueren al Born y apres fins al reorxador y apres passaren devant lo baluart de mig jorn y passaren devant de llotge y prengueren per lo primer carrer qui hix al carrer Ample fins al carrer vulgarment dit la carnicería den Sors y apres tiraren tot dret fins á la proa de micer Quintana ahont giraren á ma squerra fins al canto del carrer qui va del Pi á casa del compte de Aytona y anaren tot dret á la plaça de Santa Anna y prengueren per lo carrer Condal y passaren á la riera de Sant Joan y apres prengueren al canto de dona Aldonça Doms y giraren al carrer dels Mercaders fins al canto qui ix á la plaça de la Lana y giraren á man dreta per la Boria anant per la cort del vaguer y per la Calsateria tornant á la plaça de Sant Jaume de hont tothom se despedí.»

La nota del any 1585 fá notar que essent la cavalcada «*devant los baluarts tiraren com es de praticha,*» detall que no havíam trobat encara.

Peró, no es la esmentada *cavalcada de Ninou*, quadro per cert ben original y encisador, la que més podía contribuhir á la invenció de la frase *roda lo mon y torna al Born*, n' hi havía una altra de més important pel nostre obgecte, puix se formava al Born, rodava per la ciutat y

tornava al Born pera disoldres, y aquesta era la *Cavalcada ó Volta de la festa de Sant Joan*, la qual tenía lloch per la festa d' aquest Sant, ó sía lo 24 de Juny.

Una nota del any 1583 la explica de la següent manera: «En aquest die los magnifichs senyors de consellers acompanyats quiscu dells de alguns officials de la Casa y de alguna altra gent se ajuntaren al Born ab lorde antich y acostumat, ço es que primer se ajuste lo conseller quint y apres los altres y essent tots ajustats y essent arribats los consols de lotge, feren la volta acostumada y feta la volta tornaren al Born y quiscu sen ana á sa casa acompanyats dels matexos officials y altra gent.»

La del any següent porta lo següent detall digne de ésser citat: «... y tornaren al Born á despedirse, y aqui foren les trompetes tabals y menestrils de la ciutat y sonaren ab gran impetut lo que no sere fet en ningún any.» Es fácil imaginarse la saragata que farían aquella barreja de instruments tocant sense ordre ni concert mentres ses magnificencies se despedían, lo més provable es que los axordarían impedintlos fer los deguts compliments y ceremonies per qual observancia eran tan zelosos los nostres Concellers; lo cert es que l' any 1587, se feu, es veritat, la volta dels altres anys, peró «no portaren tabals ni trompetes com sere començat de abusar.»

Ab tot lo esmentat no pretench dir que aquesta darrera costúm fou la única que contribuhí á la formació de la frase *roda lo mon y torna al Born*, peró si que fou, sens dupte, de les que més influencia hi tingué.

N. Font y Sagué.

RONCESVALLS

Llamp que espategant ne baxas,
l' altiu roure cabussant;
torrentada que devallas
portant la mort y l' esglay;

bufarut d' ales negroses,
baxéu tots en devassall
y espoltriu d' una vegada
l' exército de Carlemany!
Miraulos, allá s' oviran
sos arquers y sos cavalls;
ses armes lo sol reflexan,
sos penons van onejants...
Miráu, miráu, ja s' acostan,
ja omplenan tota la vall;
gran brugit y terratrémol
se sent en mitg del boscám;
no ohiu? ja cantan victoria
los clarins y 'ls atabals.

. . . . . .

Mas, un crit ferest de ¡arrera!
ha rodolat per l' espay;
de l' una á l' altra les serres
ab goig l' han fet ressonar.
Ja 's sent brunzir la sageta,
lo códol fuig de la má;
les roques avall s' estimban
sembrant la mort y l' esglay.
S' embestexen y s' atupan
los de Vasconia y 'ls franchs;
devalla 'l vasch de la altura
per torrents y xaragalls,
torb que aterra d' un cop d' ala
l' atapahit abetar...
Los crits y 'ls ays se barrejan
del qui lluyta y del qui cau,
les veus de guerra y carnatge
y 'ls sospirs d' agonejants,
los colps de pedra y de maça,
lo drinch d' escuts y buyrachs,
ab lo masegar del ferro
y ab los renills dels cavalls.
Los lluytadors semblan feres,

les espases semblan fals;
á doll per tot la sanch corra,
la Mort dallaençá y enllá;
la Victoria esguarda en dupte
sens saber qui coronar:
al defensor de la patria
la corona sempre ha dat;
al qui per la patria lluyta
¿qui 'l pogué may deturar?
Les testes pel camp rodolan
¡Victoria! cridan los vaschs;
los franchs que restan ab vida,
corra que més correrás,
sentint ploure les sagetes
y 'ls códols al seu voltant.
En Carles irat s' allunya
en ales de son cavall,
dexantne nafrat enrera
son nebot, lo brau Roldá,
qui en sa darrera mirada
sospira llagrimejant,
vehentne retut per terra
l' honor de França com jau.
¡Victoria! cridan les serres,
¡Victoria! crida la vall;
y en Carles corra més corra...
¡Victoria! encar sent cridar!

. . . . . .

¿Qué 's feu de tanta grandesa?
¿Hon son ara tants cavalls?
¿Hon l' host sempre vencedora,
que un jou nos vingué á posar?
¿Hon es, Carlemany, ta gloria?
Ta fortuna ¿hon es anat?
Bé la remembrará en Carles,
la feta de Roncesvalls!...

JOSEPH M.ª SERRA Y VALLS.

Á MON AMICH AGUSTÍ VALLS Y VICENS

EN LA MORT DE SON FILL

Fou l' aucell més xamós de ta niuada,
Y 'l bon Deu l' ha cridat al Paradís;
No 'l plores, no, y enveja sa volada,
¡Qui tingués ales per volar axís!.

Del arbre del amor ta verda branca
Conservava florits set tanys arreu,
Deu n' ha cullit la flor més bella y blanca;
¡Ditxosa flor la que enamora á Deu!

Set papallones ton jardí tenía
D' aletes matisades totes set,
La més bella y gentil al Cel fugía
Flayrant de Deu etern lo roseret.

Papallona ó aucell ó flor gemada,
Ell ha volat al Cel per no tornar,
Ab vosaltres visqué sols de passada,
Si ales tenía, ¿perqué no volar?

Si tinguessem les d' ell ¡cóm volaríam!,
No 'l plorém y envegémlo, amich del cor;
Si la mort es la vida, ¿qué 'n treuríam
De plorá á aquell qui viu vida millor.?

ARTHUR MASRIERA.

LO JOCH DE SCACHS

En alguns de mos anteriors passatemps he manifestat la opinió de que Catalunya durant la Edat-Mitja portá la bandera de la civilisació de Europa durant alguns segles, y cada día me vaig convencent més de aquesta veritat.

Un dels datos que han contribuit á arrelar en mi aques-

ta opinió ha sigut la boga ab que estava en Catalunya lo joch dels Scachs durant los segles XI á XVI y lo que en ella s' hi trobassen los documents *auténtichs* més antichs que parlan de aquest noble joch y que sols en ella se troben inventaris de Reys y Prínceps en que hi van continuats preuats jochs y taules de scachs y molts llibres «tractats del joch,»

Mas en Catalunya llavors, com ara, se jugava als scachs desinteressadament; ab lo amor propi del jugador n' hi havía prou pera donar interés á les partides, lo que no resultava axís en altres nacions especialment entre los pobles de Orient,

En lo llíbre «Les Praderes d' or» del autor mahometá «El Maçoudí» que escrivía en la primera meytat del segle X, hi llegím:

«Los Hindus quan jugan als scachs ó al *Nard*—Taules —posan per penyora teles ó pedres precioses. Peró alguna vegada esdevé que un jugador després de haver perdut tot quant possehía, se juga un de sos membres. Al obgecte colocan al costat de aquests jugadors sobre carbons encesos una petita caldera de arám en la que s' hi fá bullir un unguent rogench, propi del pays, que té la propietat de cloure desseguida les ferides y detenir la efusió de la sanch. Si lo qui ha apostat un de sos dits pert la partida, se 'l talla desseguida ab lo punyal que porta al costat y que obra com lo foch. Desseguida fica la má en lo unguent y cicatrisa la llaga; després torna al joch, ¡y si la sort segueix sentli desfavorable, sacrifica un segón dit, y algunes vegades, si continua perdent se talla successivament tots los dits, la má, lo antebráç, lo colze, y altres parts del cos. Després de cada amputació, ell mateix cauterisa la llaga ab aquell unguent maravellós, curiosa barreja de ingredients y drogues particulars de la India. *Lo rasgo de costums que referesch es una cosa notoria.*»

Los Arabes també jugarían fort als scachs, y si no se jugavan los membres, se jugavan les persones estimades, de lo que ne pot ésser una prova lo celebrat problema de Dilhavam.

En aquest final de una partida en la que un dels jugadors, després de haver perdut tot quant tenía, se jugava sa esclava predilecta, aquesta, qui presenciava la partida, y no tindría ganes de cambiar de amo, al estar en lo moment crítich de la jugada decissiva li digué «sacrifica lo Roch y estich salvada.» Axís ho feu y sortí triomfant.

Avuy día los jugadors de Scachs á Catalunya son relativament pochs y menys encara de les altes classes socials.

En cambi la civilisació moderna nos ha portat les carreres de cavalls, frontons, academies de billar etc. etc. en les que, si no s' hi jugan membres humans, ni persones estimades, s' hi jugan quantitats que causan la ruina de moltes families: y aquests *Sports* donan moltes vegades resultats més desastrosos que los dels jugadors orientals.

¡Si Deu volgués que tornassem als Scachs!

JOSEPH BRUNET Y BELLET.

LO PRIMER PAS

Arrasserat al tronch d' una olivera
sa mare l' ha dexat,
es més petit que un lliri en primavera
tot just esbadellat.

Es més hermós que 'l sol en plé mitg día,
més blanch que 'ls gessamins,
voreta seu l' está esperant María,
l' enrotllan serafins.

«Mon Deu, Rey de mon cor, vina á mos braços,
comença, no caurás;
si 'ls angelets no guardan los teus passos
Jo hi soch, á mí 'm tindrás...

«Oh mon Petit, depressa... una altra passa...
¡ja hi som!» y fort, tan fort
lo Fill de Deu á sa Mareta abraça
que fá esclatarla en plor...

—¿Per qué ploráu, oh Mare benhaurada,
son bés vos fá sofrir?
sos ulls serens vos han ennuvolada?
qué, donchs, vos pot gorir?

«Oh! no es pas Ell, més ay! llunyanes penes
m' han ara desvetllat,
ara he sentit lo drinch de les cadenes
que l' han d' amor lligat.

L' he vist ara vinclantse com espiga
que breça 'l ventíjol,
y cercar, per no caure, una má amiga
Ell, guiador del sol!...

L' he vist més tart, portant exa olivera,
caygut á mitg camí,
Ell que ha signat als astres la carrera
y 'ls serva per l' espay vespre y matí!!!

SOR EULARIA ANZIZU.

LA LLIVERTAT Y LA PATRIA

Un jorn Catalunya
ses penes plorava, plorava.
La llivertat diuli:
—¿Per tindrem que 't falta, que 't falta?
Te faltan tal volta
contéstam, les armes, les armes?
—No 'n tinch pro no importa,
la fals trob que 'm basta, que 'm basta.
—¿Potse 't falta força?
—Tinch força y coratge, coratge.
—¿Si 't trobas valenta
pèrque no 'm proclamas, proclamas?
—Mos fills morirían,
no puch que soch mare, soch mare.

RAFEL NOGUERAS Y OLLER.

NOTES SARDO-CATALANES

A no haver esdevingut la unitat espanyola, no duptám que la Illa de Cerdenya parlaría avuy en sa major extensió l' idioma de Catalunya, si hem de jutjar per la influencia que dexá y lo desenrotllo que adquirí en menys de dos segles de dominació directa y exclusiva. N' hi ha prou per demostrar aquesta influencia ab que en 1565 en lo Parlament reunit á Cáller per lo virrey D. Alvar de Madrigal (castellá com casi tots los qui Espanya enviá á la illa) los tres estaments de Cerdenya demanaren que les lleys municipals de Sácer, Iglesias y Rosa, antigament redactades en genovés ó pisá, fossen traduhides al catalá á fi de que los habitants de aquelles ciutats poguessen enténdreles y cumplirles, y ab que estigan escrites també en nostra llengua gran nombre de manuscrits y códichs de carácter polítich, jurídich y administratiu á Cerdenya existents, com son capítols, ordinacions de tota mena, unes trenta y tantes crides ó proclames publicades per los vireys espanyols de la illa, llibres de cartes reals, de fundacions, llibres vermells ó grochs, ab moltes prágmatiques, cartularis, rúbriques, y privilegis, etc. etc. Entre aquestes obres de estil purament práctich, dictades per les necessitats de la administració y del govern, merexen especial esment los *Capitols de Cort del Stament militar de Sardenya* publicats en 1572, per Francesch Bellido.

Per lo demés, los impresos catalans de Cerdenya poden comptarse ab los dits; peró algún d' ells té induptablement valor literari: tal es, per exemple, la *Vida y miracles del benaventurat Sant Antiogo*, de la qual parlarém aviat. A frech d' ella podríam axí mateix citar una traducció de Hugues de Saint Victor ab lo títol de *Speculum Ecclesiæ* ó sía *Spill ó mirall de la Santa Sgleya*, imprés á Cáller en 1493, llibre del qual han parlat successivament los erudits, P. Jaume Villanueva, Morel-Fatio, D. Marian Aguiló, y D. Eduart Toda. Lo darrer llibre catalá estampat á Cer-

denya es una *Doctrina cristiana*, y fou en 1850. Axó no vol dir que no se conreua ja literariament la llengua catalana en aquella illa. Lo mateix Sr. Toda en sa obra «La poesía catalana á Sardenya.» (Barcelona, sens any) nos parla de poetes contemporanis que conreuan nostre idioma, algún d' ells com en Joseph Franch ja conegut á Catalunya per haverse publicat poesíes seves en revistes de Barcelona, y altres com en Antoni Adami y Jordi Vítelli, qui son més moderns encara, puix llurs composicions datan dels anys 1878 y 1888 respectivament. De tots los poetes contemporanis alguerenchs lo més important y fecón es lo citat Franch.

De la «Vida de Sant Antiogo» á la qual fá poch nos referíam, se han publicat á Cerdenya dues edicions. La primera, com més avant veurém, se estampá en lo segle XV, y en lo XVI la segona: abdues en Cáller (Cagliari). Es cosa sabuda que les hosts catalanes, menades per l' infant de Aragó, se apoderaren de Cáller en 1327, y des llavors Cerdenya passá al domini de la monarquía aragonesa, incorporantse més tart á la Corona espanyola, de la qual no sortí fins á 1720 en que fou anexionada al Piamont. Los catalans exerciren en la illa una gran influencia des lo principi de la conquesta, logrant en breu temps veure extesa sa llengua per les ciutats més importants. Dues d' elles se pot dir que deuen als catalans sa població: Bonayre y Alghero. De la primera diu Muntaner que als tres anys de edificada comptava ja 6,000 habitants catalans. L' actual ciutat de Alguer ó Alghero, que conserva encara fesomía del tot catalana, y la llengua del Principat de Catalunya, es una antiga colonia fundada per Pere IV ab gent del Panadés, de manera que lo catalá que allí se parla es propiament lo del Panadés y Camp de Tarragona. Boades, historiador del segle XV, diu que en son temps se parlava lo catalá ab tanta puresa á Cerdenya com á Catalunya (1). Despuig, escriptor del segle XVI, afirma que si bé en mol-

(1) Boades: Libre dels Feyts darmes de Catalunya (ed. Aguiló), cap. XXVIII, pág. 104.

tes parts de la Illa se conservava allavors la llengua antiga del regne, los cavallers, persones distingides y los comerciants parlavan catalá com llengua de més bon tó. (1) Efectivament, un escriptor sardo, casi contemporani del anterior, qui visqué á mijans del segle XVI, assegura també que entre los ciutadans estava en ús la *lingua hispánica, tarraconensis seu catalana* (2). Encara avuy los habitants de Alghero parlan catalá, anch que ab lleugeres influencies italianes, y encara hi ha allí, com hem vist, escriptors que se preuan de compondre poesíes catalanes, y de conreuar nostra literatura. Lo dialecte de Alghero, de que ara no es ocasió de tractar, ha sigut estudiat per filólechs italians com G. Morosi, (3) y P. E. Guarnerio (4) en la *Miscellanea di filologia*, y en l' *Archivio glottológico italiano*. Corrobora per complert los testimonis de Boades y Despuig la *Vida y miracles de Sant Antiogo metge y mártir* reproduhida en 1890 per D. Marián Aguiló (5) com curiós testimoni del segle XV, que vé á demostrar en plé segle XIX la unitat de nostre antich llenguatge en totes les regions hon se parlá en la Etat Mitja. Efectivament, en cap de ses págines pot trobarse un sol indici que denuncíe haver sigut escrita en Cerdenya, ans al contrari, tota la obra es modelo de verdadera correcció y elegancia, y baix aquest concepte pot posarse al costat de les millors produccions del segle XV. La unitat de la llengua literaria era tan complerta allavors, que se li fá molt difícil al filólech decidir sols per l' idioma si una obra de aquella época es deguda á la ploma de un fill de Barcelona, de Valencia, de Palma de Mallorca, de Perpinyá ó de Cáller. Altra circunstancia fá interessant la «Vida de Sant Antiogo,» y es que la piadosa llegenda de son viatge á Cerdenya des la Mauritania,

(1) Despuig: *Colloquis de la insigne ciutat de Tortosa*, Barcelona, 1877, pág. 20.

(2) Arquer: *Sardiniæ brevis historia et descriptio*. Ed. de 1788, pág. 9.

(3) G. Morosi: *L' odierno dialetto catalano d' Alghero in Serdegna*.

(4) P. E. Guarnerio: *Il dialetto catalano d' Alghero*.

(5) Barcelona, estampa de la Academia, 25 Setembre 1890. Un fascicle de 19 per 12 centímetres y 30 pág.

ahon fou cruelment perseguit per l' emperador Adriá, no se troba en cap dels *Flos Sanctorum* catalans. Lo sant metge mauritá sufrí la mort en Cerdenya, y per axó, sens dupte, doná son nom á una de les illes de les costes, y quedá sa devoció arrelada en lo pays, ahon abundan los qui en les piles baptismals reben la denominació de Antiogo. L' exemplar únich de que se valgué lo Sr. Aguiló pera sa edició barcelonina se troba en l' Arxiu de la Curia eclesiástica de Cáller, en quina ciutat degué imprimirse. Es una edició popular de 12 págines en quart, á dues columnes, sens peu de imprempta, ni any de impresió; peró no cab lo menor dupte de que fou publicada en 1560 en Cáller per l' impressor Esteve Moretio, per ser los tipos del text iguals als de la Carta de Logu, obra editada per lo mateix impressor en l' any abans citat.

Aquesta edició es al ensemps una reimpresió de altra anterior, y tenint en compte que Moretio es lo segón impressor de la illa, havent sigut lo primer Salvador de Bolonia, qui portá les prempses allá en 1493, es provable que la primera impresió feta també á Cáller la pogám atribuir al segle XV. Lo llenguatge nos diu, ademés, clarament que es de aquesta época.

Escrit en sa primera y derrera part en catalá, escepte desde la pág. 28 á la 64, se troba en l' Arxiu Capitular de la Vila de Iglesias un manuscrit en foleo de 76 págines relatiu aximateix al Sant sardo. Té per títol *Procés de miracles del gloriós Sant Antiogo*, començat l' any 1593. En una nova edició que se fés de la interessant obra que nos ocupa sería molt convenient acudir, pera enriquirla ab noves tradicions populars, á aquest procés del segle XVI del qual dona extensa noticia D. Eduart Toda en sa *Bibliografía española de Cerdeña* (pág. 194, n.° 81).

A. Rubió y Lluch.

Qui paga lo que deu, fá cabal per son hereu.

Qui lluny vá á cassar, vá enganyat ó vá á enganyar.

À LA VERGE SANCTA MARÍA

A vos, dona verge sancta María,
dó mon voler, qui 's vol enamorar
de vos tan fort, qui sens vos no volría
en nulla re desirar ni amar.
Car tot voler ha melloría
sobre tot altre que no sía
volent en vos, qui est mayre d' amar;
qui vos no vol no 's pot enamorar.

Pus mon voler vol vostra senyoría,
lo meu membrar el saber vol vuyll dar;
car sens voler, dona, ¿eu quels faría?
E vos dona, si us play, façats membrar
e entendre, mayre, á clereçía,
per ço que vagen en Suría
als infaels convertir e preycar,
els christians facen pacificar.

Mant hom se vana que murría
per vostre fill si loch venía;
mays pauchs son çells quil vagen preycar
als infaels, car mort los fa duptar.

RAMON LULL.

Ni dona prop de varons, ni estopa prop de tions.

Qui no dona lo que dol, no alcança lo que vol.

Amichs fins al ocs, y á la bossa no m' hi tochs.

A pare guanyador, fill gastador.

Cabra avesada á saltar, fá de mal desvesar.

***

Jo só per mi mateix un gran misteri.
No sé d' hon vinch ni ahon vaig.
Nasquí... perque nasquí ¡crudel problema!
Moriré, com y quan? sols Deu ho sab!
Si goyto envers lo Cel petit me sento,
si miro al meu entorn me sento gran...
A voltes crech que soch una formiga
y á voltes un gegant.
La cárrega fexuga de la vida,
fexuga y' tot me plau...
Puix m' heu fet entreveure lo misteri,
dexéumel esbrinar.
Y si no sé d' hon vinch, senyor al menos
diheume ahon me portau.

EVELI DORIA Y BONAPLATA.

LO DARRER GRALLAYRE

I

Temps enrera, quan tenía
més humor y menos anys,
no hi havía en lloch cap festa
hon no hi anés á sonar.

Tothom... tothom me buscava,
era ben vist y obsequiat,
peró avuy, molts d' ells, ni 'm miran
quan passan pel meu davant.

Dintre uns anys, la gent de casa,
de mi s' haurán oblidat
y ni sombra ni memoria
del grallayre restará.

II

Tot se pert. Fins nostres festes
son com flors que s' han secat,
y han perdut la fesomía
y la fragancia del camp.

Ja no 's ballan rams ni coques,
ni 's cantan los goigs del Sant,
ni á casa 's passa 'l rosari
cada vespre com abans.

Les costums y 'l modo d' ésser
de la terra han cambiat
d' un modo, que fá vergonya
y desdiu dels catalans.

III

L' hereu meu... poch me respecta
y fá sempre 'l que li plau;
no vol rebre del seu pare
cap lliçó, ni en bé ni en mal.

Quan li parlo de la gralla
gira full tot d' un plegat;
li sab greu que jo li parle
d' ésser músich popular.

Com tots los altres fatxendes
s' ha vestit d' un trajo estrany,
y á dins de casa jo 'm trobo
com si fos un trasplantat.

IV

L' instrument que encar conservo
dels avis fou heretat,
y de pare á fill passava
desde temps immemorial.

Peró avuy... lo faig á troços,
ningú més lo sentirá.
No vull que siga joguina
de cap net ni dels estranys

. . . . . .

Jo hauré sigut de la branca
l' últim grallayre del Camp.
¡Adéu costums de la terra!
¡Patria meva... Adéu siau!

RAMON ROCA SANS.

QUADRET

(A MON AMICH EN FREDERICH UYÁ Y DE SOLERNOU).

Un furiós trámpol de vent ha obert de bat á bat la sola finestra de una miserable masía que, com fita de la pobresa, se axeca sobre un erm tossal que domina un poble dels nostres Pirineus.

Ja desde lluny lo mirarla fá tristor.

Lo Quel corre á tancarla de una revolada que té quelcom de ira y de desesperació.

Si hagués mirat á la part de fora, hauría vist lo cel cubert de núvols plomissos com montanyes quimériques que esgrahonan l' espay; los tossals vehins cuberts de neu y los arbres entexinats de gebre; sols la tramontana ha besat lo front del Quel ab son glassador alé, peró sens minvar la febre de sa pena. ¡Es tan fonda!...

Jove de trenta anys, alt, moreno y sapat, com los fills de la montanya, fá quinze díes que ha vist morir á sa estimada esposa, la Quima, la millor jove del poble, d' ulls negres, negres com la pena que acora al pobre Quel.

Tancada ja la finestra, aquest se 'n torna prop del breçol hon se hi veu un infant de deu mesos, abans de cabell ros rissat á manera de anellets d' or, mas ara esbullat y lás com si l' alé de la mort hagués anat desfent aquells rulls.

Aqueix angelet morent ha tancat ses parpelles; la grogor está dibuxada en sa cara; tothom diría que 's mort, si l' estertor de l' agonía no revelés que en aqueix cos tan menut hi queda encara un alé de vida.

—¡Quina nit de amargura, Deu meu,—exclamá en Quel mentres creuava los braços y endreçava sa vista dolorida al Cel.

Eran més de sentir les penes aquexa nit, la vetlla de Nadal, vespre de santa alegría per les families cristianes y de crápula y disbauxa per aquells que solament buscan una *Noche-buena*, es dir, una bacanal per profanar la vetlla que vé á ser alba de gloria per la Humanitat.

La exclamació que lo dolor havía posat en los llavis del Quel esporuguí á l' Angeleta, nina de sis anys, retrato fidel de sa mare, que mirava fit á fit al infant agenollada á frech del breçol, y al Narciset nin de quatre anys que Murillo hauría pres per modelo per pintar ángels en son immortal quadro de la Immaculada.

Lo Narciset segut en una cadireta y jugant ab la *marruxa*, se posá á plorar y son pare corregué á axugarli les llágrimes ab petons, extrenyentlo ab deliri entre sos braços.

¡Oh quant anyorava á les hores á sa estimada esposa que altres anys en aytal nit era la alegría de la casa, somrihent á sos fills ab infinita dolçor.

Y de cop lo pobre viudo vessava un torrent de llágrimes al venir á sa pensa aquest recort.

¡Que es trista la soledat!

Un *quinqué* morent y trist dibuxa ab mitges tintes la pobresa de la cambra. Aquesta es de parets ennegrides per l' alé del fum que les besa en nits de tramontana. A tocar del breçol hi ha una taula de pí vermellenca y gastada en ses vores pel frech dels colzes de tres generacions, hon si hi veuen escampats en dolorós desordre xicres, un topí, un vas que conté una medicina groguenca, culleres, ganivets y un rosegó de pá moreno y sech; un xich á la esquerra hi ha la llar que ja no guspireja, tot es cendra, puix fá poch que s' hi ha cremat lo derrer branquilló que l' Angeleta havía recullit en lo camí-ral, y més enllá entre

sombres apenes se ovirava l' escorredor ó ayguera ab alguns plats de barroera y vermellenca terrissa.

¡Quin quadro de dol y de miseria!

Lo Quel, fixos sos ulls sempre en lo breçol, veu que son fill més petit va á finar y ab tota la precaució de una mare lo treu del breçol embolicat ab la robeta y l' estreny contra son cor com per suplir l' escalf, lo bes, la amor maternal.

¡Pobre Quel! Mentrestant arriban á son ohido, com eco de burla, les notes de un cant religiós y popular que ab veus ganyoses y desafinades entonan en un hostal vehí alguns hómens entre xarrichs de moscatell:

«¿Que li darém al fillet de la mare,
que li darém que li sápiga bó?
panses y figues y nous y olives
y una plateta de mel y mató.»

Y en Quel sent moure son pit en dolorós va-y-vé, esclatant després en un singlot, violent com son dolor, mentres cohentes llágrimes humitejan y creman les galtes, y cauen sobre lo front del angelet que té en sos braços. ¿Que li pot oferir sinó llágrimes son pobre pare?

Y per més torment sentí que lo cant continuava:

«Cada gronxada 't daré una abraçada
cada abraçada un beset amorós;
mes rosses trenes serán tes cadenes,
niu y alcoveta les ales del cor.»

A les hores, com instintivament, en una quietut sepulcral, lo Quel besá frenéticament al nin, ab tals besos que semblavan mossades del ánima.

Lo pobre infant, ara groch y escolrit ab llavis sechs per la febre, obra pausadament ses sedoses parpelles com per dir adeu á son pare, mentres de part de fora se sent cantar:

«Que n' es de bella ta galta en poncella,
¡que 'n son de dolços tos llavis en flor!
son una rosa que 'ls meus han desclosa
sols per xuclarne la mel del amor.»

¡Quin dolor per un viudo que es pare de un infant, abans grassó y somrihent com un ángel de un retaule del Renaxement; fresch com una rosa, blanch com un borralló de neu, de mans toves y mitg closes com poncella á punt de esclatar; y ara veurel que lo respir axeca á cada moment son pit com aleteig de un colomí que se prepara per volar lluny, molt lluny... al Cel.

Lo Quel singlotava quan li preguntá l' Angeleta:

—Pare, jo tinch fret,—mentres escalfa ab l' alé ses manetes.

—*Yo pae vuy* pá, afegí lo Narciset tot adreçantli una mirada suplicant.

Son pare se 'ls mirá; mas de cop com presa de febrós deliri besava estrepitosament al infant que tenía en sos braços, mentres sos llavis llençavan un horrible crit de dolor.

Era que l' infant havía finat.

. . . . . .

L' endemá á trench d' alba, les campanes de la parroquia ab son alegroy só anunciavan lo naxement del Fill de Deu, y seguit brandavan á *gloria* perque un ángel havía pujat al cel.

AGUSTÍ PUYOL SAFONT, PVRE.

ASPIRACIÓ

Axeca, ánima mía,
l' esguart al cel,
que sols espines brotan
del mon per l' erm.
No te dexes abatre
per la dolor,
que en goig ha de tornarse
ton desconort.

Si per la vall de llágrimes
peregrinant,
nostres ulls entelantse,
brollan de sanch.

Los Angels les recullen
dins copes d' or,
á María oferintles,
Reyna d' amor.

Y de sa Mare aymada
com rich present,
dintre son Cor les guarda
lo Deu etern.

L' estel de la esperança
no 't semble lluny...
aprés de les tenebres
vindrá la llum.

Ab corona de gloria
tu reynarás
si 'l tresor de la gracia
sabs conservar.

No 't pares en ta vía
que 'l camí es breu,
y t' ajuda 'l teu Angel
á dur la creu.

Axeca, ánima mía,
l' esguart al cel,
que sols espines brotan
del mon per l' erm.

JOSEFA AMER Y PENYA.

De mal just vé l' anyell, quel diable sen porte la pell.

Dona y tela, no te la miris ab candela.

En temps de belluga, campe qui puga.

LO FALS HERMITÁ DE MONTSERRAT

(RONDALLA HISTÓRICA)

Catalunya tenía un mal rey, que li deyan Joan II. Per faltar á sos juraments los catalans li llevaren la corona. Llavors hi hagué molta guerra, tanta que durá deu anys (1462-1472.)

Los frares de Montserrat protegían la causa catalana contra lo mal Rey. Perque la Santa Imatge no caygués en má de les seves tropes, fou fortificat lo monestir, cosa que no costá gayre puix tenía muralles y podía defensarse fácilment.

Dalt d' una gran roca que domina lo monestir s' hi servavan les runes d' antich castell nomenat Marro que en veritat era del temps dels moros (segle IX.) Los catalans lo referen y serví de quartel general als soldats que custodiavan aquell Sant lloch.

Al castell, que li digueren de Montserrat, s' hi pujava per dos camins. Lo hu estretet, voltava la roca per la vora del cingle, en tant que sols un home hi podía passar y encara ab perill d' estimbarse. En quant al segón, era lo camí de les hermites que arribava fins davant de la roca hon se hi construhí la fortalesa y per un pont de balança se podía entrar á ella. Axís era que ab poch compte que lo capitá tingués, resultava empresa inútil la d' apoderarse del castell de Montserrat.

Vehent axó, los soldats de Joan II, prengueren á tots los hermitans y trameteren un missatger al Capitá de la fortalesa, qui era parent del Abat, dihentli que si no li entregavan aquesta y lo monestir, matarían als infeliços penitents.

Al dia seguent trist espectacle se presentá als ulls dels monjos: los cossos dels hermitants bambolejantse penjats en les alzines properes, mostravan la fermesa del capitá

Ferrer qui no cedí á dita amenaça. També sota la llissa de la torra del Castell, se destacava, en lo blau del cel, la silueta immóvil del desgraciat missatger.

Les hermites quedaren deshabitades, puix l' enemich no parava may de recórrer la montanya en totes direccions. De manera que los monjos se trobaren poch menys que assitiats dintre del convent, y fora d' ell ningú s' atrevía á ferhi estada.

***

Cert día se presentá al Abat un sant varó ab la pretensió de fer penitencia en una hermita. Prou li demostraren á quin gran perill s' exposava si residía en les soletats de la montanya; prou li explicaren la desastrosa fí dels altres hermitans; mas lo foraster mostrá aytal confiança en Deu y en la Verge y se mantingué tan ferm en la seua voluntat y tan immutable en son desitg, que no hi hagué manera de disuadirlo.

Lo instalaren en la hermita de la Trinitat per ésser la més propera al Castell puix venía al enfront del precipici que guanyava lo pont de balança. Ab poch temps adquirí gran fama. Tant bon punt lo foraster s' hi hagué establert, renasqué la tranquilitat y la calma en lo Montserrat. Mentres que á son entorn la guerra y la desolació hi regnavan com may, ni una partida s' enfilá ja més en los camins que menan al Santuari, estant en complerta vaga la gent de guerra que lo guardava. Los monjos s' atrevían á baxar fins á la Cova de la Verge, á pujar al mirador de Sant Geroni, á voltar fins al abandonat monestir de Santa Cecilia, sense que los hi pervingués cap contratemps. Axó feu que arribés á pendre dictat de miraculós, atribuint eix cambi á la major virtut de les seves oracions.

Malaventurat del qui gosás parlar mal del *hermitá foraster*, (que es com lo conexían vulgarment) si hi haguessen estat al davant los soldats del vehí castell. Atrets, aquests per la sua entretinguda conversació, sempre anavan á ferli companyía passant llargues estones escoltantlo embadalits com narrava molts fets de les guerres de Nápols á les que

era ben segur hi havía prés part activa. Axís es que tothom, monjos y soldats, li tenían la major bona voluntat.

***

Una nit de molta fosca animada conversa s' ohía en la humil morada del hermitá foraster. Aquest parlava desenfadadament ab un guerrer, qui no pertanyía á la guarnició del Castell. La plana hon está la hermita de la Trinitat la ocupavan alguns hómens armats ab llances llargues ó espases tirades, en actitut vigilant.

L' hermitá tenía la paraula:

—Es necessari que tingas la gent aparellada per donar lo colp. Ja ne tinch prou de jugarme lo cap y de representar lo paper de sant. Pobre de mi si lo diable volía tirar de la manta y sigués conegut dels de baix. Si la fortuna fins avuy m' ha favorescut com ja més no podía desitjar, tampoch dech fiar massa en la meva bona estrella.

—Mas ¿tu creus que fingint-te malalt lo Capitá te baxará de nit lo pont de balança? Conech la severitat d' En Ferrer y dupto que ho permeta. Val més esperar oportunitat millor, puix per un mal punt nos exposám á tirar á perdre lo que tant bé havém preparat. Mira que hi va molt en la empresa. Derrerament lo rey Joan m' ha promés arribar fins á deu mil florins d' or si li entregám lo Castell y lo Monestir al ensemps.

***

Dexemlos que vagen maquinant progectes y traidoríes, y escoltém lo que l' endemá l' hermitá foraster explicava á alguns dels soldats del capitá Ferrer.

—Sí, fills meus, sí. Molts díes há que tinch semblants visions. Ara mateix, poch abans de venir vosaltres, estant en oració, les parets se m' han tornat trasparents y he vist de nou al espectre, cremantse en la fogata de sempre. Vestía l' hábit d' hermitá benedictí y tenía la meva estatura y maneres.

—¿Qué pot voler dir la visió? li preguntá un alt y robust guerrer.

—Que prompte haig de morir carbonisat. Per çó veuréu que desde que se m' apareix, ni tan sols faig foch y tot m' ho menjo fret. Alabat siga Deu qui axís ho vol.

***

Pavorosa fou la nit que seguí á eix día. Una tempestat desfeta y persistent envolcallava en ses negres sombres soptadament aclarides per la resplandor dels llamps, les enesprades cingleres del Montserrat. Tots los sorolls quedavan ofegats per lo continuat ressó dels trons. Lo guayta qui vigilava dalt la torra d' homenatge del Castell, llençá de sopte un gran crit y corregué á sembrar la alarma dins:

—Verge Santa! La visió del hermitá foraster s' ha complert! La hermita de la Trinitat está convertida en una mar de foch. Pobre home!! Pot ser á aquestes hores ja está carbonisat.

Lo Capitá obrí la finestra y tots s' hi apilotaren pera contemplar l' incendi que iluminava lúgubrement les vehines roques.

—Assistencia, germans!!... cridá una veu débil, al altre costat del precipici enfront del Castell. Aculliume!!... me estich dessagnant... no puch més!!...

—Es ell... es ell...

—Encara viu!

—Corrém á assistirlo, baxém lo pont de balança!!

Y dominant la algarabía que s' armá dins del Castell, la veu de Ferrer se dexá ohir imperativa y clara:

—Vos guardaréu bé prou de llençar lo pont de balança á aquestes hores de nit.

Mas ja alguns eran baix, é impulsats pel general sentiment de compassió, desplegavan les cadenes de ferro damunt del avench, dexant caure pausadament lo pesat fustám d' aquella porta llevadissa.

Apenes lo pont s' hagué apoyat en la oposta cinglera, un crit frenétich d' alegría esclatá en l' hermitá, qui adreçantse soptadament se ficá per lo passatge cridant á la demés gent amagada que se llençava en la matexa direcció.

—Avant minyons! visca Joan III lo castell es nostre!!

—Trayció! trayció! Madona de Montserrat ab nosaltres!! clamavan los de dins.

Mas bon punt lo foraster estigué al mitg del pás, una claró enlluhernadora, seguida d' horrorós tró, dexá esglayats á uns y á altres. Lo llamp havía partit y trocejat lo pont de balança enduhentsen al fals hermitá al fons del precipici.

—Miracle! miracle de Madona de Montserrat!! digueren los soldats de Catalunya agenollantse y donant gracies á la Moreneta ab fervorosa *Ave María*.

* * *

Quan los monjos tractant de donar sepultura al cos de aquell malaventurat home, lo buscaren pel repeu del cingle, se vegeren impossibilitats de portar á terme exa obra de misericordia puix aparegué del tot carbonisat pel llamp.

—La falsa visió del fals hermitá per voler de Deu s' ha complert!! digué l' Abat á tots los allí presents. No se juga impunement ab les coses divines.

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI.

AMOR

Vessant perfums les roses, los lliris y englantines,
ab nou esclat de vida venía 'l mes de Maig:
los rierons brollavan, cantavan les cardines,
y 'l mon se desvetllava, d' istiu al primer raig.

Los papallons y abelles les gayes flors voltavan,
la dolça mel s' enduyan dels cálzers mitg oberts;
violes y roselles pels camps vermellejavan
y 'ls fruyterars se veyan d' hermosa flor cuberts.

De Santa Creu la festa nos duya noves gales,
esplendorós desfeya sos raigs de llum lo sol,
y en l' enramada ombrosa, d' amor batent llurs ales,
los aucellets cercavan son niu de plomissol.

La bisantina esglesia n' omplía la gentada,
pagesos y artigayres en bona germanó;
los ganfanons gronxava l' oreig de matinada
y anguilejar se veya nombrosa processó.

Envers la creu del terme lo poble feya vía,
alegra tritllejava del campanar la veu,
per l' ample espay creuavan dels cántichs l' armonía,
ressó de tot un poble que en Deu espera y creu.

Ministre del Altíssim, ab blanca vestidura,
alçant la seva destra lo terme benehí,
los camps y les ramades, les valls y la planura
y aprés á festa cridan la gralla y tambori.

¿Recordas, amor meva, aquella hermosa albada
que nostra jovenesa n' omplía de dolçor;
del jorn del prometatge, de l' esplendent diada
que en l' horitzó brillava l' estel de nostre amor?

Més bella que les roses que omplían les marjades,
ton fron de neu besavan los teus sedosos rulls;
bells somnis d' ignocencia retreyan tes mirades
y 'ls meus s' emmirallavan en tos blavosos ulls.

Sentint de nova vida les dolces alenades,
seguía los teus passos de ton amor sospés;
posant genolls en terra, les nostres mans creuades,
davant la creu jurarem aymarnos sempre més.

Y com si la natura volgués acompanyarnos
de nostre prometatge en l' amorós encís,
les més gentils poncelles s' obrían per mirarnos
y á dolls l' oreig nos duya perfums de paradís.

Tan sols al recordarho, oh dolça aymada mía,
mon pit de goig s' omplena, mos ulls ne mulla 'l plor,
tan sols lo remembrarne la gesta de aquell día
es sol que m' ilum ina, es bálsem pel meu cor.

De nostre romiatge hem feta la jornada,
la hermosa primavera arreu hem vist florir;
bé n' han passat de roses: mas ay! á la invernada,
hem vist com se marcían, colltórcers y morir!

Si nostra brancalada hermosos fruyts coronan,
del fort mestral que arriba ja havém sentit lo cop,
los nostres caps blanquejan, les nostres mans tremolan.
veyém l' espay més ample, veyém lo cel més prop.

Si 'l pes de la materia nostra ánima empresona
¿que hi fá, si aprés la vida comença un bell gosar?
crisálida que 's torna alada papallona,
llum clara que al empiri se 'n pujará á brillar,

¡Oh, sí, tos ulls axeca! ¿No veus com la estelada
tremolejant nos mostra un cel plé de claror?
ja per l' orient apunta la llum d' un' altra albada,
l' albada benehida d' un sempitern amor...

CONSOL VALLS Y RIERA.

NIT DE NADAL

Fá un fret que pela; la vigilia de Nadal es freda, les neus escampades per carrers y places s' ha ben glassat ab la freda tramontana que xiula de bó y de bó; la canalleta surt de la escola tapada ab sos abrichs y tapa-boques, dexant tan sols veure los ullets que ben clar diuen que l' alegría fá bategar sos cors; tots los nins portan pressa, cap de ells romanceja; ja voldrían ésser á casa seva per fer la brena y esperar l' hora que s' axecarán de taula y s' asseurán prop de la llar. L' Antonia, xicota axerida y fornida ab bons garrots de braços, roja de cara y ab lo cap sense mocador acaba de entrar al estudi; y en Miquel que la sutjava ja feya rato y s' impacientava per la tardança de la minyona, se despedeix del senyor mestre, vellet de cara riallera y

bonatxona; agafa la cartera ab sos llibres y cartipassos, s' abriga y se posa la gorreta, tapantse fins als ulls ab la bufanda; passan al Colegi de les monges y se n' emportan la Maneleta, nena de sis anys, viva com una centella, que frissosa ja també esperava á son germanet; besa l' escapulari de Sor María y ben abrigadeta s' agafa de la má d' en Miquel que brinca de goig com una dayna. No caminavan pas, que es cas d' axó, corrían los dos germanets, atrafegant á la minyona que no 's cansava de preguntarlos qué tenían, que volían y que esperavan; peró ells, sens tornar resposta de cap mena, lo que volían era arribar á casa; lo fret anava picant, lo vent apretava de bó y les neus s' acabavan de gebrar ab la fugida del sol, que ja tan sols llençava esmortuits vermellosos raigs anantsen cap á la posta á corre-cuyta. Ja arribavan los tres á la casa, los dos germanets brincant y cantant de goig y de gaubansa, buscavan sos pares, los feyan l' amistat y la seva mare los donava una llesca de pá ab mitja presa de xocolata. Ca no menjavan, no tenían espera, semblava que lo temps los mancaría, y lo pá ab una má y á l' altra la mitja presa de xocolata, sens témer lo fret, anavan ab lo poch seny de la infantesa cap al llenyé y giravan les seques branques y los boscalls; en Miquel deya á sa germaneta, mira teta, mira, que no veus quin tió tan macu, y la nena lo mirava y remiravan abdós á la hora; y ella li deya: Miquel aquesta branca será molt bona; y lo noy entussiasmat li retreya que lo seu tió sería lo més bó, perque tenía un forat molt gros á un dels dos caps d' ahon fou serrat; manoy deya lo xicot, que bé que anirá?.. hoy que sí teta ¿y aquexa convençuda per son germanet, deya que sí: lo xicot se lo carregava á coll, y ab penes y fatigues y vermell com un perdigot, lo portava á la llar que estava encesa, y les estelles cremant y espeterrillant donavan escalf á la cuyna de la casa. Arribava ja la hora de sopar, mentres la familia passava lo rosari, y los dos germanets, que es cas de dormirse com los altres díes, s' estavan quietons, callats sense moures renyines l' un al altre. Acabat de sopar, lo pare fent lo cigarret agafava la maynada y la seva esposa donava de mamar á la

Quimeta, que saltant de goig y de alegría, feya postures á sos germanets. Asseguts al escó marit y muller y la minyona, l' amo arreglava la llar posanthi altres dues estelles perque los dongués més escalf: y per fora ja era negra nit, lo vent xisclava y lo fret tenía arraulits al gos y á la marruxa, que estavan talment sobre la cendra. Lo pare disposava lo tió y donant la berga á n' en Miquel, aquest pica que pica que picarás, y may se cansava, y anava cridant entussiasmat, caga, caga tió, fes per dalt, caga turrons de Nadal; y lo pare li deya mira, axecal, veges si ha fet quelcom; y sortía d' aquella esquerda un plech ab paper blanch; lo noy ab pressa lo desembolicava y eran turrons de neu; manoy deya en Miquel, mira teta, deu ésser la neu que ahir va caure; y lo pare tot alegroy los ho repartía; y la més petita, la Quimeta, cridava trencant los braços de sa mare, babó, babó y allargant ses manetes y avalançantse agafava un trocet de turrons que lo seu pare li donava: y la Maneleta prenía la berga y picava, y allavors lo tió feya esclopets; y en Miquel apretava ab més fermesa altra volta y cada bergassada espelliscava la escorça de suru pelegrí que era l' abrich de la ja morta branca; y may estava parada la berga, y los dos nins no se cansavan, y garlavan de bó y de bó; y la son encara era molt lluny y les boques y les dents feyan llur feyna; y la més petiteta no parava de saltar y donant bots cridava *babó, babó.*—Lo foch s' anava apagant, la cuyna se refredava; lo pare explicava á sos fillets que á les dotze de la nit naxería en una establía lo bon Jesuset, despullat de robes y riqueses, ell que era lo Rey dels Reys de cel y terra y de tots los sols y les estrelles que somriuen en lo firmament. Pujavan tots cap á dalt, los despullavan y després de haver resat un parenostre y tres aves-maries s' acotxavan y mitg mormolant s' adormían, somiant turrons, esclopets, atmetlles ensucrades, y tantes lleminadures que ja may s' acabaría de anomenarles: y los pares joyosos se davan un bes que volía dir lo molt que s' estimavan, refermat lo primer amor ab lo llaç afalagador de les maynades, que alegran les cases y fan obrir los cors á esperances encantadores.

E. Fina y Girbau.

BABEL Y EIFFEL

Ahir y avuy.

I

A la robusta soca del arbre de la ciencia
s' entortolligá 'l monstre de temptadora veu,
y, quan l' orgull naxía, morintne l' innocencia,
Adam, Adam, li deya, no temes la sentencia,
la poma 't fará Deu.

La cull. Rodant los segles, l' humanitat febrosa
tot escupint enlayre devalla al sí pregón,
y, al véurela corrupta, blasfema y orgullosa,
lo Deu de les venjances li dona 'l cel per llosa,
per sepultura 'l món.

Mas ¡ay! encar humida del temporal la terra,
s' alçaren altra volta los fills del gran Noé,
y, amontegant les runes del món y sa desferra,
l' humanitat bramava, fent á son Deu la guerra:
«Ton cel l' escalaré.»

Encar pels llunyans ecos los trons bramulejavan
lluhía encar pels ayres lo coheteig dels llamps,
y 'ls genis orgullosos, que deus se somniavan,
en fer rapte satánich á Jehová retavan,
de peus sobre 'ls rocams.

Veniu, veniu, se deyan, y ahon l' Eufrates corre
una ciutat alcemnos d' incorruptible arrel;
perque ni Deu ni 'l segle lo nostre nom esborre,
de fonaments ciclópichs alcemnos una torre
que arribe fins al cel.

Digueren: y sa obra d' atlants y d' amassones
s' alçava á les estrelles per coronarse 'l front;
mas ¡ah gegant superbo! no encara l' himne entones,
que t' arrebassa 'l ceptre y esfulla tes corones
lo Deu, lo Deu del món.

Aquell qui, quan la mira, la terra ja trontolla,
Aquell qui, quan los toca, los monts van fumejant;
davant d' Ell cel y terra y avern tot s' agenolla,
davant d' Ell exa torre s' esbulla y se sorolla,
desfentse y tremolant.

Adonaí la mira febrós, y ab acrimonia
va malahint la terra que arrastra sota 'l cel;
confón les veus humanes, dispers' la gran colonia,
té la ciutat superba lo nom de Babilonia,
la torre 's diu Babel.

II

Avuy, en nostre segle, també del mitg d' Europa
s' alça corcat, fatídich, l' arbre del bé y del mal;
dels deus petits hi nía també l' immensa tropa,
també 'l fruyt los allarga dessots sa negra copa
lo monstre lliberal.

També, també 'ns ofega l' universal diluvi
dels més horribles crímens, dels més fatals errors;
lo món es la Pentápolis, l' Europa es lo Vesubi
que escup l' encesa lava, ab espantós efluvi,
per calcinar los cors.

Mas ¡ah! encar que ferida de mort, sobre la terra
la societat s' agita com altre Llucifer;
tot lo que 'l sello porta de Deu, tot ho desterra,
y diu, fera y sacrílega, tot declarantli guerra:
«Ton cel lo vull haver.»

Perque ab globos los ayres, la mar ab les naus solca,
perque fá sols eléctrichs, perque jugá ab los llamps,
perque fá 'l desert lago y les montanyes volca,
perque arrastra los pobles y 'ls continents remolca,
l' orgull vol donar brams.

Fent centre, patria y gloria d' eix abismal desterro,
un *no hi ha Deu* vomita l' impío coratjós;

y vegent sos prodigis, que 'l portan al enterro,
los pren éll per miracles, al fí de fanch y ferro,
y 's creu totpoderós.

Veniu, veniu, sol dirse la societat moderna,
una ciutat alcemnos que 'ns lliure de recel;
per estimbar del soli al Deu que 'l món governa,
alcemnos una torre ciclópica y eterna
que arribe fins al cel.

Y elevan vora 'l Sena los babilons del día.
en lo cervell de Europa, lo monstre agegantat;
geni d' independencia, colós que s' extasía
somniant que ni 'l Zodíach immens li cenyiría
son front divinisat.

Mas Deu que á ningú dona son cetre y sa diadema,
trastorna, abat y humilla l' Empori del orgull.
¿Qué sembla aquella torre? Ah! sembla un anatema,
la lápida mortuoria hon Deu escriu eix lema:
«L' humanitat s' esbull.»

Avuy ja no s' entenen aquexos deus perversos,
lo xarroteig dels sabis ja tot es confusió,
los pensaments dels hómens contraris y diversos;
¿veurém, abans de gayre, los pobles tots dispersos?
¿vindrá una emigració?

¡Ah! Deu sembla que hi tira los llamps de la venjança
al cor d' aquexa terra que vol lluytá ab lo cel;
¡ay, ay, ciutat y torre, lo vostre fí s' atança!
Se diu la gran metrópoli moderna, París, França,
la torre 's diu Eiffel.

JAUME BOLOIX CANELA.

Lo pagés si no treballa no té res.

Qui aygua atura, blat mesura.

Pensan los enamorats que tothóm té los ulls tancats.

Eximpli de dos ciutadans qui volien enganar un aldea, e laldea engana los ciutadans, segons que recompte Pere Alfons.

Dos ciutadans anauen en romiatge, e un aldea feu companya ab ells, axi en lo menjar con en les viandes. E sdeuench se que totes les viandes los foren fallides, sino que trobaren farina de que faeren un pa, lo qual pa meteren á coure demunt les brases. E axi con lo dit pa se cohia, la un ciutada dix al altre: Aquest aldea menja molt, e axi no haurem assats tots tres de aquest pa. E per enganar lo dit aldea ells li digueren: Amich, en aquest pa noy ha prou per a nosaltres tots tres; e axi gitem nos a dormir; e aquell qui somiara sompni pus marauéllos meng se lo pa. E allo li digueren ells cuydantlo enganar. Laldea dix los que li playia. E exorense a dormir tots tres. Quan laldea los vee adormits, conexent quel volien enganar, menjas lo pa mig cuyt; e apres tornas a dormir. E a cap de una peça los ciutadans se despertaren. E dix la .j.: jo he somiat que dos angels me pujauen al cel em menauen deuant Jhesuchrist. Dix laltre: E jo he sompniat que dos angels me mostrauen linfern. E laldea oyi ço que digueren, mas feu semblant que dormia. E los dos ciutadans despertaren laldea. Ell los dix: E con, ja sots tornats dalla on anas? E con, digueren ells, e on anam? Sapiats, dix laldea, que jo he somiat que dos angels prenien la un de vosaltres el pujauen al cel deuant Jhesuchrist, e laltre prenien altres dos angels el deuallauen al infern; e jo quem menjaua lo pa pensant que james no tornariets.

(Recull de eximplis e miracles, del segle xv.)

Hostalera hermosa, mal per la bossa.

Secret de dos es perillós, secret de tres no val res.

Aygua d' Agost safrá, mel y most,

FULLES DESPRESES DEL LLIBRE D' OLDMAN

CANT I DE LA ILIADA

CRYSEU, CAPELLÁ D' APOLO

En aquell temps, (prop de tres mil anys há,)
diu Homero, vivía un capellá
qui tenía molt fresca y molt senzilla,
una jove, elegant y guapa filla,
de la qual, emprendat lo fill d' Atreu,
vá robarla, dexant sol á Cryseu.

Veusaquí l' home
desesperat
que volta y corre
tot lo vehinat.
A tots pregunta,
ningú sab res,
qui l' aconsella,
qui, l' escarneix.
Ell, ja mitg loco,
s' arrenca 'ls pels
pochs que li quedan
prop del clatell.
Vol torná á casa,
y á mitg carrer
topa de nassos
ab un Inglés;
gírali cúa,
fuig tot corrents,
y á la que tomba
cáu llarch, estés.

Al sentir los qui estavan passejantse,
d' un cos que cau en terra, 'l pataplaf,
acudiren en torn y sens tocarlo,
li preguntaren... ¿que heu ensopegat?

De rabia vert Cryseu, no contesta,
S' axeca apreta 'ls punys, y llença un ¡ay!
més fort que tots los forts y ciutadeles,
més *tiernu* que l' amor als 70 anys.
Conexent en les cares que 'l rodejan
que si no marxa prompte, 'l xiularán,
la túnica s' expolsa y diu, «oh poble,
me 'n vaig á comprá ungüent de contre-cás:
si algú está desitjós de mes noticies
que vage á casa, al llit me trobará.

Al cap de mitg hora,
com uns vint y cinch,
ó trenta, del poble,
rodejan lo llit.
Cryseu, que 's troba
ja molt més tranquil
del susto, lo rapte
está referint:
Lo poble s' exalta
y fá un sort burgit
que mal temps senyala
pel raptor mesqui.
L' historia comptada,
s' axecan grans crits,
volent l' auditori
venjança del vil,
mas... quedan de pedra
quan Cryseu diu
que 'l rey, en persona,
l' autor es del crim.

Axís com cau la pluja desplomada
ab gran soroll, furienta desde dalt,
y pert aquell estruendo, y s' fá mansa
y 's fon ab lo contacte de la mar,
axis, la furia, 'ls crits y la gatzara
y tot lo que bullía poch abans
se va quedar tranquil, com bassa d' oli
al estupendo só del nom real.

Y tots, poch á poch,
enfonzant lo cap
ab silenci y ordre
van anar marxant:
l' un diu, «que se 'ls passi,
si té mal-de-caps;»
l' altre, «jo, ab familia,
¿que hi vaig á buscar?»
lo d' aqui s' escusa,
murmura 'l d' allá,
y tot sol lo dexan
al agraviat.
¡¡Veyéu quines coses!!
¿qui 's pot refiar
de qui,... si 'ls matexos
que 's brindan, ve 'l cas,
y solet vos dexan
com al capellá?
Peró may es perduda l' esperança
per l' home de tesón,
perque treurá satisfacció y venjança
fins d' un Agamenon.

II

AGAMENÓN, GEFE DE LA EXPEDICIÓ GREGA

Es ja mitg jorn: lo sol, com res li costan,
desparrama los llums y la calor
ab tanta força, que 'ls vivents s' amagan
si volen evitá una insolació:
perçó l' exército grech, dins de ses tendes
está ben replegat com un cargol,
y dintre la més alta, mirant mapes,
está sentat lo rey Agamenón:
ni 's veu córrer, pel camp, la segrantana,
ni saltar la llegosta, ni cap gos,
ni un escarbat siquiera—¡res que visca!!

Diríau que es l' imperi de la mort!
Y encara que de tant en tant, s' axeque
ab molta pesadés, quelcom com pols,
no us penséu que es lo vent qui la belluga
perque no 'n fá, es la evaporació:
Solament un mortal, ab molta pena,
atravessa l' atmósfera de plom
ab ulls tancats, un pam de llengua enfora,
parantse á cada pás; respirant foch.
Bé 's coneix que té l' ánima trencada
y negres les entranyes y lo cor
qui no tem per sa vida, y axís busca
remey en hora tal y en un tal lloch.
Arrastra, més que porta, sa persona
y arriba fadigat y angustiós
á les portes de la més alta tenda,
de la tenda del rey Agamenón.
Sabuda la nova,
mana 'l senyor rey
que, per una junta
vingan los demés
oficials y gefes
del gran campament
Quan reunits foren,
(y trigaren més
que trigan les coses
que més desitgém,)
diu un d' ells, «*paisanu*,
entra, y á lo rey,
abans que li parles,
fés acatament.»
Lo *paisanu* entra,
y de tot son pes
cau genolls en terra
exclamantse ¡¡oh rey,
ja tu veus que á tes plantes se postra
lo ministre d' Apolo, 'l gran deu,
que podrá darte auxili en la guerra

si tu 'm tornas, avuy, lo que es meu;
Per rescat de Cryseida, ma filla,
jo 't regalo, en bon or, lo teu pes,
y un bon tronch de cavalls, per ton carro,
que son blanchs com la més pura neu:
¡¡tórnam, tórnam, ma filla estimada,
y no mori de pena aquest vell,
puix ma mort, sobre tu portaría
la venjança d' Apolo, 'l gran deu!
¡¡Ojalá que l' exército de Troya
sucumbesca á la empenta del teu,
y no 'n quede ciutat ni muralles,
ni la terra del seus fonaments!
Los meus vots cap al cel per tu volan,
cap al cel també volan mos prechs,
peró ¡tórnam ma filla estimada,
ma filla... ma filla... ma filla, oh gran rey!!

Desseguit se reunexen
en sessió secreta 'ls grechs,
y opinan que aquella noya
deu tornarse, y los presents
oferts pera rescatarla
entregats al mateix temps.
Creyan tots que así 's faría,
mas, de prompte, s' alça 'l rey
treyent los ulls de les closques
y foch per caxals y dents,
tremolant com la caldera
d' un vapor que vá furient,
y encar que vol dir paraules
sols articula... renechs,
«¡¡Capellá de figues seques...
(udola)... capellá en sech...
si vols torná á veure 'l poble
hon has nascut fuig corrents,
ó sinó, de tu y d' Apolo
ne faré una truyta!.,. ves!
salva, si vols, los teus ossos

castanyoles dins ta pell,
peró 'l que es de la xicota
ja t' ho dich, no farém rés;
quan arribe á ser ben vella
encara estará á prop meu,
en Argos, texintme teles,
cuydant del llit y fent temps.
En quant al or y 'ls cavalls
blanchs ó negres que has ofert
guarda ho tot per lo teu gasto,
que aquí 'n tenim un femer;
y... vésten! perqué si baxo,
faré...» Cryseu no 'l sent,
s' ha escapat á les primeres
de cambi... ¡qui sab ahon és!

III

APOLO

Lo ditxo diu, «ni en broma ni de veres,
ab ton senyor, no hi vulgas partir peres»
y tot lo que existeix, examinat,
se veu que ab son senyor está lligat.
Encara no ha pogut trobar la ciencia
un sol fet que no tinga consequencia,
y aquesta es l' immediat y clar senyor
que produheix lo gust ó la dolor.
A tu t' agrada 'l ví; ¡que bé 'l despatxas!
medita donchs.., ¿perqué no t' emborratxas?
perque tems lo senyor que está derrera
y sabs que 't fará mal la borratxera.
Si tens un matxo guit, ¿perque no tossas,
ananthi per redera? tems les cosses!
Y axís veyém que á tots, abans d' obrar,
lo senyor consequencia 'ns fá pensar;
per ço, que cadascú está ben atent
á mirar lo que fá, si es hom prudent:

Y no ho devía ser massa
lo dit rey Agamenón,
ni comptava ab la venjança
que está á la má fins d' un corch.
Mentres més segur se creya,
feliç, content, y joyós,
lo pare de la Cryseida
més reinflat que cap bot,
bullint la sanch en ses venes,
les venes batentli 'l front,
lo front suhant sanch y aygua,
l' aygua y sanch banyant son coll,
lo coll vomitant glopades
de rabia, venjança y foch;
lo foch agitant sos membres,
membres que semblan d' un boig,
corre y salta per la arena,
prop del mar, sens direcció
fins que cau com una bomba,
y s' aplana, y de rebot
ja s' axeca, y torna á caure,
y arrossega lo seu cos
com una serp, rabiosa
en lo fort de la calor;
y després, quan torna á alçarse,
ni 's troba i' ús de rahó,
ni dos caxals que tenía
y una dent; ho ha perdut tot,
fins ha perdut les ulleres
y la trompeta, que es sort:
Vacilant sen torna á casa
que l' instint li fá de gós,
y en casa, per instint prega,
que es instint la oració.
Una imatge té de Apolo
tota entera, d' un sol tronch
d' alzina, y al davant d' ella
se prostra de genollons,

dihentli, poch més ó menos,
ab llágrimes y singlots,
«¡¡Oh deu!! si alguna vegada
t' han sigut grats los meus vots,
si ha pujat la olor de grassa
de les ovelles y bous
y cabres, en honra teva
sacrificats fins al Ol-
ympo, 't prech no m' abandones;
fes que paguen lo meu dol
los grechs; envíals la peste
puix tenen guerra, y que tots
patescan, donchs jo patexo,
y ploren, donchs ploro jo!!
Tan prompte com nos venen y depressa
les desgracies y mals y contratemps:
tan prompte com lo toro cau en terra
quan lo *cachete* 'l toca en lo cervell;
tan prompte com d' una bona escopeta,
apretant lo gatillo, surt lo tret,
y arriba, en un moment, á tocá 'l bulto
si l' home que l' engega ha apuntat bé,
tan prompte l' oració fou proferida,
atravessá l' espay, arribá al cel,
y tocant les orelles del Apolo
l' avisa, que hi havía feyna á fer:
Furiós Apolo,
diu al criat,
«pórtam la roba,
porta 'l carcaix,
pórtam les fletxes,
no oblidis l' arch,
y corre... cuyta,
perque men vaig,
que vull ma rabia
desafogar;
no t' impacientis
si torno tart:

Vaya... á la vista...»
ja es cap avall.
Per l' ayre, des l' Olympo fins á terra
camina á passos llarchs,
y un núvol que 'l rodeja, fá que s' semble
á la nit. S' ha aturat
no massa lluny dels barcos y dispara
una fletxa mortal,
rellisquenta per l' ayre, ab tanta furia,
que dexa l' arch xiulant.
Los prímers que fereix, son pobres matxos
y gossos ignocents;
mas aprés millorant la puntería,
comença á matar grechs,
en qual camp ja no 's veuen més que pyres
y funerals festeigs,
sens parar may la pluja de les fletxes
en nou díes enters.
Y ¿que hauría sigut del pobre exército,
si Juno, al dia deu,
no inspira en lo gran cor del fort Aquiles
la idea de que 'ls Grechs
ab ell reunits, procuren trobá un medi
per aplacar als deus?

LA BAXADA A UN AVENCH

La espeleología á més de les ventatges y beneficis que induptablement pot reportar á la agricultura y ciencies en general, y dels perills y contratemps que pot ocasionar als qui s' hi dediquen, conté també un atractíu que arriba á ferse irresistible y es causa de que se presencíen un sens fí de escenes y se prenga part en episodis que alegran y distreuen.

No vull citar aquí los cassos en que m' he vist obligat á entrar tot sol en algunes cavernes davant la negativa absoluta dels guíes en acompanyarme sota terra. ¿De qué prové aquest escrúpol infantil, per no dir ridícol? ¿Perqué un home jove, valent, acostumat á lluytar ab les forces que la naturalesa exerceix sobre la crostra de la terra, té por de ficarse en cavitats hon regna la tranquilitat més complerta, lo silenci de la mort, interromput sols pel degotall de les estalagtites? La superstició, aquesta es la única causa; sembla que l' home se recorde encara de quan les cavernes naturals eran hostatge de feres y d' éssers qui ab tot y haver sigut predecessors seus, verdaders representants del *Homo sapiens*, llur manera de viure y vestir exagerats per una imaginació poch educada los feya semblar altra cosa de lo que eran, y d' aquí s' originaren les bruxes, bruxots, encantats y demés de la familia, los quals en opinió de la gent senzilla seguexen habitant aquells llochs. Y d' açó prové lo nom d' aquests, puix unes vegades se les anomena *Cova dels Encantats* (Sant Quirse de Besora) *Cova del Diable* (Montserrat,) *Cova dels Encantats* (Terrades,) *Cataus dels Encantats* (Lladó,) *Cova de les Encantades* (Cabrera de Mataró,) etc. etc. y altres cops ab lo no menys significatiu nom de *Fou;* no obstant moltes d' aquestes denominacions foren cambiades pel Cristianisme y perçó se troban tantes coves de la *Verge* y dels *Sants*, com poden veures en lo *Catálech Espeleológich*.

Avuy sols desitjo explicar los episssodis que tenen lloch en la baxada de un avench. A la que arribéu al poble ab lo bagatge de cordes, escales y altres coses per l' estil, ja cridáu la atenció de tothom; uns diuen si hi anéu per açó, altres si per alló, y la majoria vos prenen per un *saltimbanquis* ó gignasta que voléu donar una funció á la plaça lo diumenge á la tarda. Quan ho teniu tot descarregat y estéu aposentat al *Hostal*, necessariament heu de manifestar lo vostre obgecte de baxar al avench tal ó qual; ¿baxar al avench? ¡qué havéu dit sant cristiá! Aquella bona gent començan per guaytarvos de cap á peus creyent que los enganyáu ó teniu lo cap fora de lloch, peró al veure la

vostra formalitat y decisió acaban per convéncers, y al cap de un quart ja tot lo poble, desde los vells fins á la canalla, sab perque hi havéu anat, lo que voléu fer y dexar de fer, si sou açó ó una altra cosa; y allavors començan á escalfarse les imaginacions, al voler saber *perqué* baxéu als avenchs, los uns diuen que es per buscarhi mines d' or ó plata, altres per traure un tresor que hi ha amagat del temps dels moros, altres que busquéu un lloch hon amagarhi armes per una revolució ó alçament que vindrá aviat, y axís per l' estil van fantasiant sense endevinar lo vostre fí y sense que sospiten, ni de lluny, que un fá un gran gasto y s' exposa á trencarse la carcanada pera beneficiarlos, potser, á ells matexos. La gent del camp, arrelada al seu troç, sens altre ideal que treballar del dematí al vespre pera guanyar una pesseta ab que comprar pá, no comprenen lo desinterés de la ciencia, y se creuen que si vos exposáu es pel vostre profit.

Açó passa pel poble; mentrestant en l' hostal començan á reclutar gent perque vos ajuden pagantlos lo correspenent jornal, peró açó no es tan fácil com á primera vista sembla; lo distingit explorador francés M. Martel cita alguns cassos en que ni ab diners ni ab rés del mon volgueren *ajudarlo* á baxar á un avench. No crech que açó nos passe á Catalunya puix lo nostre poble es sens dupte lo menys supersticiós d' Espanya; de gent pera ajudarvos á baxar *desde dalt* ne trobaréu tanta com vulláu, peró en tractantse de ferlos baxar també á ells, ja no es tan fácil. La major part s' hi negan rodonament y algún que altre s' atreveix á dir que al derrera vostre no 'ls fará cap por baxarhi, lo qual es causa de que molts digan lo mateix:—al seu derrera també hi vindré jo.—La qüestió, per lo vist, es no ser lo primer, donchs si á dintre hi ha alguna mala cosa.... Y la bona gent no veuen que nos guardarém ben bé de fernhi baxar cap, al davant puix la falta d' experiencia y lo no saber manejar los instruments podria ser causa de tristes conseqüencies que se poden evitar molt bé; ademés lo fons del avench, encara que estiga obstruit, moltes vegades pot donar lloch á observacions ó treballs que sols pot fer un inteli-

gent, y si ab la descenció d' aquest n' hi ha prou ¿perqué molestar á un altre?

Per fí ja ho teníu tot arreglat y vos poséu en marxa ab lo bagatge y los hómens, en mitg de la admiració dels uns, les burles dels altres y les rialletes dels més; los hómens que havéu llogat se donan tanta importancia com poden, sembla talment que vajan á conquistar un nou mon, y á cada pás se senten frases com aquestes:—¿Qué no vols venir? ¡Mira que aném á baxar al infern!—Si trobas cap bruxa pórtala per mostra.—Noy, emportaten alló per un si per cás.—Sobre tot lo fil, no fos cás que te perdesses!—Si hi trobas quelcom de bó, nos ho partirém. Y axís per lo estil anéu fent lo vostre camí.

Al arribar á la boca del avench vé la feyna tant per lo explorador com pels treballadors, aquell donant ordres y aquests executantles; s' han de desplegar les escales y cordes, tallar un pí y algunes branques, traure les roques sotsmogudes de la boca del avench, sondejar la fondaria d' aquest si no se sab, examinar lo barómetre pera saber la seva altura sobre lo nivell del mar y lo termómetre pera comparar la diferencia de temperatura entre l' exterior y lo interior, y un altre sens fí de coses y cosetes y observacions y notes que emplean molt temps, devegades hores, peró que no se poden dexar, donchs l' espeleologista ha de tenir sempre present que lo més petit descuyt pot ser causa de conseqüencies terribles.

Quan ja tot está ab ordre, després d' havervos cambiat la roba, vestintvos interiorment de llana, y d' haver menjat sóbriament y begut una bona copa de rom, donéu les derreres disposicions posant los hómens á les ordres de un company vostre qui situat á la boca matexa del avench trameterá á aquell les ordres que vos li donaréu tot baxant. En les descencions que he fet fins ara, he seguit lo método adoptat per M. Martel després de una llarga experiencia; se agafa un tronch de uns tres pams de llargada, al mitg s' hi lliga la corda, vos hi assentáu cama ací, cama enllá, y pera més seguretat uníu en certa manera ab lo vostre cós la corda que vos passa pel davant, mijançant una cordeta ó

corretja lligada á manera de banda. Un crit de—alerta, avall á poch á poch,—posa en moviment á aquells hómens y començáu á baxar pausadament entre la admiració dels curiosos; si l' avench es estret heu de cridar—alto—á cada moment ja pera traure les pedres despreses que hi há en los rellexos les quals podrían caure dessobre, ja pera desembullar la escala ó corda que havéu tirat per passa-má, ja pera encendre lo llum y examinar la naturalesa geológica ó les erosions de la roca; á mida que vos anéu esfonzant, la claror se va fent més feble, la boca del avench se va extrenyent y los hómens qui trauen lo cap per dalt se van empetitint; si la cavitat s' axampla s' encén lo *magnesium* lo qual produheix un efecte fantástich, donchs la vostra sombra, aislada, penjant en la negror del abím, se progecta y llengoteja per les parets.

A la fí toquéu á terra; un estrident crit de—alto—ressona per aquelles cavitats que fins aleshores no havían sentit veu humana; en aquestes descencions convé portar teléfono pera posarse en comunicació ab l' exterior, y aquesta conveniencia es de necessitat absoluta quan se tracta de baxar á avenchs de 70 á 100 metres de profunditat, puix en aquests cassos los vostres crits no son entesos desde dalt. Un cop deslligat de les cordes examináu detingudament lo lloch hon vos heu parat; allavors poden succehir tres cassos: que l' avench estiga embossat ó obstruit, y que en lo seu fons hi haja ó una galería lateral ó un altre avench. En lo primer cas aviat havéu acabat la feyna sense necessitat de que haja de baxar ningú més, á menys que vulláu fer alguna excavació en busca de obgectes d' altres épocques, lo qual pot donar molt bons resultats per la arqueología; si no es axís, un cop fetes les observacions necessaries vos tornáu á assentar sobre lo bastó, féu un crit de—amunt—y en menys rato del empleat en baxar tornáu á veure la llum del sol. En lo segón cás, quan l' avench té comunicació ab alguna altra cavitat ó galería (que es lo més comú) no es prudent internarshi un tot sol y allavors s' ha de fer baxar á un ó dos companys pera explorar aquella cova, y ab açó devegades s' hi passan moltes hores segons sía la seva im-

portancia. Lo tercer cas es lo més perillós y exigeix molt més temps, donchs s' han de baxar escales, cordes, y lo més difícil de trobar, uns quants hómens qui han d' ajudarvos á baxar al segón avench, quedantse ells en lo primer, devegades per algunes hores, lo qual es un estat violent que molt pochs volen tolerar.

En qualsevol d' aquests tres cassos, peró especialment en los derrers, al tornar á aparéxer per la boca del avench sou obgecte de mil preguntes y per poch que engrandíu los detalls y episssodís que havéu vist y passat, la vostra figura s' engrandeix als ulls de aquella senzilla gent, tot lo poble ne parla y no 'n faltan més de quatre á quí los reca no haverhi baxat també á fí de poder explicar als altres lo que haguessen vist, multiplicantho tot com es de suposar.

Si la exploració no ha donat cap resultat positíu pel poble ó comarca, quan tornéu á marxar aquella gent comenta lo fet á la seva manera, y lo menys que poden fer es dir:—rés, cosa de gustos!—sense que comprengan que en la llibreta de notes hi portéu potser apuntacions ó planos de gran interés per la ciencia.

UN ESPELEOLOGISTA.

BALADA

Castell d' antich llinatge
no oneja en la cimera
gegant del homenatge
gloriosa la bandera
que als enemichs del cel feu tremolar;
lo Comte á Terra Santa
ab l' infael guerreja,
y ni 'l joglar hi canta
ni 'l paladí hi festeja...
sembla 'l castell la sombra d' un fossar.

Plorosa la Comtesa
al pati recolzada
espera, mentres resa,

tornar de la creuada
á qui ab un bes s' enduya lo seu cor;
y en tant sa fantasía
á llunyes terres vola,
ou, baix la gelosía,
lo plant d' una bandola
d' un pelegrí vestit de trobador.

—D' en Pons de Rocaplana
quina es la trista nova
que á mi, la castellana,
vols fer sentí ab ta trova;
¿l' has vist nostra senyera tremolar?
¿L' has vist en la matança
sé 'l llamp d' aquella terra?
¿L' has vist d' un cop de llança
ferit caure en la guerra?...
¿Puch, trobador, somriure ó dech plorar?—

—La nova que, Comtesa,
us duch del espós vostre,
podéula veure impresa
per trista en lo meu rostre,
si no us ho diu mon arpa ab son dolor.
Los últims mots, quan queya
ferit de mort traydora,
los últims prechs que feya
foren per vos, senyora...
al morirse, 'l valent era tot cor.—

—¡Ferit de mort, sens heure
un bes de qui 't volía!
¡Oh Deu! dexéumel veure
en somnis nit y día;
donéu força á mos ulls pera plorar!—
—No us entristíu, Comtesa;
com ell també só noble;
dexéu vostra viudesa
que jo us estimo al doble
per durvos, quan volguéu, fins al altar.

—En vá vostra privança
á mi goséu retreure;
perdéu tota esperança
que á mí no m' heu de veure
en braços d' un altre home, trobador;
lo claustre solitari
que eternament m' espera,
ses portes, al entrarhi,
clourá de mí al derrera,
y resaré per éll en mon dolor.—

—Oh, no ho faréu, ma esposa
fidel y enamorada;
restéu ja venturosa,
donéume una besada
que jo só 'l vostre espós y no un joglar;
ploréu, si jo suspiro
d' alegre; en lo meu rostre
miréuse, com jo 'm miro
en tot l' encís del vostre;
tornéu en los meus braços á gosar.

—¡Set anys ab greu tortura
que ploro vostra ausencia,
y ab llors, per ma ventura,
tornéu á ma presencia...
oh, axís, beseume al llavi, mon amor!—
—Set anys he fet la guerra
pel brill de nostra casa;
present, genolls en terra,
us faig d' aquesta espasa,
rebeula ab mos petons y ab lo meu cor.—
. . . . . .
Castell d' antich llinatge
ja oneja en la cimera
gegant del homenatge
gloriosa la senyera
que als enemichs del cel féu tremolar;

retrèu de Terra Santa
lo Comte avuy ses gestes;
lo trobador hi canta,
y torna ab balls y festes
en ses cambres l' amor á galejar.

A. Bori y Fontestá.

UN PAYS DESCONEGUT

Tots aquells qui havent dexat la esciofolla del ou, anant d' un cantó al altre, han recorregut molt de mon; tant si son curts de gambals, ó son uns barrets de rialler, com si tenen les potencies ben obertas, no ignoran que á les *mil y quinientes* dels deu mil botavans, cap á la part del garbí, hi ha Tots-sants y Manresa, des de hom molts pocha son los qui s' han atrevit á passar más endavant per por als entrebanchs que podian trobarhi y no estar amanits á posar la pell en remull. Los primers qui varen fer la ensegallada d' anar á tafanejar lo que hi havia más enllá, varen éser En Milhomens, En Pere Senseper y aquell diable de castellanot que li diuen En Mata-siete y Espanta-ocho, junts ab altres galifardeus, tots de la pell d' En Carnestoltes. Quan fou xixó, no ho podém precisar; encar que no creyém que fos en los temps en que encara les bestias parlavan. Peró d' un llibrot atrotinat que se recorda de la Maria Castanya, sense cobertes, y que hi faltan los primers y últims fulls, havém tret la relació de la qual ne farém dos quartos als llegidors que tingan la paciencia de passar los ulls per aquests gargots.

Donchs com anavam dihent, aquells gats dels frares, sens encomanarse á Deu ni al diable, sens pensar que podia costarloshi cara la jugada, com si anessen á buscar la lluna en un cove, anaren á trobar al patró Aranya, qui pensantshi bé los alabá lo gust y fins los etiá á que no reculessen, sinó que tiressen avant sos propósits, mentres ell prudentment

recordantse de l' anada de Mr. Arban, determiná quedarse en terra. Los vá oferir la barca del mal temps, que no acceptaren y pensant que val més anar sol que mal acompanyat, ab bon vent y barca nova se tiraren al aygua. Al ésser mar endins començá á caureloshi l' ánima als peus y entre ells deyan ¡Bona l' havém feta Geroni! No 'n vulguen més de trifulgues; la mar cada punt més esvalotada, semblava que s' havía proposat que de ells may més se 'n cantás gall ni gallina. Peró al cap y á la fi s' aná posant que ni una bassa d' oli, y lluny, lluny y més lluny, pogueren veure que hi havía terra y més terra. Més contents á les hores que un gós ab un ós, se revifaren y més trempats que un ginjol, més axerits que un pésol, sens veurehi de cap ull de tan contents, cada según los hi era un hora, cada quart un any y no sabían com ferho per arribar á aquelles platges com més aviat millor. Jo bé voldría comptar per peces menudes, ab tots los ets y uts, ab tots los punts y comes y ab tots los pormenors explicar l' arribada d' aquella gent en aquells payssos, peró ¡amiguets! es precís havershi trobat per saber lo pá que s' hi dona en semblants empreses y los alegroys que se senten quan un veu que al cap de vall n' ha sortit bé. Nosaltres ¡gracies á Deu! no som d' aquests set ciencies que tot ho saben y les clavan sense engaltar, ni tó, ni só. Nos agrada fer les coses tal com s' han de fer; ananthi ab peus de plom, gastant tota aquella parsimonía y aquella mónita corresponent perque resulten fetes com cal y no á la babalá. No es lo nostre taranná sortir ab una pata de *gallu*, ó ab un ciri trencat que si dexan ab un pam de boca als babaus, no ensopegan descuydats may als nets de clatell. No volém que nos tingan per barliquis barloquis, encara que ja sabém que no som uns sabelluts ni molt menys, y per altra part tampoch no havém volgut may mossegar la lluna ab les dents. Per axó á fí de que no resulte una explicació de gall indi, sens solta ni volta, sens am ni em, prescindím de donar una idea de la satisfacció, y sorpreses que tingueren aquells bones peces, sens dupte lo millor de cada casa al desembarcar allí dalt, perque la veritat no hi tocaríam pilota y per lo que anirém dihent qualsevol

se 'n podrá fer cárrech, ó sinó que se pose al puesto de aquells.

¡Terra roja descoberta! cridaren tots; y á aquella cridoria comparexen de per tot arreu una munió de gent ab una cara de papanates, d' aquells que es pecat lo férloshi mal. Anants y vinents se quedaren sorpresos, fets uns estaquirots, plantats com unes estátues, assombrats, sens dir res, ni poderse traure una paraula de la boca. Al últim se varen cansar de fer aquell paper tan tanoca y assenyalantse los uns als altres ab lo dit esclafaren unes rialles tan grasses que desde llavors vé, alló que diuen que mitg mon se burla del altre mitg. Se donaren les mans y com si se haguessen conegut de tota la vida començaren á ésser més amichs que lo gat y la rata. Los nostres héroes desde aquell moment pogueren anar sens temor d' un cantó al altre, com *D. Pedro por su casa*, puix havían sigut rebuts ab tota confiança y pogueren convéncers aviat de que aquella gent, ho era de sa casa, incapáç de fer cap malifeta, ni de trencar cap plat ni cap olla y que tampoch estava per brochs.

¡Fillets de Deu! á quina terra havían anat á parar. Plana com lo palmell de la má, sens camí, ni caminet se pot recórrer sens pór de perdreshi; desde Llevant fins á Ponent tot es una hermosura, no hi ha més que mirar; girauvos per lo cantó que vulgau. Es un paradís en que los ángels hi cantan continuament en cós de camisa. ¿No n' havéu sentit á parlar? Allá son les Indies pastanagals; aquella part de mon que Deu va fer en un tancar y obrir d' ulls, la vá dexar estar y no se n' ha recordat més. S' hi está millor que á la torra y que á cal Sogre. Cap classe de comparació hi ha entre tots aquests payssos ab la terra de Xauxa, puix si aquesta ne val cent aquella ne val mil. Jo, francament sentiría que diguessen que exagero; peró repetesch, tot lo que dich está en blanch y en negre en aquell llibre de que vos parlava suara.

Allí tot hi es en gran, no hi falta rés de lo que hi ha, los arbres fan pans de crostons, les plantes mitges qüernes, hi plouen truytes, lo aliment principal es lo manná y los gossos fins se ferman ab llangonices. Peró hon tot passa de

la mida per superbo y maravellós en aquell territori hon hi ha la Seca, la Meca y la Vall d' Andorra, ans d' arribar á la Vall de Josaphat, es en la ciutat d' En Nyoca, com si diguessem lo rovell del ou d' aquella terra que fá oblidar lo tan renomenat Pays de l'Olla. Allí tot son flors y violes, cants y follíes y lo qui no estiga per músiques, que no hi vaja, perque ne sortiría ab un cap com uns tres quartans. No li passan la má per la cara á aquella gran població per més que sian tingudes com les tres més importants capitals del mon Reus, París y Lóndres. Assentada sobre un plá que arriba de un cap fins al altre y quins límits se han de mirar ab una ullera de llarga vista, com aquell qui diu: aquí estich perque he vingut y ab lo posat de tant se me 'n dona, allí está aclofada, ab ses muralles d' un gruix de ciutadela y més altes que un campanar, desde aquells feliços temps de abans del Diluvi, quan encara Judes no era fadrí ni sa mare festejava. Ningú sab res de son orígen puix tardá molt á haverhi lletrats y l' art de la ploma tampoch se conexía. Lo llibre prou anomenat de les set civelles, diu que vá náxer com los bolets y se ha conservat com los arbres de la Rambla. Que tot seguit hi va haverhi gent com formigues que habitaren aquelles cases que semblan castells, aquells edificis com catedrals que s' axecan en aquells carrers que may més s' acaban ó en aquelles places immenses. Y lo més original es, que tot se conserva nou de trinca, com si s' acabás de fer, com si sortís de la capsa. Vaja alló no s' explica. Un que fá pronóstichs y pot molt bé saberho, ha dit que no hi ha que capficarshi perque si es més vella que l' anar á peu, ha de subsistir per *in secula seculorum*. Alló que

diu lo bisbe de Comenge,
que qui no treballa no menja,

no son més que vuyts y nous y cartes que no lligan.

No vos penséu que sían sos habitants richs com lo grill, ni que tregan més al sol que no hi ha al ombra; no, tots son grans potentats ab molta terra á l' Habana y més richs que En Fontanilles. Tots tenen una bona poma per la set,

tiran pilota al olla y menjan bou y arrós per tot día. Com que ¿cor que vols, cor que desitjas? qui ha fet avuy, fará demá, passan la vida sens incomodos, sens amohinos y sens reparar sisquera si 'l temps passa y la Joana balla, puix tenen per ben sabut que si no viuen los anys de Matusalem, viurán á lo menys lo que lo cavall de Sant Martí.

Allí no hi han comerciants com en Robert de les Cabres, adroguers com lo del Padró, ni apotecaris com lo d' Olot, y tampoch hereus com lo de la casa cremada. Allí tot son cases d' En Garlanda, Joans de la Casa-gran y hereus Escampa. No tenen necessitat d' anar á Salamanca á estudiar, puix per dó natural, tenen mes lletra menuda que un breviari; conexen de pe á pa la Gramática parda y saben més lleys que un advocat. Ja 'ls hi poden anar al derrera ab un fluviol sonant. Totes se les pensan, sempre están á la que salta y no se dexan carregar los neulers, ni axafar la guitarra per ningú. Son incapaços de pintar la cigonya ni Sant Cristófol nano á ningú. No gastan molta palica ni gran xerrameca puix no son amichs de gastar saliva, ni los xavals, ni los xitxarel-los ni tampoch los de major edat. Per açó no se 'ls pot dir tararits tararots, que no tenen sal ni oli, solta ni volta, such ni bruch; que los hi falta un bull, ni que sigan uns pastanagues.

Axó sí, les esglesies hi son més escases que les vinyes. Ab tot no se 'ls pot negar que son bastant devots de Sant Pere Regalat, y de la *Virgen del Puño*. May han cantat los goigs de Sant Prim. Y com á festa notable en aquest sentit, ho es la processó de la Janda, organisada per lo P. Camándolas, l' escolá Ratapá en la que hi assistexen tots los Paus y Gitanos del pays acompanyant lo Sant Cristo grós y la celebrada custodia den Daroca.

Com son tan bons Jans los hómens no cal dir que les dones que además d' ésser totes guapes com un sol com no les hi falta un bon dot d' En Comelles, están al costat de sos marits com lo peix al aygua.

Y altres coses podría dir peró diríau que xerro més que un sach de nous, que sembla que m' hajan donat corda y taig lo bon Jesús del Editor y llegidors d' aquest Calenda-

ri. Acabém donchs, fora mes romanços que no havém pás menjat fideus avuy. Fou escrita aquesta descripció, d' un tan desconegut pays á tres quarts de quinze del derrer día de la setmana dels tres dijous del any de la picó per un tal

FLIUS FLAUS.

A LA DISTINGIDA SENYORETA Y BONA AMIGA MEVA

D.ª BALBINA MONTANYA

CANÇONETA

Si n' hi ha una torre
dalt del Figaró,
n' hi viu una dama
y un angelet ros.
Si la torre es bella,
més n' es l' infantó;
si sa torre es xica.
n' es molt gran la virtut que l' habita.

Felíç aureneta
la que hi fará 'l níu,
ditxosa la planta
que hi podrá florir,
á la torre bella
del infant bonich,
per aymar la bondat que atresora.

Tot pobret hi dexa
ses oracions
y 'l cor del trobayre
son cantar més dolç,
á la torre bella
del angelet ros,
á la torre gaya,
que es del Cel y del món estimada.

AGNÉS ARMENGOL DE BADÍA.

L' AURENETA

¡Com envejo á l' aureneta
que penja 'l seu niu al sostre,
y que ab ses lleugeres ales
á llunyanes terres vola!

Si jo pogués ser com ella
mon afany altre no fora,
que penjar mon pobre niu
al cel, que es lo millor sostre!

CLAUDI OMAR Y BARRERA.

Miracle e eximpli con los studiants de logica pequen quan despenen son temps en sofismes e questions sens profit, segons recompte Jacme de Ultriaco.

En la ciutat de Paris mori un escola, e apres aparech a son mestre de logica vestit de una capa de pergami tot escrit de letra menuda. E demana li lo mestre quina capa era aquella? e aquelles letres quines letres eren? E lescola dix: Mes pes me donen quescuna de aquestes letres que no faria si tingues demunt la torre de Sent German. E sapies que aquestes letres son los soffismes e les questions sens profit en que jo despengui mon temps. E not poria fer entendre quant foch quim crema soffir dejus aquesta capa de pergami pero si volies acostar la tua ma á mi e que una gota de aquesta suor que jo pas te tocas en la ma, ladonchs pories conexer lo gran turment de foch que jo soffir. E tentost lo maestre acosta la ma en la qual li caech sola una gota de la suor, la qual gota li passa la ma de laltra part axi com si fos una sageta ó virato. E tentost lescola desparech. E lo mestre lexa de legir logica, e desempara lo mon,

e mes se en lorde de Cistell; e feu aquell vers: *Linquo reucare ranis, cras coruis, vanaque vanis, ad logicam perago que mortis non timet ergo.* Qui vol dir: Jo lex lo roncar á les granotes, e cras cras als corps, les coses vanes als vans; vag á la logica que no tem per raho de la mort, la qual es la teulegia. E aytan com visque tenc la ma foradada.

(Recull de eximplis e miracles, del segle xv.)

ESTIUENCA

Á MON ESTIMAT COSÍ N' ANTONI RUBIÓ Y LLUCH

Tes lletres benvingudes, á manera
de fotograma exacte, de Montnegre,
reproducció me fan tan verdadera,
que llegintles he vist lo mas alegre,
les properes alzines hon s' embosca
la vostra gent, la fondalada negre,
la bella hermita, la montanya tosca,
á tots vosaltres, y per tots voltada,
á la princesa de la selva fosca.
No 'm cal si acompanyar ab una ullada
vull la pensa y lo cor, que rellegirles,
y creume, ho he fet més d' una vegada.
Les vostres coses plaume de sentirles;
idilis son que l' ánima endolcexen:
les meves, enujoses, ¿per qué dirles?
Ni tinch feriats, ni á los treballs que dexen,
més placenter fatich puch dedicarme
ab lo temps y atenció que requerexen.
Ja ho veus: fins al escriuret haig de estarme
interrompent per corretgir les proves
que lo meu aprenent té á bé portarme.
Aquí molta calor y poques noves;
segur que menys d' aquella y més d' aquestes
deus tenir á can Presas hon te trobes.

Jo vaig á Sarriá totes les festes,
y 'ls jorns feyners, sempre que puch, seguexo
de llibres y escriptures fent requestes.
Mas no surt res. Á voltes caure 'm dexo
á casa mossén Cinto, y les galanes
primicies d' alguna obra conseguexo.
¡Cóm fas glatirm' quan d' admirar t' ufanas
la flor que 't riu y l' aucellet que 't parla,
l' or dels blats y 'l crestall de les fontanes!
Prou voldría l' alzina jo abraçarla,
prou voldría seguirvos á tot hora
y á la vostra princesa rodejarla
tot sentintli llegir de la Doctora
Teresa de Jesús les *Set Morades*,
escrites ab sa ploma encisadora,
si en sa pensa de flama meditades;
prou voldría... mas ay! la Columberta,
la Roureda, per mi tan anyorades,
no s' han fetes per mí. Jo en ma deserta
cambra, per dar al cor, que en somnis vola
vers Montnegre, conhort quan se desperta,
tes lletres li llegesch, que á la viola
del bosch hon les escriu roban la flayre
per consol d' un mortal que no 's consola.
Y llegintles me dich: Si ets bon rimayre
com gentil prosador, ¿la Poesía
per qué 't lliga les mans si 'l cor t' enlayra?
¿De poeta la sanch, la fantasía,
lo llenguatge no tens? Donchs, qué 't detura?
Vina ab ta musa á avergonyir la mía.
Del *Canigó* ja ab lírica factura,
d' un hermós poemet de *Santa Eularia*, (1)
d' un *Pedralbes* escrit dintre clausura,
desitjava en aquesta estrafalaria
carta ferten cabal; mas no ho permeten

(1) Poema inédit que está á punt de publicar Mossen Jacinto Verdaguer, y del qual ne donám les primicies en aquest Calendari.

ni la fressa que mou la maquinaria,
ni 'ls provers que com may ara m' apretan,
puix está sense formes la platina.
Dexemho, donchs, per vuy. Als qui vegetan
com tu y ab tu sots revinguda alzina
creu que envejo sovint. D' ençá que 's bada
com flor lo día, fins que, estel quan fina,
va esmortint sa claror; com martellada
sento un desitg atormentar ma pensa,
per l' insomni insistent prou castigada.
¿No l' has sentida l' anyorança intensa
en ta vida jamay? Donchs jo que anyoro
no solsament de ta amistat immensa
los goigs quan goso y 'ls consols quan ploro,
l' escalf del patri amor que 'ns adelera,
y 'ls consells en quant dupto y quant ignoro;
jo que anyor, ademés, de ta encisera
germana les canturies, les festoses
converses de ta esposa riolera
y 'ls besos de tos fills, branca de roses
al sol descloses d' un amor que admiro,
puch descríuret les hores angunioses
que veig transcorre en mon pregón retiro.
Mas vull gorirme, y per axó á vegades
en recerca de bálsem á tú 'm giro.
No me 'l negues jamay: dom detallades
noves de tots, y quan sos últims díes
compte l' estiu, ab sengles abraçades
segellarém tes lletres y les míes.

LLUIS CARLES VIADA Y LLUCH.

20 Juliol 1897.

Quan n' hi ha pel camp, n' hi ha pel Sant.

Qui té ofici, té benefici.

Qui no té casa per si, de molts ha de ser vehí.

Qui tira pedretes, tira amoretes.

HISTORIA VELLA

I

No hi ha cap dupte que en totes épocques los governs de Castella s' han desvetllat per la felicitat, progrés y pau de Catalunya, fins que han tingut la ditxa de véurela *axecada* al seu *nivell*...

¡Pobra Castella! qui li havía de dir que sa tradicional histórica hidalguía li sigués per nosaltres tant mal agrahida.

Qué hi farém, los catalans som egoistes y no 'ns havém sapigut avenir may ab les generositats castellanes.

¿Y cóm era possible que ho fessem al menys conexent la historia de sa dominació, sapiguent la manera com cumplían son jurament los seus monarques, y lo bon tractament que 'ns donavan los virreys?

¿Y cóm es possible que ho fem avuy si recordám encara nostres llivertats robades, y veyém cada día més y més empobrida nostra terra y degenerada nostra raça ab les pestilentes alenades que de ponent nos arriban?

Ja sabém tots com lo govern d' avuy nos tracta, donchs perque vos quedéu convençuts de lo molt egoistes que havém sigut sempre los catalans y lo poch agrahits que en tot temps nos hem mostrat ab los *fills d' algo*, vos recomptaré un episodi del segle XVII que m' havia comptat algunes vegades un pobre vellet, qui d' histories dels generosos castellans ne tenía un gran arxiu.

II

—Sápigas, me deya lo jayo, que per alli 'ls anys 1639 y 40, essent rey d' Espanya D. Felip IV y regint la matexa lo desequilibrat Comte-Duch Olivares, qui ab sos desacerts havía encesa guerra per tots los ambits de la nació, perdent un bon troç dels Payssos Baxos y atissant que Portu-

gal proclamés rey al Príncep de Braganza D. Joan, y que la França atent sempre al descuyt invadí lo Rosselló, S. M. nos demaná ajuda pera traure lo francés d' aquest territori.

No cal que diga si Catalunya feu lo sort ó no, n' hi ha prou ab que sápigas que lo primer que se feu, fou enviar un exército de 50,000 y pico d' hómens que no costaren un céntim al rey de Castella, los quíns precehits per la bandera de la Diputació, sigueren, braus com sempre, los primers en lo combat, plantant nostra gloriosa bandera en los reconquerits murs de Salses.

Orgullosos los catalans per sa victoria, no esperavan més que la gratitut del Monarca pera justa remuneració de son comportament.

Aquesta no se feu esperar; ab la escusa d' enviar exércits al Rosselló, invadíren la major part del Principat les tropes castellanes y com si aquesta fos terra per ells conquistada y mancant als acorts presos en lo Parlament de Tarragona lo any de 1467, rectificats per lo rey En Joan II en la Cort de Monçó l' any de 1476 y per Felip II en la de Barcelona de l' any de 1599, escarniren y trepitjaren nostres lleys, robaren les hisendes, deshonraren y assessinaren donzelles indefenses, entregantse los soldats de S. M. Católica á les més desenfrenades vexacions y asquerosos sacrilegis.

III

D' entre los milers de disbarats y vexacions que les tropes castellanes cometeren en nostre principat, vull no més que ne sápigas una.

En una vila del Bisbat de Barcelona hi arribaren 800 soldats de cavall comenats per En Alvaro de Quiñones, en lo precís moment que en l' esglesia se trobavan congregats lo major nombre dels seus vehins ohint devotament la santa Missa.

Lo comandant d' aquella força, sens esperar los butlletins dels jurats, ordená als seus soldats que s' allotgessen com millor los hi plagués, y la soldadesca que com ja ho tenía

per costúm, desde que havía entrat á Catalunya, no esperava altra ordre, començá á invadir les cases, sens respecte de cap mena, ans al contrari, trepitjant lo sagrat del domicili, després d' haverse fet donar á la força bruta y sens pagar, com era de lley, menjar y beure per ells y ses cavalcadures, començaren á matar pollastres y gallines, porcells y cunills, y tot quant los hi venía á má, los hi semblava que los pertanyía.

Se començaren á avalotar les dones y los nins, protestant de tot ab energía los hómens que en casa se trobavan, peró totes aquestes exclamacions eran debades. L' avalot aná crexent.

En un extrém del poble se reuniren alguns minyons al crit de

—Muyran los traydors!

Los quins en la esglesia estavan, atrets per lo crexent avalot y lo soroll d' algunes descargues, abandonaren la missa y feren cap á la plaça presos de fort enuig al donarse compte de lo que passava.

Lo que allavors succehí es impossible explicartho.

Lo sacerdot, al veure fugir als seus feligresos, acabá la missa y després de despullarse dels seus ornaments sagrats volgué exir á la plaça, peró en aquell moment una munió de soldats se dirigía á la esglesia ab propósit de saquejarla.

—Feuvos enrera; cridava lo capellá.

—*Ni por ti, ni por el mismo Santísimo Sacramento*, respongueren los soldats del rey católich; y veyent que lo capellá anava á tancar les portes, dispararen ses escopetes, peró per miracle de Deu no pogueren matarlo donantli temps perque tancás les portes.

La soldadesca furiosa, á escopetades les obrí y prengué al capellá, al qui lligaren y feren pujar al campanar pera penjarlo.

Mentrestant lo poble s' amotina y lo avalot crexía en la plaça, y quan anavan á penjar al capellá, corregué la veu de que havía sigut assessinat un oficial.

Pressurosos los soldats y preveyent que alló acabaría malament, volgueren assegurarse de la certesa de la nova y

dexant al capellá, se dirigiren al lloch ahon se suposava comés lo assessinat y allí se trobaren ab un dels seus oficials, revolcat en la sanch que á doll exía d' una ferida que li havía obert lo cor.

¿Que havía passat?

No molt lluny del oficial mort, una hermosíssima donzella d' alé fatigosa y mirada esferehidora, mostrant la lluyta que per sa honra havía sostingut, ab sos vestits fets á troços y ab sa abundosa y negra cabellera penjant ab horrorós desorde damunt ses nues espatlles, estrenyía en sa má dreta un ensangrantat ganivet d' ample fulla y afilada punta.

La soldadesca anava á empresonarla, quan convençuda ella, de sa segura perdició los hi cridá:

—Enrera! assessins!

Y fentshi ella dos passos y apuntantse lo gavinet en lo cor, afegí:

—Abans que deshonrada, morta mil voltes.

Y rodolá per terra banyantse ab sa pura sanch.

—¿Ho veus perque ni allavórs, ni ara, may podrém confiar de la tradicional hidalguía Castellana?

BENVINGUT CABOT.

A UNA NOYA

EN LA PRIMERA PLANA D' UN ÁLBUM

¿Vols que 't doni un bon consell?
Donchs, no 't fiis de cap jove...
Ep! ni tampoch de cap vell.
Lo que, ben net, significa
Que á tots te 'ls has d' escoltar
Com aquell qui sent musíca...
Musíca, tan sols, musíca.

TERENCI THÓS Y CODINA.

NOTES CURIOSES

Naix lo Redemptor y comença l' Era per la qual los cristians comptám los anys.

Un catalá vá á Judea á demanar á Jesús que sía servit vindre Ell ó fer venir á algún de sos Apóstols pera predicar lo Sant Evangeli, en l' any 32.

Entre los pobles gentils que n' obtenen la llum de la Fé Cristiana, son los primers los qui poblan la península ibérica y entre aquests ho son los catalans en l' any 41.

Mor á Roma l' empurdanés Sant Damás, després d' haver governat durant divuyt anys l' Esglesia de Crist ab molta virtut y saber, dexant entre altres coses, que en lo reso al acabament de cada Psalm se diga «Gloria Patri, et Filio etc.» y que al començament de la Missa, lo poble y lo sacerdot digan la confessió; any 384.

A instancies de Desideri, zelós prevere defensor de la integritat de la Fé dels barcelonins sos compatricis, Sant Geroni traduheix los cinch llibres del Pentateuco; any 388.

Santa Serenila barcelonina es la primera monja de que se té noticia á Catalunya, brillejava per los anys 390.

Paulí de Nola estableix lo primer convent de frares hermitans de St. Agustí per los anys 400.

Catalunya es la primera regió d' Espanya en tenir armada marítima, puix ja la tenía en lo 813.

Berenguer lo vell promulga los «Usatges», primer códech civil d' Europa, en 1068.

Se celebran les primeres Corts catalanes en 1105.

Segons Benjamí de Tudela, lo port de Barcelona era concorregut per negociants y mercaders grechs, pisans, genovesos, sicilians, egiptans, siriachs y d' altres payssos en 1150.

A Barcelona venen á provehir les principals nacions de Europa, d' armes pera la guerra, especialment ballestes y sagetes, en 1200.

Prop de Lleyda es fundat lo primer convent de la Trinitat redemptora de catius, no establerta encara á Espanya, en 1201.

S'estableix á Perelada lo convent de carmelites que es lo primer d' Espanya, en 1206.

Mor lo catalá Sant Joan de Mata qui es lo primer comentarista de les Sagrades Escriptures que troba la ciencia teológica en los llibres de les «Sentencies», en 1211.

Sant Francesch estableix á Barcelona lo primer convent de Framenors que hi ha hagut á Espanya, en 1211.

S' estableix á Barcelona lo primer gremi de Picapedrers á Europa, en 1218.

Se funda á Barcelona l' ordre de la Mercé, una de les institucions més piadoses que s' han establert en 1218.

Se funda á Barcelona lo primer convent de P. P. Predicadors que hi ha hagut á Espanya en 1218.

Se realisa la reconquesta definitiva de la illa de Mallorca en 1228.

S' establexen á Barcelona les primeres monges de Santa Clara que hi ha hagut á Espanya, en 1233.

Gregori IX instituheix lo cardenalat del títol de sant Eustaqui pera premiar los mérits de St. Ramon Nonat, en 1237.

Sant Ramon de Penyafort havía escrit la «Suma de penitencia», que es tinguda com la primera obra de teología moral que s' ha escrit; havía fet un conjunt de totes les decretals, que se considera com la primera obra de dret canónich, y havía lograt que St. Tomás d' Aquí escrigués la «Suma contra gentils,» en 1240.

S' estableix á Barcelona lo gremi de Pelaires, lo primer d' Espanya y França en 1252.

S' Estableix lo Concell de Cent de Barcelona, en 1257.

S' establexen los gremis de Gerrers, Fusters, Boters, Freners, Courers y Sabaters de Barcelona, los primers de Espanya y França en 1257.

Jaume I confirma lo «Llibre del Consolat de Mar, que es lo primer códech mercantil que s' ha escrit y ha servit de pauta á les demés nacions pera dictar los seus, en 1258.

Se crea á Barcelona un cós consular compost de 80 individuus catalans que s' establexen en altres tantes poblacions d' Europa, Assia y costes d' Africa hon estava relacionat nostre comerç, en 1266.

Huch, frare dominich, cardenal, fill de Barcelona, varó de gran saber, es lo primer que divideix los llibres en capítols y lo primer comentarista qui busca les concordancies de la Biblia; brillejava per los anys 1270.

Se realisa la conquesta d' Ibiça en 1283.

Se dicta lo códech «*Recognoverunt proceres*,» en 1283.

Se efectua la conquesta de la illa de Menorca en 1288.

S' estableix lo gremi de pintors y esculptors de Barcelona, primer d' Espanya y França, en 1291.

La primera noticia de naips que se té á Castella es del 1332; la de Alemania del 1350 y la de França del 1387; axó fá sospitar ab fonament que ans de la emprempta ja se conexía aqui la estampació de gravats y que la dels naips era una industria catalana, puix hi ha documents que ne parlan en 1301.

S' estableix lo gremi d' Argenters de Barcelona, primer d' Espanya y França, en 1301.

Se realisa aquella gloriosa expedició de Catalans y Aragonesos á Orient en 1303.

S' estableix lo gremi de Guanters de Barcelona, primer d' Espanya y França, en 1310.

S' establexen los gremis de Pellayres, Pergaminers y Assahonadors de Barcelona, primers d' Espanya y França, en 1311.

Arnau de Vilanova havía inventat la extracció del esperit de ví, del oli de trementina y de la essencia de les flors per allí l' any 1313.

Se celebra á Barcelona la processó del Corpus, la primera d' Espanya, en 1319.

S' estableix lo gremi de Tintorers de Barcelona, primer d' Espanya y França, en 1320.

Los catalans units ab los genovesos descubrexen les illes Canaries, essentne aquest lo primer descubriment de territori que fan los espanyols, en 1345.

Jaume Ferrer de Blanes, gran navegant catalá, va á explorar les costes de Guinea, 29 anys abans que ho fessen los francesos y 99 que les exploressen los de Portugal en 1346.

Pere IV estableix lo ducat de Girona pera los primogénits de la corona catalana-aragonesa, ab anterioritat al principat d' Asturies dels primogénits de la de Castella, en 1351.

Se realisa la conquesta de Cerdenya, en 1356.

S' estableix lo gremi de Vayners de Barcelona, primer d' Espanya y França, en 1357.

En lo port de Barcelona y contra la de Castella, la armada catalana fá ús de la artillería, essentne aquest lo primer colp que s' utilisa á Espanya, en 1359.

S' estableix á Barcelona lo gremi de mestres de cases que es lo primer d' Espanya y França, en 1379.

S' estableix lo d' arnessers de la matexa ciutat, primer d' Espanya y França, en 1390.

Pere IV concedeix á la Facultat de Medicina de Lleyda, lo privilegi de poder fer estudis d' anatomía directament d' un cadáver d' un condempnat á mort que se facilitará cada tres anys, en 1391.

La colocació del rellotge seny de les hores de Barcelona, quina maquinaria es regalo de la República de Venecia, agrahida per haverli dexat copiar les nostres lleys marítimes, y que 'n fou lo primer d' Espanya, data del 1393.

S' estableix lo gremi de Calderers de Barcelona, primer d' Espanya y França, en 1395.

S' estableix la Taula de cambis ó comuns depósits de Barcelona, que es la primera de Europa, en 1401.

S' estableix la primera Casa d' Infants Orfens d' Europa, á Barcelona, en 1420.

Acaba Bernat Boades son llibre de Feyts d' armes é eclessiástichs de Catalunya, primera obra en que se parla de coleccions numismátiques formades per dit rector, 1420.

Joan Palomar, canonge de Barcelona, en representació del papa presideix lo concili de Basilea del any 1432.

S' estableix á Barcelona la primera comunitat de monges terciaries de Barcelona en lo convent de Santa María

de Jerusalém, resultant ésser les primeres establertes á Espanya, en 1453.

S' estableix lo gremi de Vidrers de Barcelona, lo primer d' Espanya y França, en 1455.

Se grava lo retrato del Príncep de Viana y com los gravats més antichs que se conexen al extranger son los del mestre Alemán y los primers que se li saben son del 1464, podém considerar que la estampació ja era aquí coneguda abans que al extranger, en 1461.

Lo primer llibre que s' imprimeix á Espanya entre los coneguts, ho es á Barcelona en l' any signat en lo paper, en 1468.

Lo primer gravat fet en fusta, entre los d' Espanya, es del P. Domenech, del convent de Santa Catarina de Barcelona del any 1480.

Mossen Pere Posa, un dels primers impressors catalans, associat ab un saboyard, estampa una versió catalana del «Quinto Curcio» de Lluís Fenollet, en 1481.

Son batejats en la catedral de Barcelona los primers indis de les terres decubertes per Colóm, en 1493.

Lo expert navegant y cosmógraf catalá Ferrer de Blanes es cridat á Barcelona perque explique á la cort dels Reys Católichs alguns duptes que se deduhexen de les relacions donades per Colóm respecte aquelles terres que n' acabava de descubrir, en 1493.

Marxan á les Indies, descobertes per Colóm, los primers missioners qui han divulgat allí la doctrina del Evangeli, essentne catalans y procedents de Montserrat, en 1493.

Ferrer de Blanes dictamina ab molt bon acert respecte la partició del Occeá en les parts corresponents á Espanya y Portugal, en 1495.

S' estableix á Montserrat la primera fundició de carácters d' emprempta que hi ha hagut á Espanya, en 1499.

Se celebra á Barcelona presidit per Carles V, l' únich capítol general del ordre del Tòysó d' or, únich celebrat á Espanya, en 1518.

Se publica á Barcelona la farmacopea de Pere Benet Mateu, apotecari barceloní, la primera publicada á Europa, en 1521.

Son regalades á Carles V dotze grans culebrines anomenades los dotze apóstols, perque cada una porta lo nom d' un d' aquells, fabricades en les Dressanes de Barcelona, en 1533.

S' assaja per primera vegada una especie de força de vapor impulsadora del moviment dels barcos, en 1543.

Se funda lo gremi de Sombrerers de Barcelona, primer d' Espanya y França, en 1545.

Se funda lo gremi de Passamaners de Barcelona y primer d' Espanya y de França, en 1548.

Lo catalá Miquel Servet descubreix la circulació de la sanch, en 1553.

S' estableix lo gremi de Llibreters, primer d' Espanya y França en 1553.

S' imprimeix ab carácters musicals movibles la obra «Odarum» del famós canonge de Barcelona, Albert Vila, ab bastanta anterioritat de díes en que lo mestre de música de la familia reyal, feya imprimir ses obres musicals á Praga, en 1561.

La capitana de D. Joan d' Austria, en la batalla de Lepant, es construida en les Dressanes de Barcelona, per l' any de 1570.

Lo primer convent de frares caputxins establert á Espanya ho fou en 1576.

La primera noticia de que subsisteix la emprempta dels Abadals de Manresa, quina familia es entre totes les d' Espanya, sens dupte, la que ha donat al art tipográfich més artistes impressors y gravadors, y quin establiment subsistent encara, es un dels més antichs entre les empremptes espanyoles, es del 1580.

L' Hospital de Santa Creu de Barcelona estableix lo teatre d' aquest títol, essentne avuy per avuy lo Principal, no sols de la ciutat, sinó d' Espanya, per sa llarga y brillejant historia, en 1597.

La manresana Angela Serafina estableix á Barcelona lo primer convent de monges caputxines espanyoles, en 1599.

Es establerta en l' Hospital de Santa Creu la institució barcelonina dels Germans que cuydan los malalts d' aquell

benéfich establiment, baix l' advocació de Congregació seglar de la Nativitat de María, en 1600.

Es fundat á Barcelona lo primer convent de Servites de Espanya, en 1619.

Ja estava establerta la fábrica de paper de la familia Romaní de Capellades, que subsisteix encara, en 1638.

Lo colegi d' Adroguers y Confiters de Barçelona es la primera corporació que elaborá lo xacolate ab maquinaria, y es tant lo crédit y fama que adquireix, que venen á comprarla comissionats francesos desde París; l' establí en 1656.

Se celebra á Barcelona la primera processó de Setmana Santa, en 1663.

S' estableix per la familia dels célebres botánichs Salvador lo primer jardí botánich d' Espanya per allí l' any 1681.

Es establerta en la casa de Misericordia de Barcelona la primera comunitat de terciaries francescanes d' Espanya qui cuydan d' un establiment benéfich en 1699.

Es creada á Barcelona la primera Academia militar de Espanya en 1699.

La Academia dels Desconfiats, avuy de Bones Lletres de Barcelona, celebra una sessió necrológica en honor del rey Carles II y ja que no altre dato més positíu se pot precisar, aquest es suficient pera donarli la prioritat entre totes les academies més antigues d' Espanya, encar que se sab que feya anys que subsistía en 1702.

S' estableix á Barcelona la primera comunitat de religiosos seminaristes de Sant Vicens de Paul, que s' ha establert á Espanya, en 1704.

En la Llotja de Barcelona se canta la primera ópera que s' ha cantat á Espanya, en 1704.

Lo barceloní P. Bernat Ribera, trobantse á Moscou, sosté ab molt éxit importants conclusions teológiques, respecte la materia que originá lo cisma, essentne molt ben escoltat per los principals teólechs d' aquella religió russa. Vesteix en aquell acte y després l' hábit de Sant Domingo á quin institut pertenexía. Es per lo tant lo primer religiós católich qui ha ostentat lo trajo de son ordre en aquell imperi, 1730.

Lo metge Francesch Darder del Hospital de Santa Creu

institueix en aquell establiment la congregació de dones seglars que encar subsisteix, pera cuydar les malaltes, en 1731.

S' estableix la primera ensenyança del art de navegar, de carácter privat fundada á Espanya, á Arenys de Mar per Joseph Baralt, 1744.

S' estableix l' actual Academia de Ciencias naturals y arts de Barcelona, primera d' Espanya, en 1764.

Lo gravador Eudalt Pradell es cridat á Madrid pera que establesca allí son taller de fer punxons de gravador de carácters d' emprempta y grave los carácters de lletra llatina, hebrea, grega y árabe, en 1765.

Benet Bails y Francisco Subirás començan á explicar matemátiques als alumnes de la ensenyança d' Arquitectura establerta en l' Academia de Sant Ferran de Madrid, assignatura que no venia compresa en aquella carrera, en 1768.

Benet Bails y Geroni Capmany, publican los primers tractats de matemátiques pera ús de les escoles militars de Espanya en 1772.

Joseph Bosch, organer, es cridat per lo rey á Madrid per que sia organer de la reyal Capella de Madrid, y establesca allí una escola de fabricació de orgues, en 1778.

S' efectua á Barcelona lo primer assaig d' ascensió d' un globo aerostátich; es lo primer assaig fet á Espanya, en 1782.

S' axeca lo primer Motgolfier de seda que s' ha construit á Espanya. Varies dames y senyoretes s' emplean en cusir la tela. No feya gayres mesos que s' havía fet á França un assaig igual en 1784.

Martí y Franqués, autor de importants descubriments científichs fixa la verdadera cantitat d' oxígeno que hi ha en l' ayre atmosférich, corretgint los cálculs de Lavoisier que eran los més acreditats, en 1788.

Se comença á publicar lo *Diario de Barcelona* en lo mes d' Octubre de 1792.

Se publica á Barcelona la primera obra sobre la navegació aérea que ha vist la llum pública á Espanya, en 1794.

Carbonell y Bravo publica los primers elements de farmacia formant un verdader cós de doctrina propia pera la

ensenyança. Es la primera obra que se publica á Espanya y tal volta á Europa, en 1796.

Francisco Salvá, lo primer espanyol que progecta teóricament un barco submarí, inventa lo telégrafo eléctrich en 1798.

Carbonell y Bravo assenyala los verdaders límits de la Química en la Medicina, confirmant sa reputació científico-europea, en 1800.

S' inaugura la primera classe de Mecániea establerta á Espanya, á cárrech de la Junta de Comerç de Catalunya, en 1808.

S' estableix á Barcelona la primera cátedra de física experimental, primera d' Espanya en 1814.

Domingo Arquimbau obté lo títol de doctor en música en l' Ademia de Bolonia, essentne aquest catalá, l' únich espanyol que l' ha obtingut, en 1815.

S' estableix la primera cátedra d' Economía política, en 1814.

S' aplica per primera vegada en Espanya lo vapor á la industria, en un molí fariner de Reus, en 1817.

Se funda per lo P. Manel Estrada la primera Escola de sorts y muts d' ¡Espanya, que es la de Barcelona, en 1816.

S' establexen les primeres diligencies á Espanya, en lo tragecte de Barcelona á Reus, en 1818.

Se construeix á Barcelona la primera máquina Jacquar d' Espanya, en 1818.

S' estableix la primera prempsa litográfica que ha funcionat á Espanya en l' emprempta de Brusi, en 1819.

La primera cátedra de Química aplicada á les Arts é Industria, s' estableix en 1819.

Se crea la primera Escola de cegos de Barcelona, primera d' Espanya, en 1820.

Se celebra la primera exposició de productes industrials á Barcelona, no se n' havía celebrat encara cap á Espanya en 1822.

S' iluminan les classes de la Llotja per medi de gás, primera instalació d' Espanya, en 1826.

Se funda á Barcelona la primera escola d' Arquitectura naval d' Espanya, en 1828.

S' estableix lo primer conservatori de música espanyol, gratuit y no subvencionat per l' Estat, á Barcelona, en 1838.

En la classe de Química de la Llotja se presenta una máquina de vapor dirigida per lo professor y treballada per artesans de Barcelona, la primera que s' ha fabricat y ha funcionat á Espanya, en 1829.

Una companyía mercantil adquireix lo barco «Balear» que es lo primer de vapor espanyol que ha entrat en lo port de Barcelona y en los d' Espanya en 1832.

Se donan les primeres explicacions de Geología, no explicada encara publicament en Espanya, en 1835.

S' estableix la primera cátedra de dibuix aplicat á texits y estampats, en 1837.

S' assaja ab molt bon éxit lo daguerreotipo á Barcelona no conegut encara á Espanya 1839.

Es creada la primera cátedra de dibuix lineal de Espanya á Barcelona, en 1840.

Comença á iluminarse públicament per medi del gas la ciutat de Barcelona, ans que cap altra població espanyola, en 1840.

Mariano Cubí propaga la Frenología á Espanya en 1843.

Lo Dr. Delhom estableix á Barcelona los primers banys russos, en 1845.

S' ensenya per primera vegada Paleografía en Espanya en lo colegi que tenía establert D. Esteve Paluzíe á Barcelona, en 1845.

S' inaugura lo primer ferrocarril espanyol de Barcelona á Mataró, en 1848.

S' estableix á Barcelona la primera fundició de metalls artístichs d' Espanya, y la primera societat coral, en 1850.

Un apotecari, lo Dr. Domenech, establert en lo carrer de la Unió de Barcelona, fá los primers experiments de iluminació eléctrica, en 1852.

Es botat al aygua lo primer barco de ferro construit á Barcelona y á Espanya y lo primer de vapor, en 1857.

Lo primer submarí ó sía l' Ictíneo d' En Monturiol es assajat ab éxit, en 1859.

S' establexen les primeres Germanetes dels pobres á Barcelona y á Espanya, en 1863.

S' introduheix la zincografía á Espanya en 1868.

S' estableix á Barcelona lo primer establiment terápich funcional únich á Espanya, en 1870.

En la Maquinista Terrestre y Marítima funciona una máquina pera fer les dents á les rodes d' angul que en l' extranger se feya á má, en 1875.

Se dona á conéxer lo fonógrafo d' Edisson, no conegut prácticament encara á Espanya, y per un fill de Palafrugell se construeix lo primer, quan aquí sols se conexía per lo que 'n deyan les revistes científiques, en 1878.

Se celebra á Barcelona la primera Exposició Universal d' Espanya, en 1888.

La Facultat de Medicina de Barcelona es la primera d' Espanya en donar á conéxer la fotografía de lo invisible, en 1896.

MATINADA

FRAGMENT

Va la celistia fonent les boyroses
glasses negrenques que endolan la nit,
y la flor trenca 'l capoll que empresona
fines aromes que guarda en son sí.

Van á extrellarse en la costa rocosa
ones que hi llença lo fluix de la mar,
y les gavines son somni dexantne
banyan llurs plomes en l' immens mirall.

Les xemaneyes de l' alta teulada
senyals de vida ja donan entorn;
alçant al cel la blavosa fumera
que l' hora marca de dexá 'l repós.

Surt la pastora que al prat fá sa vía,
torna á la platja la nau que 'n sortí;
y mils d' ancelles refilan alhora
lo bon jorn dantse ab son cántich festiu.

Vessa lo bosch son olor de rehina,
mostran les herbes aquátichs diamants,
y lo cor sent lo poema sinfónich
que entona 'l mon, quan lo sol surt del mar.

PERE DE COTS Y SOLDEVILA.

Cançoneret de enamorats

Desengany de amor.

Canta lo Galan.

¶ Jurat he de nunca amar
per no penar ningun día,
y en veureus, senyora mía,
feumel jurament trencar.
¶ He jurat de no amar mes
conexent de amor los llassos
y son tan dolços los passos
que sens yo voler man pres:
y per ço de nous parlar
juri ab gran melancolía,
y en veureus, senyora mia,
feumel jurament trencar.
¶ Juri en veureus tan mudada
de no parlarvos ni veure,
y haveurme dat á creure
que estavau de mi enujada:
cert volía sens duptar
traureus de ma fantesia,
y en veureus, senyora mía,
feumel jurament trencar.
¶ Desig ab constancia y fe
incitaven queus amás,
pensament queus oblidás,
voluntat queus volgués be,
y lo cor me feu jurar
queus aborris á porfía,
y en veureus, senyora mía,
feumel jurament trencar.

Respon la galana.

¶ Juramentos por amores,
amor, no son valedores.

¶ En las cortes del amor
haveis de saber señor
que hay juicios de favor
y tambien de disfavores:
juramentos por amores,
amor, no son valedores.

¶ Vereis allí descontentos
hacer dos mil juramentos
y como no hay fundamentos
vanse cual Mayo y sus flores:
juramentos por amores,
amor, no son valedores.

¶ Vereis pues los escrivanos
que son pensamientos vanos,
tener tan ligeras manos
que escriven dos mil errores:
juramentos por amores,
amor, no son valedores.

¶ Y cuando tienen audiencia
en presencia, ó en ausencia,
si pronuncian la sentencia
no executan sus rigores:
juramentos por amores,
amor, no son valedores.

Librería "F. Arriaga" Tapiaguía, 48. Barcelona

TAULA

	Pàgines
Bon día y bon any que Deu nos dó.	3
Santoral Catalá..	5
Moviment Catalanista.	17
La invenció de Sta. Eularia, poesía.	28
Necrologia.	30
A mon Deu, poesía..	38
Moviment Artístich.	39
Del «Llibret de Consells,» poesía..	45
Cançó del Rey de Tule, poesía.	47
Revista literaria de 1897.	48
Lo raig de Sol y lo peresós, apólech.	51
Sempre vé l' adversitat, etc. poesía.	52
La Música á Barcelona en 1897.	53
L' adeu del soldat, poesía..	57
La Catedral de Barcelona..	60
Amors, poesía.	63
De quan Barcelona instituí festa en la diada de la Puríssima Concepció.	70
Als martres del Bruch, poesía..	73
La Guerra, poesía.	73
Un sonet me mana fer Violant, poesía.	75
Capella y hortes de St. Bertran.	77
Lo Sant Crist de Igualada, poesía.	81
Roda lo mon y torna al Born..	83
Roncesvalls, poesía.	85
A mon amich Agustí Valls y Vicens en la mort de son fill, poesía..	88

Pàgines

Lo joch de Scachs. 88
Lo primer pas, poesía. 90
La llivertat y la patria, poesia. 91
Notes sardo-catalanes. 92
A la Verge Sancta María, poesía. 96
Jo só per mi mateix un gran misteri, poesía. 97
Lo darrer grallayre, poesía. 97
Quadret. 99
Aspiració, poesía. 102
Lo fals hermitá de Montserrat (Rondalla). 104
Amor, poesía. 108
Nit de Nadal. 110
Babel y Eiffel, poesía. 113
Eximpli de dos ciutadans que volien enganyar un aldea, e laldea enganya los ciutadans segons que recompte Pere Alfons. 116
Fulles despreses del llibre d' Olman. Cant I de la Iliada (fragment). 117
La baxada á un avench. 125
Balada, poesía. 130
Un pays desconegut. (Intraduhible.) 133
A la distingida senyoreta y bona amiga meva donya Balbina Montanya, Cançoneta. 138
L' aureneta, poesía. 139
Miracle e eximpli con los studiants de lógica pequen quan despenen son temps en sofismes e questions sens profit, segons recompte Jacme Ultriaco. 139
Estiuenca, poesía. 140
Historia vella. 143
A una noya. 146
Notes curioses. 147
Matinada. 157
Facsímil del Cançoneret de Enamorats. 148
Refrans en les planes 46, 59, 82, 95, 96, 103, 115, 116 y 142.